

วิถีชีวิตชาวนาในยุค Thailand 4.0 ของชาวนา ตำบลลุงเหล็ก
อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี

จันทิรา เหล็กดี

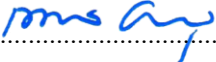
การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ปีการศึกษา 2564

วิถีชีวิตชาวนาในยุค Thailand 4.0 ของชาวนา ตำบลลุงเหล็ก
อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี

จันทิรา เหล็กดี

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ปีการศึกษา 2564
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี อนุมัติการค้นคว้าอิสระเรื่อง วิธีชีวิตชาวนาในยุค Thailand 4.0 ของชานา ตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี เสนอโดย นางสาวจันทิรา เหล็กดี เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์

.....คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพชรรัตน์ บริสุทธิ์)
วันที่ 11 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565

คณะกรรมการสอบการค้นคว้าอิสระ

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดรณศักดิ์ ตติยะลาภะ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มยุรี รัตน์เสริมพงศ์)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาสิตา เกิดผล ประสพศักดิ์)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วารภรณ์ ทรัพย์รวงทอง)

หัวข้อการค้นคว้าอิสระ	วิถีชีวิตชาวนาในยุค Thailand 4.0 ของชาวนา ตำบลลุดงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มยุรี รัตนเสริมพงศ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาสิตา เกิดผล ประสพศักดิ์
ชื่อนักศึกษา	จันทิรา เหล็กดี
สาขาวิชา	รัฐประศาสนศาสตร์
ปีการศึกษา	2564

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการณ์ชาวนาตำบลลุดงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี 2) ศึกษานโยบายข้าวของรัฐตั้งแต่รัฐบาล พ.ต.ท.ดร. ทักษิณ ชินวัตร ถึงรัฐบาลพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่ส่งผลต่อวิถีชาวนาตำบลลุดงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ตัวแทนชาวนา จำนวน 16 คน ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 2 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 18 คน โดยวิธีการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย การค้นคว้าและวิเคราะห์จากเอกสาร (documentary analysis) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview)

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการณ์ชาวนาตำบลลุดงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี พบว่า การเปลี่ยนแปลงวิถีชาวนา ได้แก่ ปัจจัยปัญหาการค้าข้าวกับการส่งออกข้าวชาวนา ปัจจัยด้านต้นทุนในการผลิต ปัจจัยการย้ายเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ปัจจัยปัญหาหนี้สินของชาวนา

2. นโยบายข้าวของรัฐตั้งแต่รัฐบาล พ.ต.ท.ดร. ทักษิณ ชินวัตร ถึง รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่ส่งผลต่อวิถีชาวนา ตำบลลุดงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี พบว่า นโยบายข้าวของแต่ละรัฐบาลมีผลต่อวิถีชีวิตชาวนา หากแต่ละรัฐบาลให้ความสำคัญต่อชาวนาจะส่งผลต่อเรื่องคะแนนเสียงของรัฐบาล อาทิเช่น นโยบายรับจำนำข้าวเปลือกนาปี นโยบายพักหนี้ของเกษตรกรรายย่อยและยากจน นโยบายการรับจำนำข้าวเปลือก เป็นต้น นอกจากนี้ นโยบายราคาข้าวของแต่ละรัฐบาลยังส่งผลต่อวิถีชีวิตชาวนา หากรัฐบาลใดให้ความสำคัญกับราคาข้าวที่สูงชาวนา จะมีรายได้และวิถีชีวิตที่ดีขึ้น แต่หากรัฐบาลใดไม่ได้เน้นเรื่องราคาข้าวชาวนามีวิถีชีวิตค่อนข้างลำบาก เนื่องจากพื้นที่แห่งนี้ปลูกข้าวปีละหนึ่งครั้งไม่สามารถทำนาปรังได้ อีกทั้งยังมีต้นทุนการผลิตข้าวที่สูง

คำสำคัญ: วิถีชาวนา, ประเทศไทย 4.0, ตำบลลุดงเหล็ก

ประกาศคุณูปการ

การค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดีโดยได้รับความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มยุรี รัตนเสริมพงศ์ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาและตรวจแก้ไข ข้อบกพร่อง จนเสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณด้วยความเคารพอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ และขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดรณศักดิ์ ตติยะลาภะ ประธานกรรมการสอบการค้นคว้าอิสระ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ ทรัพย์รวงทอง กรรมการ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาสิตา เกิดผล ประสพศักดิ์ กรรมการ ที่ได้ให้คำปรึกษาแนะนำ และกรุณาให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจนทำให้ การค้นคว้าอิสระมีความถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ในสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ทุกท่าน ที่ได้ให้ความรู้ทาง วิชาการเป็นอย่างดีแก่ผู้วิจัย และได้กรุณาให้ความรู้ คำแนะนำและข้อเสนอแนะด้วยดีเสมอมา

ขอขอบพระคุณเกษตรอำเภอโคกสำโรง ศูนย์วิจัยข้าวจังหวัดลพบุรี เจ้าหน้าที่นักวิชาการ เกษตรและชาวนาตำบลลุดเหล็กทุกท่าน ที่เสียสละเวลาเพื่อให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์และ ตอบแบบสอบถามเป็นประโยชน์ในการศึกษาและทำการวิจัยเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี เจ้าหน้าที่ผู้ประสานงาน ขอขอบคุณเพื่อนนักศึกษาปริญญาโท ที่คอยให้การสนับสนุนและช่วยเหลือด้วยดีเสมอมา

และขอขอบพระคุณเจ้าของเอกสาร งานวิจัย ทุกท่านที่ผู้ศึกษาค้นคว้าได้นำมาอ้างอิงในการ ทำวิจัยจนกระทั่งงานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ อย่างยิ่ง ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจศึกษาเรื่องเดียวกันนี้ต่อไป

คุณค่าและประโยชน์ที่พึงได้รับการค้นคว้าอิสระฉบับนี้ ผู้วิจัยขอน้อมรำลึกถึงพระคุณ ของบรรพบุรุษ คุณบิดามารดา บุพการี และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอนให้ผู้วิจัยสามารถ ดำรงตนและมีความมานะพยายามในการศึกษาจนบรรลุผลสำเร็จด้วยดีเสมอมา

จันทิรา เหล็กดี

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
คำถามการวิจัย.....	2
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
ขอบเขตของการวิจัย.....	2
ประโยชน์ของการวิจัย.....	3
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	3
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	4
แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตชุมชน.....	4
แนวความคิดเกี่ยวกับการปรับตัว.....	6
ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม.....	10
แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ยุคThailand 4.0.....	14
นโยบายที่เกี่ยวข้องกับชาวนาไทยตั้งแต่รัฐบาลทักษิณ (พ.ศ. 2544) จนถึง รัฐบาลปัจจุบัน.....	19
ข้อมูลทั่วไป ตำบลถลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี.....	30
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	32
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	35
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	35
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	36
การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือ.....	36
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	37
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	37
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	38
บริบทตำบลถลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี.....	38
นา และข้าว กับสภาพการณ์ชาวนา ตำบลถลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี.....	39
นโยบายข้าวของรัฐบาล ตั้งแต่รัฐบาล พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ถึงรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่ส่งผลต่อวิถีชาวนาตำบลถลุงเหล็ก อำเภอ โคกสำโรง จังหวัดลพบุรี.....	51

	หน้า
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	62
สรุปผลการวิจัย.....	62
อภิปรายผล.....	64
ข้อเสนอแนะ.....	66
ข้อเสนอแนะทั่วไป.....	66
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	66
บรรณานุกรม.....	67
ภาคผนวก.....	73
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย.....	74
ประวัติผู้ทำการค้นคว้าอิสระ.....	80

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

สารบัญตาราง

		หน้า
ตาราง 1	ปฏิทินการเพาะปลูกเกษตรกรในตำบลลุงเหล็ก มีการปลูกข้าว.....	41
ตาราง 2	ราคาข้าวเปลือกจังหวัดลพบุรี.....	43
ตาราง 3	แสดงจำนวนครัวเรือนชาวนา และพื้นที่ปลูกข้าว ตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี.....	44
ตาราง 4	แสดงต้นทุนการผลิตข้าวนาปี ปี 2560 - ปี 2564 ตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี.....	46
ตาราง 5	แสดงโรงงานอุตสาหกรรม ในจังหวัดลพบุรี และรายได้ต่อวัน.....	47
ตาราง 6	ผลผลิต ต้นทุน รายได้ข้าวนาปี เฉลี่ยต่อไร่ 2561 - 2564 ตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี.....	49
ตาราง 7	ราคาที่รัฐบาลรับจำนำ.....	52
ตาราง 8	ราคาประกันข้าว ตามนโยบายประกันรายได้เกษตรกร.....	56
ตาราง 9	ราคาเป้าหมายและราคาอ้างอิง ในช่วงเดือนตุลาคม ถึง กลางเดือนธันวาคม พ.ศ. 2552.....	56

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพ 1 แผนที่อาณาเขต.....	30
ภาพ 2 รูปภาพแยกจำนวนประชากรตามหมู่ที่ 1 - 8.....	31
ภาพ 3 แผนที่อาณาเขต.....	39
ภาพ 4 ปัจจัยสำคัญของการเปลี่ยนแปลง.....	42

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีลักษณะภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศ ที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำเกษตรกรรมจากอดีตจนถึงปัจจุบันพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศเป็นพื้นที่เกษตรกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งนาข้าวซึ่งพบได้มากทั้งภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ อันแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของอาชีพชาวนา ที่มีต่อประเทศและคนในประเทศเปรียบ เหมือนกระดูกสันหลังของชาติโดยที่ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นผู้ผลิตแหล่งอาหารสำคัญไม่เฉพาะแต่ ของคนในชาติ แต่รวมถึงการเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของคนในโลกด้วยการผลิตข้าวของชุมชนเกษตรกรชาวนาที่ทำนาเป็นอาชีพหลักในอดีตเน้นผลิตเพื่อยังชีพในครัวเรือน แต่ปัจจุบันจากการเข้ามาของภาครัฐที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาชนบท จึงทำให้ชุมชนชาวนามีการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ โดยมุ่งเน้นการปลูกข้าวให้ได้ผลผลิตจำนวนมากเพื่อการส่งออก ซึ่งลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนชาวนาจึงเปลี่ยนแปลงไปเป็นเชิงพาณิชย์คือผลิตเพื่อขายเข้าสู่การผลิตเชิงพาณิชย์ ภายใต้อิทธิพลของกลไกทุนนิยมคือ ต้องนำสินค้าที่ผลิตได้ไปขายในตลาดเพื่อที่จะได้เงินมาซื้อ ปัจจัยในการดำรงชีวิต และในการขายสินค้าในตลาด ผู้ผลิตเหล่านี้ไม่มีอำนาจใด ๆ ไปกำหนดกฎเกณฑ์ภาวะของตลาด และโดยทั่วไปมักจะตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบต่อพ่อค้าและนายทุนเสมอ ข้อเท็จจริงเหล่านี้เป็นที่ทราบกันอยู่โดยทั่วไปในสังคมไทย มีการลงทุนทุกชั้นตอน มีการจ้างแรงงาน ใช้เทคโนโลยีทันสมัยในการผลิต เช่น เครื่องจักรกล ปุ๋ยเคมี ยากำจัดแมลง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ตามมาคือรายจ่ายในครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้นตามการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่มุ่งการพัฒนาที่เจริญให้ทันกับโลกยุคปัจจุบันในขณะที่ ผลผลิตของชาวนากลับมีราคาตกต่ำลง (กฤษฎา นาโสภ, 2552)

นโยบายของรัฐบาลแต่ละรัฐให้ความสำคัญราคาข้าวให้มีราที่เพิ่มขึ้นโดยจะเห็นได้จาก ยุครัฐบาลทักษิณ ไล่ลงมาจนถึงปัจจุบัน จึงทำให้เห็นได้ว่ารัฐมีความสนใจให้ชาวนามีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นดูได้จากนโยบายของรัฐบาล พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ (พ.ศ. 2544) ได้เข้ามาบริหารประเทศในช่วงปี 2544 สถานการณ์ราคาข้าวเปลือกมีราคาตกต่ำอย่างต่อเนื่องรัฐบาลจึงได้ดำเนินการดำเนินโครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปีซึ่งทำให้มีการปรับราคาข้าวที่สูงขึ้นนอกจากนี้ยังเป็นปัจจัยที่ทำให้เริ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตชาวนาพอสมควร พอมาช่วงรัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวช นายกรัฐมนตรี ได้มีนโยบายพักหนี้ของเกษตรกรรายย่อยและการสร้างระบบประกันความเสี่ยงให้แก่เกษตรกรซึ่งทำให้ชาวนาสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตและอาชีพที่มั่นคงขึ้น ช่วงรัฐบาลนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายกรัฐมนตรี เกิดการผันแปรอย่างรุนแรงของตลาดโลกและสร้างผลตอบแทนที่เป็นธรรมต่อเกษตรกร ได้มีการจัดตั้งสภาเกษตรกรขึ้นและสร้างระบบประกันความเสี่ยงให้เกษตรกรช่วยลดความเสี่ยงอันเนื่องมาจากผลกระทบ จากที่รัฐบาลได้เข้ามาแทรกแซงกลไกตลาดข้าว ส่งผลกระทบต่อกลไกตลาดข้าวและเศรษฐกิจข้าวไทยทั้งระบบ รัฐบาลของพรรคประชาธิปัตย์ภายใต้การบริหารของ นายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ จึงได้เสนอปรับเปลี่ยนนโยบายจากโครงการรับจำนำข้าวเปลือกมาเป็นโครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าว ซึ่งนโยบายประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีฐานแนวคิดมาจากหลักประกันความเสี่ยงเนื่องจากเกิดจากการผันผวนของราคา ต่อมานโยบายการ

รับจำนำข้าวเปลือกของรัฐบาลได้จัดตั้งขึ้นมาอีกครั้งในช่วงรัฐบาล นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ทำให้ชาวนาเกิดแรงตื่นตัวขึ้นมาอีกครั้งสร้างความมั่นคงด้านรายได้ให้แก่เกษตรกร เริ่มต้นจากการรับจำนำข้าวเปลือกเจ้าและข้าวเปลือกหอมมะลิความชื้นไม่เกินร้อยละ 15 ที่ราคาเกี่ยวนละ 15,000 บาท และ 20,000 บาทตามลำดับ พอเข้ามาถึงการบริหารประเทศของรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี ในภาคเกษตรกรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงโดยเน้นในเรื่องของการเกษตรและพัฒนานวัตกรรม มีการสนับสนุนการทำเกษตรให้สอดคล้องกับระบบบริหารจัดการน้ำและคุณภาพของดินตามพื้นที่ที่เรียกว่า zoning และยังสามารถมีการควบคุมมาตรฐานการใช้สารเคมีในการเกษตร

วิถีชีวิตชาวนา ตำบลถลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี เป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่ายมีวัฒนธรรมที่ต้งามเกี่ยวกับการทำนา ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเป็นหลักมาหลายชั่วอายุคนจนถึงปัจจุบัน การทำนาของชาวนาในอดีตจำทำการเกษตรแบบธรรมชาติซึ่งจะเป็นการทำนาอาศัยน้ำฝนและใช้แรงงานควายและแรงงานของคนเป็นหลัก แหล่งเงินทุนจึงไม่ค่อยจำเป็นมากนักในอดีตชาวนาจะทำนาเพื่อให้ได้ข้าวไว้กิน ไม่ได้คิดถึงเรื่องผลกำไรแต่พอเริ่มมีสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปประกอบกับมีการสนับสนุนจากนโยบายของทางภาครัฐพร้อมกับความทันสมัยที่แทรกเข้ามาทำให้ชาวนามีการเปลี่ยนแปลงการทำนาที่เน้นด้านผลผลิตเป็นหลักเริ่มมีการผลิตข้าวเพื่อส่งออกมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการทำการเกษตรมากขึ้น ทำให้เกิดผลกระทบ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของวิถีชาวนาในตำบลถลุงเหล็กอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชาวนาจากอดีตจนมีการสนับสนุนนโยบายจากภาครัฐตั้งแต่รัฐบาล พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ (พ.ศ.2544) จนถึงรัฐบาลพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา (ปัจจุบัน) วิถีชาวนาในตำบลถลุงเหล็กมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

คำถามการวิจัย

วิถีชีวิตชาวนาของตำบลถลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการวิจัย ไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ชาวนา ตำบลถลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี
2. เพื่อศึกษาพัฒนาการวิถีชีวิตชาวนาตั้งแต่รัฐบาลทักษิณ (พ.ศ. 2544) จนถึงรัฐบาลปัจจุบัน ตำบลถลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา
วิถีชาวนาสู่ยุค 4.0 จากรัฐบาล พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ถึง รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา (ปัจจุบัน)
2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเรื่อง วิถีชีวิตชาวนาในยุคThailand 4.0 ของกลุ่มชาวนา ตำบลลูงเหล็ก อำเภอกอศำโรง จังหวัดลพบุรี ซึ่งในงานการวิจัยมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

2.1 ประชากรกลุ่มเป้าหมายไว้ คือ เกษตรอำเภอ นักวิชาการเกษตร และ เกษตรกร ชาวนาในตำบลลูงเหล็ก อำเภอกอศำโรง จังหวัดลพบุรี

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ โดยใช้วิธีการเจาะจง จำนวน 18 คน ประกอบด้วย ตัวแทนชาวนา จำนวน 16 ท่าน และตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 2 ท่าน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ดำเนินการวิจัย

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา คือ เขตพื้นที่ตำบลลูงเหล็ก อำเภอกอศำโรง จังหวัดลพบุรี

4. ขอบเขตด้านระยะเวลาดำเนินการวิจัย

ช่วงเวลาที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ ตุลาคม 2563 ถึง มีนาคม 2564 ระยะเวลา 6 เดือน

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงวิถีชาวนาของ ตำบลลูงเหล็ก นำผลการศึกษามาเป็น ข้อมูลพื้นฐานในการปรับเปลี่ยนต่อการเปลี่ยนแปลง

2. ทำให้ทราบถึงพัฒนาและปรับเปลี่ยนตนเองของชาวนาตำบลลูงเหล็ก

3. ทำให้เกิดแนวทางการพัฒนาคุณภาพของชาวนาในยุค Thailand 4.0

นิยามศัพท์เฉพาะ

ชาวนา หมายถึง ชาวนาของตำบลลูงเหล็ก อำเภอกอศำโรง จังหวัดลพบุรี ที่ประกอบ อาชีพทำนา

วิถีชีวิตชาวนา หมายถึง การดำรงชีวิตของชาวนาตำบลลูงเหล็ก อำเภอกอศำโรง จังหวัด ลพบุรี

ชาวนายุคไทยแลนด์ 4.0 หมายถึง การเตรียมความพร้อมและการพัฒนาศักยภาพชาวนา ชาวนาตำบลลูงเหล็ก อำเภอกอศำโรง จังหวัดลพบุรี เพื่อรองรับการเกษตรสมัยใหม่ที่เน้นการ บริหารจัดการและเทคโนโลยีโดยชาวนาจะต้องมีความรอบรู้ในระบบการผลิต มีความสามารถ วิเคราะห์เชื่อมโยงและบริหารจัดการ การผลิตและการตลาด โดยใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจมี ความภูมิใจในอาชีพ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง วิถีชีวิตชาวนา ในยุค Thailand 4.0 ของกลุ่มชาวนา ตำบลลุดเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี วิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตชุมชน
2. แนวความคิดเกี่ยวกับการปรับตัว
3. ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
4. แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ยุค Thailand 4.0
5. นโยบายที่เกี่ยวข้องกับชาวนาไทยตั้งแต่รัฐบาลทักษิณ (พ.ศ. 2544) จนถึงรัฐบาลปัจจุบัน
6. ข้อมูลทั่วไป ตำบลลุดเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตชุมชน

เวรกา เสวครบุรี (2554) กล่าวว่า วิถีชีวิตชุมชน เป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม หมายถึง วัฒนธรรมในทางสังคมศาสตร์นั่นเอง ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมเป็นสิ่งกำหนดพฤติกรรมตั้งแต่เกิดจนตาย ตั้งแต่ตื่นนอนจนเข้านอน พฤติกรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์กระทำล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของ วัฒนธรรมทั้งสิ้น วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดรูปแบบของครอบครัว เศรษฐกิจ การปกครอง การศึกษา ศาสนา เป็นต้น วัฒนธรรมจะกำหนดว่าสิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดี สิ่งใดถูก สิ่งใดผิด รวมทั้งเป้าหมายในชีวิตว่าควรอย่างไร ฉะนั้น กิจกรรมทุกอย่างของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นการกิน การดื่ม การพูด การอ่าน การเขียน การคิด การทำงาน การเล่น การติดต่อสัมพันธ์กัน ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของวัฒนธรรมทั้งสิ้น วัฒนธรรมจึงเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ ในสังคม

สังคมหนึ่งหรือชุมชนหนึ่ง ๆ จะต้องมีวิถีการดำเนินชีวิตเป็นลักษณะเฉพาะของสังคม วิถีชีวิตจึงเป็นเสมือน เอกลักษณ์หรือตราประจำสังคม ซึ่งมีความแตกต่างกันไปทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเหตุดังนี้ (พงเพชร สุรัตน์กีฏกุล, 2542, หน้า 53 - 54)

1. ความคิดเห็นและการมองโลกต่างกัน ความคิดเห็นและการมองโลกต่างกันจะทำให้วิถีชีวิตแตกต่างกันไป ในเรื่องนี้จะเห็นได้ว่ามนุษย์ทุกแห่งของโลกต้องมีระเบียบกฎเกณฑ์ ความเชื่อ ศาสนา การปกครอง เศรษฐกิจ การอบรมเลี้ยงดูเด็ก ตลอดจนคบเพื่อนเหมือน ๆ กัน แต่รูปแบบของสิ่งเหล่านี้จะแตกต่างกันไปตามความคิดเห็นและค่านิยมของแต่ละสังคม

2. สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ต่างกัน วิชชุตา ไหเจริญ (2552) กล่าวว่า สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ต่างกันทำให้พบปัญหาแตกต่างกัน เช่น มนุษย์ที่อยู่ในเขตหนาวต้องพบปัญหาต่างกับมนุษย์ที่อยู่ในเขตร้อน มนุษย์ที่อยู่บนภูเขาจะมีปัญหาต่างจากมนุษย์ ที่อยู่ในที่ลุ่ม ด้วยเหตุนี้แต่ละสังคมจึงต้องคิดหาวิธีการแก้ปัญหาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ในบางกรณีจะ พบว่ามนุษย์ที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่คล้ายกัน แต่มีวิถีชีวิตต่างกัน ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่าการที่วิถีชีวิตจะมีลักษณะอย่างไร นั้น นอกจากจะขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม ความคิดเห็นการมองโลกแล้วยังขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ใน

ประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาของแต่ละสังคม ซึ่งจะมีส่วนสำคัญในการกำหนดลักษณะของวิถีชีวิตดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

วิถีชีวิตของชุมชน เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตของสมาชิกส่วนใหญ่ในแต่ละชุมชนที่พิจารณาได้จาก

1. บทบาทที่สมาชิกแสดงออกมาตามหน้าที่และความรับผิดชอบ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล สถาบัน องค์กร และชุมชน โดยที่แต่ละปัจเจกอาจมีหลายบทบาทเมื่อทำหน้าที่อยู่ต่างสถานที่และเวลา หรือแม้แต่เวลาและ สถานที่เดียวกัน เปรียบเสมือน ครูใหญ่ทำหน้าที่ในโรงเรียนที่มีลูกชายของตนเรียนอยู่ และมีคุณแม่เป็นครูในสังกัด โรงเรียนนี้ด้วย

2. โครงสร้างและหน้าที่ของสมาชิก ที่ยอมเป็นไปตามความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกและระหว่างสถาบัน องค์กร และชุมชน ที่จะมีเป้าหมายการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ แต่เมื่อชุมชนใด มีผลประโยชน์เหลื่อมซ้อนกันในเชิง ได้เปรียบเสียเปรียบกัน สถานการณ์ยอมเปลี่ยนแปลงไปในทางลบได้ ถ้าปราศจากการประนีประนอมกัน และอาจ ส่งผลกระทบต่อการทำลาย โครงสร้างและหน้าที่ของอีกชุมชนหนึ่งที่ไม่สามารถปกป้องตนเองได้

3. การกำหนดเงื่อนไขของความสัมพันธ์ ในลักษณะเครือญาติ เพื่อน เครือข่าย คู่ค้าขาย ผู้มีส่วนได้ส่วน เสียในผลประโยชน์ร่วมกัน หรือคู่แข่งกัน

4. กำหนดข้อตกลง กฎเกณฑ์ทางสังคมที่อาจพัฒนาขึ้นเป็นระเบียบ บรรทัดฐานทางสังคม ประเพณี และกฎหมายที่มีบทบังคับ

5. มีการสร้างกลไกทางสังคม เป็น Law enforcement ที่มีพลังและอำนาจบังคับใช้ กฎเกณฑ์ดังกล่าวในรูปแบบของความเชื่อ พิธีกรรม กลไกทางสังคมที่มีอำนาจและเป็นพลังของตัวแทนของ สมาชิก สถาบัน องค์กร และชุมชน ทั้งประเภท Law enforcement ที่มีขอบเขตการบังคับใช้ที่มีวงกว้างแตกต่างกัน ตามอำนาจที่หนุน หลังกลไกนั้น ๆ ทั้งอำนาจที่นาเชื่อถืออย่างเป็นเหตุเป็นผล หรืออำนาจที่นอกเหนือการควบคุมทางธรรมชาติ (Super Natural Power)

เนื้อหาแห่งวิถีชีวิตของแต่ละชุมชนย่อมแตกต่างกัน แต่ที่เหมือนกันคือการทำหน้าที่ของกลไกทางสังคม ที่แฝงไปด้วยความเชื่อ ค่านิยม ทศนคติที่พัฒนาขึ้นเป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติสวนข้อห้าม (Taboo) และกฎเกณฑ์ ในการปฏิบัติก็กลายเป็นบรรทัดฐาน(Norms) ที่ถ่ายทอดเรียนรู้สืบทอดกันมาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น นิทานปรัมปรา การละเล่นละคร เพลงพื้นบ้าน ลิเก ซอ จ้อย (ออกเสียงทางภาคเหนือเป็น จ้อย) ลำตัด จั้ว และอาจมีสัญลักษณ์แทนตัวอักษร แต่สะท้อนความเชื่อหรือข้อห้ามได้ชัดเจน โดยอาจอาศัยความเชื่อเรื่องผี และสิ่งเหนือธรรมชาติมาเป็นกลไกในการควบคุมความประพฤติ

ชุมชนย่อมมีวิธีการจัดการความรู้ด้วยตนเอง ความรู้ระดับชุมชน มักเรียกกันว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่อาจจำแนกได้หลายสาขาตามประเภทขององค์ความรู้ ซึ่งเนื้อหาขององค์ความรู้คือ ความเป็นธรรมชาติ หรือธรรมชาติวิทยา เพียงแต่นักวิชาการมาคิดแตกย่อยเป็นสาขาต่าง ๆ สาขาหลัก ๆ ได้แก่ สาขาสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ และสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นอกจากนี้ยังมีการแยกแยะ องค์ความรู้ย่อยเหล่านี้ ออกเป็นเฉพาะด้าน เช่น สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ อาจจำแนกเป็น ของคน พืช สัตว์ ถ้าพิจารณาจากคน ได้แก่ สาขาทางการแพทย์พยาบาล ทันตแพทย์เทคนิคการแพทย์ ที่เกี่ยวข้องตั้งแต่เสนอผม ประสาท ลงไปถึงสันทาก็ได้แต่สาขาใด

จะสำคัญว่ากัน นั้น ย่อมขึ้นกับบริบทและมิติที่พิจารณา อย่างไรก็ตาม ทุกรูปแบบของความรุ่มอุมมี ความสัมพันธ์ต่อกันไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ซึ่งวิถีชุมชน ต้องพึ่งพาความเชื่อมโยงเหล่านี้ด้วยความ เขาใจ ที่ปราศจากความเย่อหยิ่งแต่เอื้ออาทรกัน

แนวความคิดเกี่ยวกับการปรับตัว

โคลแมน (Coleman, 1981) กล่าวว่า การปรับตัว หมายถึง ผลของความพยายามของ บุคคลที่พยายามปรับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ตนไม่ว่าปัญหานั้นจะเป็นปัญหาด้านบุคลิกภาพ ด้าน ความต้องการ หรือด้านอารมณ์ให้เหมาะกับสภาพแวดล้อมที่บุคคลนั้นอยู่

เบอร์นาร์ด (Bernard, 1960) ให้ความหมาย ของการปรับตัวว่า เป็นการที่บุคคลสามารถ ปรับตัวให้เข้ากับตนเองและโลกภายนอกได้อย่างดีความพึงพอใจความแจ่มใสอย่างสูงสุด มีพฤติกรรม ที่เหมาะสม กับสภาพสังคม มีความสามารถที่จะเผชิญและยอมรับความจริงของชีวิต

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร, และ ทศนา ทองภักดี (2543) กล่าวว่า การปรับตัว หมายถึง การที่ บุคคลพยายามปรับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ตนและพยายามปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนให้เข้ากับ สภาพแวดล้อมและความต้องการของตนเองจนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขปราศจากความ คับข้องใจ

ชูทิพย์ ปานปรีชา (2538) ได้ให้ความหมาย ของการปรับตัวไว้ว่า เป็น กระบวนการทางจิต ซึ่งคนนำมาใช้เพื่อให้บรรลุถึงความต้องการต่าง ๆ ของตนเองและสังคม และเข้า ได้กับ สภาพแวดล้อม ที่เป็นอยู่หรือที่เปลี่ยนแปลงไป และเป็นวิธีการให้คนคงไว้ซึ่งสุขภาพจิตที่ดี ด้วยการแก้ปัญหา ทางออกเพื่อขจัดหรือผ่อนคลายความทุกข์ความคับข้องใจ หรือความเครียด

ละออ หุตางกูร (2535) กล่าวไว้ว่า การปรับตัว หมายถึงกระบวนการตอบสนองของระบบ สิ่งมีชีวิตต่อสิ่งเร้าที่ก่อความจำเป็นให้ระบบต้องปรับกระบวนการ เพื่อรักษาดุลยภาพของชีวิต สิ่งเร้าที่ เรียก้องการปรับตัวได้แก่ สิ่งเร้าที่รบกวนหรือคุกคามดุลยภาพต่อระบบ

จากความหมายของการปรับตัวที่กล่าวมาข้างต้น อาจสรุปได้ว่า การปรับตัวเป็นการแก้ไข ปรับปรุงความคับข้องใจ ด้วยการแสวงหาวิถีทางในการตอบสนองความต้องการของตนเองทั้งการ ปรับตัวทางภายนอกและภายในร่างกายให้สามารถปรับตัวได้ดีต่อสภาวะแวดล้อมในชีวิต รวมทั้งการ ตอบสนองความต้องการทั้งทางร่างกาย จิตใจและสังคม

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการปรับตัว

แนวคิดทฤษฎีการปรับตัวของ รอย (Roy, & Andrews, 1999) กล่าวถึงการ ปรับตัวและ การให้ความช่วยเหลือบุคคลที่มีปัญหาในการปรับตัวเมื่อมีเหตุการณ์หรือการ เปลี่ยนแปลงเข้ามาใน ชีวิต โดยการปรับตัวเป็นกระบวนการและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการที่บุคคลมี ความคิดและความรู้สึก จากการใช้ความตระหนักรู้ทางปัญญา และการสร้างสรรค์ในการบูรณาการ ระหว่างบุคคลกับ สิ่งแวดล้อมให้กลมกลืน รอยใช้แนวคิดจากทฤษฎีระบบมาอธิบายระบบการ ปรับตัวของบุคคลว่า บุคคลเป็นเหมือนระบบการปรับตัวที่มีความเป็นองค์รวม (Holistic adaptive system) และเป็น ระบบเปิด ประกอบด้วยสิ่งนำเข้า (Input) กระบวนการเผชิญปัญหา (Coping process) สิ่งนำออก (Output) และกระบวนการป้อนกลับ (Feedback process) แต่ละส่วนนี้จะทำงานสัมพันธ์กันเป็น หนึ่งเดียว โดยเมื่อสิ่งเร้าที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในผ่านเข้าสู่

ระบบการปรับตัวจะกระตุ้นให้บุคคลมีการปรับตัวตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้น โดยใช้กระบวนการเผชิญปัญหา 2 กลไก คือ กลไกการควบคุม และกลไกการคิดรู้จักทั้งสองนี้จะทำงานควบคู่กันเสมอ ส่งผลให้บุคคลแสดงพฤติกรรมกรรมการปรับตัวออกมา 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านมโนทัศน์ ด้านบทบาทหน้าที่และด้านการพึ่งพาหะหว่างกัน ผลลัพธ์การปรับตัวมี 2 ลักษณะ คือ ปรับตัวได้และปรับตัวไม่มีประสิทธิภาพ โดยสิ่งนำออกจากระบบนี้จะป้อนกลับไปเป็นสิ่ง นำเข้าระบบเพื่อการปรับตัวที่เหมาะสมต่อไป ทั้งนี้ความสามารถในการปรับตัวของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับความรุนแรงของสิ่งเร้า และระดับความสามารถในการปรับตัวของบุคคลในขณะนั้น โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สิ่งนำเข้า (Input): เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดสิ่งนำเข้าสู่ระบบการปรับตัวของบุคคล เรียกว่า สิ่งเร้า (Stimuli) ซึ่งมาจากสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกตัวบุคคล การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมจะกระตุ้นให้บุคคลเกิดปฏิกิริยาการปรับตัวตอบสนองโดยสิ่งเร้าแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. สิ่งเร้าตรง (Focal stimuli) เป็นสิ่งที่บุคคลต้องเผชิญและให้ความสนใจใน ขณะนั้นมากที่สุดก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบต่อตรงทำให้บุคคลต้องมีการปรับตัว
2. สิ่งเร้าร่วม (Contextual stimuli) เป็นสิ่งเร้าอื่น ๆ ที่ปรากฏอยู่ในเหตุการณ์ หรือสิ่งแวดล้อมที่บุคคลกำลังเผชิญอยู่โดยอาจจะมีผลเป็นตัวเสริมผลของสิ่งเร้าตรงโดยอาจมีผล ในทางบวกหรือทางลบต่อการปรับตัว
3. สิ่งเร้าแฝง (Residual stimuli) เป็นสิ่งเร้าที่เป็นผลมาจากประสบการณ์ในอดีต เป็นลักษณะเฉพาะตัวของบุคคล และเป็นปัจจัยที่อาจจะมีอิทธิพลต่อการปรับตัวในเหตุการณ์ที่ บุคคล ประสบอยู่แต่ไม่ชัดเจน

บุคคลอาจไม่ตระหนักถึงอิทธิพลของปัจจัยดังกล่าว เช่น เจตคติความเชื่อ ค่านิยม ประสบการณ์เดิม เป็นต้น โดยสิ่งเร้าดังกล่าวจะกระตุ้น ให้บุคคลตอบสนองโดยการปรับตัว โดยบุคคล จะปรับตัวได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับความรุนแรงของสิ่งเร้า และระดับ ความสามารถในการ ปรับตัว (Adaptation level) ของบุคคลในขณะนั้น ซึ่งหมายถึง ระดับ หรือขอบเขตที่แสดงถึง ความสามารถ ในการปรับตัวของบุคคลต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในกระบวนการชีวิต มี 3 ระดับ คือ

1. ระดับปกติ (Integrated level) เป็นภาวะที่โครงสร้างและหน้าที่ของร่างกาย ทำงาน เป็นองค์รวม สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคลได้อย่างเหมาะสม
2. ระดับชดเชย (Compensatory level) เป็นภาวะที่กระบวนการชีวิตถูกรบกวนทำให้ กลไกการควบคุมและการรับรู้ของระบบบุคคลถูกกระตุ้น ให้ทำงานเพื่อจัดการกับสิ่งเร้า
3. ระดับพร่อง (Compromised level) เป็นภาวะที่กระบวนการปรับตัวระดับปกติและ ระดับชดเชยทำงานไม่เพียงพอที่จะจัดการกับสิ่งเร้าได้ก่อให้เกิดปัญหาการปรับตัวตามมา

ระดับความสามารถในการปรับตัวของแต่ละบุคคลในสถานการณ์หนึ่ง ๆ มีขอบเขตจำกัดไม่เหมือนกัน หากสิ่งเร้าตกอยู่ในขอบเขตระดับความสามารถในการปรับตัว บุคคลก็จะสามารถ ปรับตัวตอบสนองสิ่งเร้าได้อย่างเหมาะสม แต่ถ้าสิ่งเร้านั้นรุนแรงตกอยู่นอกขอบเขตระดับ ความสามารถในการปรับตัว บุคคลจะปรับตัวตอบสนองต่อสิ่งเร้าอย่างไม่มีประสิทธิภาพ หรือไม่ สามารถปรับตัวได้แต่อย่างไรก็ตามระดับความสามารถในการปรับตัวเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ใน

กระบวนการชีวิต กล่าวคือบุคคลสามารถเพิ่มระดับความสามารถในการปรับตัวได้โดยแสวงหาการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อให้ตนเองมีระดับความสามารถในการปรับตัวต่อสถานการณ์ใหม่ ๆ นั้นเพิ่มขึ้นได้

กระบวนการเผชิญปัญหา (Coping process): เป็นกระบวนการควบคุมระบบการปรับตัวของบุคคล ซึ่งเป็นวิธีการที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ต่อสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยมีทั้งวิธีการที่เกิดขึ้นเองโดยอัตโนมัติหรือวิธีการที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้รอบได้จัดหมวดหมู่ของกระบวนการเผชิญปัญหาเป็นระบบย่อย 2 กลไก คือ

1. กลไกการควบคุม (Regulator subsystem) เป็นกระบวนการตอบสนองต่อสิ่งเร้า โดยอัตโนมัติซึ่งบุคคลไม่รู้สึกรู้สีก่อตัวเกิดจากการทำงานร่วมกันของระบบประสาท สารเคมีและระบบต่อมไร้ท่อ โดยสิ่งเร้าจากสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกเป็นสิ่งที่นำเข้าสู่ระบบประสาท มีผลต่อสมดุลของน้ำ อิเล็กโตรไลต์และกรดต่างและระบบต่อมไร้ท่อกลไกการควบคุมนี้ทำงานเพื่อควบคุมระบบต่าง ๆ ภายในร่างกายให้อยู่ในภาวะปกติ

2. กลไกการคิดรู้ (Cognition subsystem) เป็นกระบวนการตอบสนองต่อสิ่งเร้า โดยผ่านทางระบบประสาทแห่งการรับรู้และการแสดงอารมณ์ 4 กระบวนการ คือ กระบวนการรับรู้ และถ่ายทอดข้อมูลการเรียนรู้การตัดสินใจ และการตอบสนองทางอารมณ์โดยสิ่งเร้าของกลไก การรับรู้ประกอบด้วยปัจจัยที่มีผลต่อด้านจิตใจ สังคม กายภาพและสรีรวิทยา ซึ่งเป็นผลมาจาก กลไกการควบคุม ผ่านเข้าสู่กระบวนการรับรู้และถ่ายทอดข้อมูลโดยบุคคลจะเลือกประมวลและจำในสิ่งที่ตนเองสนใจการเรียนรู้จะทำให้เกิดการเลียนแบบ การเสริมแรงและการหยั่งรู้เพื่อนำไปสู่ การตัดสินใจหาวิธีแก้ไขปัญหา โดยที่การตอบสนองทางอารมณ์เป็นกลไกการป้องกันที่ใช้เพื่อ บุคคลเกิดความสบายใจและคลายความวิตกกังวลและอารมณ์เป็นผลที่ได้มาจากการประเมินค่าทาง อารมณ์และความผูกพันของบุคคล

สิ่งนำออก (Output): สิ่งนำออกจากระบบการปรับตัวของบุคคลคือปฏิกิริยาตอบสนองซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สามารถสังเกต ตรวจสอบ หรือบอกได้ โดยอาจเป็นพฤติกรรมปรับตัวได้ (Adaptive behavior) หรือพฤติกรรมปรับตัวที่ไม่มีประสิทธิภาพ (Ineffective behavior) พฤติกรรมปรับตัวที่ดีจะช่วยส่งเสริมความมั่นคงของบุคคลให้สามารถบรรลุเป้าหมายการเจริญเติบโต การมีชีวิตอยู่รอด สามารถสืบทอดเผ่าพันธุ์และเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ได้ และพฤติกรรมที่ไม่ส่งเสริมให้บุคคลบรรลุเป้าหมายดังกล่าวจะเป็นพฤติกรรมปรับตัวที่ไม่มีประสิทธิภาพ สิ่งนำออกจากระบบจะป้อนกลับ (Feedback process) ไปเป็นสิ่งนำเข้าระบบเพื่อการปรับตัวที่เหมาะสมต่อไป

นอกจากแนวคิดทฤษฎีการปรับตัวของรอย ยังมีอีกหลายทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัว เช่น โรเจอร์ (Rogers, 1974) ผู้นำทฤษฎีว่า ด้วยตนเองและทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบผู้รับคำปรึกษาเป็นศูนย์กลางเขาได้พิจารณาการปรับตัวในแง่ของการปรับตัวภายในตนเองโดยเขาเชื่อว่ามนุษย์ทุกคน เป็นศูนย์กลางของประสบการณ์ต่าง ๆ รอบตัวซึ่งเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาส่วนหนึ่งของประสบการณ์ที่บุคคลได้รับรู้และมีการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นรวมทั้งการประเมินผลจากการมีปฏิสัมพันธ์นั้นก่อให้เกิดตัวเรา (Self) หรือ “โครงสร้างของตน” ขึ้นมาเป็นการรับรู้เกี่ยวกับตนในด้านต่าง ๆ เช่น บุคลิกลักษณะความสามารถของตนบทบาทต่าง ๆ ของตนในการเกี่ยวข้องกับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม ทัศนคติและค่านิยมต่าง ๆ ของตัวเราประสบการณ์ที่แต่ละบุคคลได้รับจึงมีส่วนสำคัญใน

การกำหนดบุคลิกภาพของบุคคลให้แตกต่างกันโดยที่แต่ละคนจะเข้าใจและรู้จักโลกส่วนตัวของเขาได้ดีที่สุดบุคคลที่ปรับตัวได้ คือ บุคคลที่เป็นตัวของตัวเองเข้าใจและยอมรับตนเองและผู้อื่นรวมทั้งสามารถรับรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ตามความเป็นจริงนำประสบการณ์นั้นมาจัดให้สอดคล้องกับโครงสร้างหรือบุคลิกลักษณะของตนอย่างไม่ขัดแย้งหรือบิดเบือนจะมีการรับรู้และความคิดเกี่ยวกับตนเองในทางบวก ส่วนบุคคลที่ปรับตัวไม่ได้จะมีความขัดแย้งระหว่างความคิดเกี่ยวกับตนกับประสบการณ์ที่เกิดขึ้นมาใหม่อย่างมากทำให้เกิดความตึงเครียด วิตกกังวล สับสน ไม่แน่ใจ สูญเสียความเป็นตัวของตัวเองและมีความคิดเห็นเกี่ยวกับตนจะเป็นไปในทางลบ

ฮาวิกเฮอร์สท (Havighurst, 1953) พิจารณาการปรับตัวในแง่ของการเรียนรู้ตามขั้นพัฒนาของชีวิต เขามีความเห็นว่าการพัฒนาของชีวิตในแต่ละวัยนั้นบุคคลมีงานประจำวัยหรืองานประจำขั้นที่ต้องเรียนรู้ควบคู่กันไปถ้าบุคคลสามารถพัฒนางานประจำวัยได้สำเร็จก็จะเป็นบุคคลที่มีความสุขและสามารถพัฒนางานประจำวัยในขั้นต่อไปได้อย่างสำเร็จด้วยในทางตรงกันข้ามงานในช่วงวัยใดไม่ประสบผลสำเร็จจะทำให้บุคคลนั้นไม่มีความสุข และพัฒนางานประจำวัยในขั้นต่อไปได้ยากลำบาก ดังนั้นบุคคลที่มีการปรับตัวได้ในทัศนะของฮาวิกเฮริสท์ จึงหมายถึงบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้และพัฒนางานประจำวัยให้ผ่านพ้นได้ด้วยดี

วิลเลียมสัน (Williamson, 1950) ผู้นำทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบนำทางมีความเชื่อว่ามนุษย์มี สติปัญญาและเหตุผลตลอดจนมีแนวโน้มที่จะพัฒนาตนเองได้แต่การที่จะพัฒนาได้นั้นต้องอาศัยความช่วยเหลือจากผู้อื่นโดยเฉพาะสังคมที่แวดล้อมเขาอยู่การที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคมจะทำให้เขามองเห็นและรู้จักตนเองในด้านต่าง ๆ เช่น ความรู้ ความสามารถ ความสนใจ ค่านิยมและทัศนคติความต้องการและเป้าหมายที่เขาเลือกในขณะที่เดียวกันก็ได้เรียนรู้จากผู้อื่นได้รับรู้ประสบการณ์สังคมในด้านต่าง ๆ เช่น ค่านิยมทางสังคม มาตรฐานและข้อจำกัดทางสังคมปัญหาต่าง ๆ ในสังคมตลอดจนวิธีการที่จะจัดการแก้ไขทั้งทางตรงและทางอ้อมจากความเชื่อดังกล่าววิลเลียมสันจึงสรุปว่า บุคคลสามารถปรับตัวได้ถ้ามีความรู้ความเข้าใจในตนเองรวมทั้งการรู้จักและการเข้าใจสังคมเพราะที่ทำให้เขาสามารถตัดสินใจเลือกวิธีการดำเนินชีวิตหรือแก้ไขปัญหาได้อย่างมีสติและมีเหตุผล โดยการใช้ข้อมูลที่ได้รับจากประสบการณ์ในสังคมมาประกอบการพิจารณาจนสามารถสร้างความสอดคล้องหรือความยืดหยุ่นระหว่างความต้องการและเป้าหมายที่พึงประสงค์ของตนเองกับสภาพแวดล้อม

จากทฤษฎีเกี่ยวกับปรับตัวที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า เมื่อความต้องการของบุคคลไม่สามารถตอบสนองได้ทั้งหมด บุคคลจึงต้องเผชิญปัญหาและเกิดความไม่สบายใจจนกลายเป็นความเครียด ความกังวลใจความคับข้องใจความขัดแย้งในใจ จึงเป็นสาเหตุให้บุคคลนั้นต้องอาศัยการปรับตัวเพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นในการดำเนินชีวิต โดยลักษณะการปรับตัวของแต่ละบุคคลจะขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพ สภาพแวดล้อม หรือสถานการณ์ที่บุคคลนั้นกำลังเผชิญอยู่ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ บุคคลเกิดการปรับปรุงพฤติกรรมของตนที่เรียกว่าการปรับตัวโดยมีจุดประสงค์ว่า บุคคลต้องการ อยู่ในสภาวะสมดุลระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อมหรือปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคคลเกิดการปรับตัวแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. ปัจจัยภายใน เป็นความต้องการทางใจซึ่งมีอยู่ในตัวบุคคลได้แก่ความรักความอบอุ่น ความปลอดภัย ความสำเร็จในชีวิต ทำให้บุคคลต้องมีการปรับตัวเพื่อไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

2. ปัจจัยภายนอกเป็นความต้องการของสังคมและสภาพแวดล้อม ซึ่งได้แก่ วัฒนธรรมจารีตประเพณีค่านิยม ศาสนา กฎระเบียบของสังคม ทำให้บุคคลต้องปรับตัวเพื่อตอบสนองความต้องการต่าง ๆ และอยู่ได้โดยไม่มี ความกดดันทางจิตใจ

การปรับตัวมีจุดมุ่งหมายสำคัญ 2 ประการ คือ

1. ปรับตัวเพื่อเอาชนะสิ่งแวดล้อมหรือปัญหา เพื่อถ่วงดุลสิ่งที่ตนเองยังขาดอยู่
2. ปรับตัวเพื่อให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมหรือปัญหา เมื่อไม่สามารถเอาชนะได้จึงปรับตนเองให้สอดคล้องตามสิ่งแวดล้อมและปัญหานั้นเพื่อรักษาไว้

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันสามารถจำแนก และแบ่งกลุ่ม ได้ดังนี้

1. ทฤษฎีวิวัฒนาการ (Evolutionary Theory) เป็นแนวความคิดที่ได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีวิวัฒนาการทางชีววิทยาของ ชาร์ลส์ ดาร์วิน (Charles Darwin) ซึ่งกล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงของสังคมเป็นกระบวนการที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นขั้นตอนตามลำดับจากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่งในลักษณะที่มีการพัฒนาและก้าวหน้ากว่าขั้นที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนแปลงจากสังคมที่มีรูปแบบเรียบง่ายไปสู่รูปแบบที่สลับซับซ้อนมากขึ้น และมีความเจริญก้าวหน้าไปเรื่อย ๆ จนเกิดเป็นสังคมที่มีความสมบูรณ์

ออกุสต์ กองต์ (Auguste Comte, 1973) เสนอว่า สังคมมนุษย์มีพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ (Knowledge) ผ่าน 3 ขั้นตอนตามลำดับ คือจากขั้น เทววิทยา (Theological stage) ไปสู่ขั้น นอภิปรัชญา (Metaphysical stage) และไปสู่ขั้น วิทยาศาสตร์ (Positivistic stage)

เลwis, เอช. มอร์แกน (Lewis, H. Morgan, 1964) เสนอว่า สังคมจะมีขั้นของการพัฒนา 3 ขั้น คือ จากสังคมคนป่า (Savage) ไปสู่สังคมอนารยชน (Barbarian) และไปสู่สังคมอารยธรรม (Civilized)

เฮอริเบิร์ต สเปนเซอร์ (Herbert Spencer, 1986) เสนอว่า วิวัฒนาการของสังคมมนุษย์เป็นแบบสายเดียว (Uni-linear) ที่ทุกสิ่งทุกอย่างในจักรวาลมีจุดกำเนิดมาจากแหล่งเดียวกันด้วยและมารวมกันด้วย กระบวนการสังเคราะห์ (Synthesis) ทำให้เกิดพัฒนาการที่ก้าวหน้าขึ้นและซับซ้อนมากขึ้น การพัฒนา ของสังคมจะมีวิวัฒนาการเป็นไปตามกฎของธรรมชาติกล่าวคือ มนุษย์ที่มีความสามารถในการ ปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมใหม่ ๆ ได้เป็นอย่างดี จะมีชีวิตอยู่รอดตลอดไป และนำไปสู่การพัฒนาที่ดีขึ้นต่อไป

แนวความคิดในการสร้างทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบบสายเดียว (Unilinear) ที่เสนอว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมต้องเปลี่ยนผ่านแต่ละขั้นที่กำหนดไว้ได้รับการโต้แย้งว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคม น่าจะมีวิวัฒนาการแบบหลายสาย (Multi-linear) เพราะแต่ละสังคมมีจุดกำเนิดที่แตกต่างกันมีรูปแบบของสังคมที่แตกต่างกัน หรือแม้ว่าสังคมที่มีรูปแบบที่เหมือนกันแต่อาจจะมีสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างกันก็เป็นได้

2. ทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory) เป็นแนวความคิดที่มีข้อสมมุติฐานที่ว่า พฤติกรรมของสังคมสามารถเข้าใจได้จากความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ และบุคคลต่าง ๆ เพราะ การแข่งขันในการเป็นเจ้าของทรัพยากรที่มีค่าและหายาก

คาร์ล มากซ์ (Karl Marx, 1967) มีความเชื่อว่า การเปลี่ยนแปลงของทุก ๆ สังคม จะมี ขั้นตอนของการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ 5 ขั้น โดยแต่ละขั้นจะมีวิธีการผลิต (Mode of Production) ที่เกิดจากความสัมพันธ์ของอำนาจของการผลิต (Forces of production) ซึ่งได้แก่ การจัดการด้านแรงงาน ที่ดิน ทุน และเทคโนโลยีกับความสัมพันธ์ทางสังคมของการผลิต (Social relation of production) ซึ่งได้แก่ เจ้าของปัจจัยการผลิตและคนงานที่ทำหน้าที่ผลิต แต่ในระบบ การผลิตแต่ละระบบจะมีความขัดแย้งระหว่างชนชั้นผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตกับผู้ใช้แรงงานในการ ผลิต ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เป็นโครงสร้างส่วนล่างของสังคม (Substructure) และเมื่อโครงสร้าง ส่วนล่างมีการเปลี่ยนแปลงจะมีผลทำให้เกิดการผันแปรและเปลี่ยนแปลงต่อ โครงสร้างส่วนบน ของสังคม (Superstructure) ซึ่งเป็นสถาบันทางสังคม เช่น รัฐบาล ครอบครัว การศึกษา ศาสนา และรวมถึงค่านิยม ทศนคติและบรรทัดฐานของสังคม ลำดับขั้นของการพัฒนาของ Marx มีดังนี้

1. ขั้นสังคมแบบคอมมิวนิสต์ดั้งเดิม (Primitive Communism) กรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตเป็นของเผ่า (Tribal Ownership) ต่อมาเผ่าต่าง ๆ ได้รวมตัวกันเป็นเมืองและรัฐทำให้กรรมสิทธิ์ ในปัจจัยการผลิตเปลี่ยนไปเป็นของรัฐแทน

2. ขั้นสังคมแบบโบราณ (Ancient Communal) กรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตเป็นของรัฐ (State Ownership) สมาชิกในสังคมได้รับกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนตัวที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ซึ่ง ได้แก่ เครื่องใช้ส่วนตัวและทาส ดังนั้น ทาส (Slavery) จึงเป็นกำลังสำคัญในระบบการผลิตทั้งหมด และต่อมาระบบการผลิตได้เกิดความขัดแย้งระหว่างเจ้าของทาสและทาส

3. ขั้นสังคมแบบศักดินา (Feudalism) กรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตเป็นของขุนนาง คือ ที่ดิน โดยมีทาสเป็นแรงงานในการผลิต

4. ขั้นสังคมแบบทุนนิยม (Capitalism) กรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตเป็นของนายทุน คือ ที่ดิน ทุน แรงงาน และเครื่องจักร โดยมีผู้ใช้แรงงานเป็นผู้ผลิต

5. ขั้นสังคมแบบคอมมิวนิสต์ (Communism) กรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตเป็นของทุกคน ทุกคนมีสิทธิ์เท่าเทียมกันไม่มีใครเอาเปรียบซึ่งกันและกัน

ตามแนวความคิดของ Marx ลำดับขั้นของการนำไปสู่การปฏิวัติของชนชั้นล่างของสังคม เกิดจากกระบวนการดังต่อไปนี้

- มีความต้องการในการผลิต
- เกิดการแบ่งแยกแรงงาน
- มีการสะสมและพัฒนาทรัพย์สินส่วนบุคคล
- ความไม่เท่าเทียมทางสังคมมีมากขึ้น
- เกิดการต่อสู้ระหว่างชนชั้นในสังคม
- เกิดตัวแทนทางการเมืองเพื่อทำการรักษาผลประโยชน์ของแต่ละชนชั้น
- เกิดการปฏิวัติ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมตามแนวความคิดของ Marx เป็นการต่อสู้ระหว่างชนชั้นในสังคม โดยใช้แนวความคิดทวิภาควิธี (Dialectical) ที่เริ่มจากการกระทำ (Thesis) ซึ่งเป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงการกระทำ (Antithesis) และเกิดการกระทำแบบใหม่ (Synthesis) ตามมา

3. ทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่ (Structural – functional Theory)

แนวความคิดในการพัฒนาทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่ เป็นผลมาจากการนำเอาแนวความคิดทางด้านชีววิทยามาใช้โดยอุปมาว่า โครงสร้างของสังคมเป็นเสมือนร่างกายที่ประกอบไปด้วยเซลล์ต่าง ๆ และมองว่าหน้าที่ของสังคมก็คือการทำหน้าที่ของอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย โดยแต่ละส่วนจะช่วยเหลือและเกื้อกูลซึ่งกันและกันเพื่อให้ระบบทั้งระบบมีชีวิตดำรงอยู่ได้

โรเบิร์ตเมอร์ดัน (Robert K. Merton, 1964) ได้จำแนกหน้าที่ทางสังคมดังนี้ คือ หน้าที่หลัก (Manifest) หน้าที่รอง (Latent) หน้าที่ที่ไม่พึงปรารถนา (Dysfunctional) หน้าที่ของ บางโครงสร้างของสังคมอาจมีประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่แต่ขณะเดียวกันคนบางส่วนอาจได้รับประโยชน์เพียงน้อยนิดหรืออาจไม่ได้รับผลประโยชน์เลย ซึ่งรวมไปถึงอาจจะมีคนบางกลุ่มหรือ บางส่วนของสังคมได้รับผลเสียจากการทำงานของโครงสร้างสังคมนั้นก็ได้

เอมิลเดอริค (Emile Durkheim, 1951) มีแนวความคิดว่า หน้าที่ของสังคม คือ ส่วนที่ สนับสนุนให้สังคมสามารถดำรงอยู่ได้ซึ่งสอดคล้องกับ อัลเฟรด แรดคลิฟฟ์บราวน์ (Alfred Reginald, Radcliffe – Brown, 1951) กับ โบรมิสลอร์ มาลินอสกี (Bronislaw Malinowski, 1961) ที่มองว่าหน้าที่ทางสังคมเป็นส่วนสนับสนุนให้โครงสร้างสังคมคงอยู่อย่างต่อเนื่อง เพราะสังคมมีกระบวนการทางสังคมที่ทำให้สังคมเกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่น บรรทัดฐาน ค่านิยม ความเชื่อวัฒนธรรม และประเพณี เป็นต้น

สรุป แนวความคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของกลุ่มทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่มีลักษณะดังนี้

1. สังคมทั้งหมดเป็นระบบหนึ่งที่แต่ละส่วนจะมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน
2. ความสัมพันธ์ คือ สิ่งที่สนับสนุนซึ่งกัน และกันอย่างเป็นเหตุเป็นผล
3. ระบบสังคมเป็นการเคลื่อนไหวเข้าสู่ความสมดุลการปรับความสมดุลของระบบจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในระบบตามไปด้วยความต่อเนื่องของกระบวนการของข่าวสาร จากภายในและภายนอก นอกจากนี้ทฤษฎีระบบยังมองว่า ความขัดแย้งความตึงเครียด และความไม่สงบ สุขภายในสังคมก็เป็นสาเหตุหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่อย่างไรก็ตามทฤษฎีระบบมี ข้อจำกัด

ในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เนื่องจากในการวิเคราะห์ตามทฤษฎีระบบเป็น การศึกษาเฉพาะเรื่อง จึงทำให้ไม่สามารถศึกษาความสัมพันธ์กับระบบอื่นได้อย่างลึกซึ้ง

4. ทฤษฎีจิตวิทยา – สังคม (Social – Psychological Theory)

ทฤษฎีกล่าวว่า การพัฒนาทางสังคมเกิดจากการทำงานของปัจจัยทางด้านจิตวิทยาที่เป็น แรงขับให้ประชาชนมีการกระทำมีความกระตือรือร้นมีการประดิษฐ์มีการค้นพบมีการสร้างสรรค์ มีการแข่งขันมีการก่อสร้างและพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ภายในสังคมนั้นสังคมวิทยาที่ใช้ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคม มีดังนี้

แมกซ์ เวบเบอร์ (Max Webber, 1946) เป็นนักสังคมวิทยาคนแรกที่ใช้หลักจิตวิทยา มาใช้ในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และในผลงานที่ชื่อว่า The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism เสนอว่า การพัฒนาในสังคมอุตสาหกรรมสมัยใหม่ตามลัทธิทุนนิยม มี

สาเหตุมาจาก ปัจจัยด้านจิตวิทยาที่เกิดขึ้นหลังสมัยศตวรรษที่ 16 เมื่อในยุโรปตะวันตกมีการแพร่กระจายคำสอนของศาสนาคริสต์ลัทธิโปรเตสแตนต์ (Protestant Ethic) ที่สอนให้ศาสนิกชนเกิดจิตวิญญาณแบบทุนนิยม (Spirit of Capitalism) เป็นนิกแสวงหาสิ่งใหม่ มุ่งสู่ความสำเร็จเพื่อให้เกิดการยอมรับทำงานหนักเพื่อสะสมความร่ำรวย เก็บออมเพื่อนำไปใช้ในการลงทุนสร้างกำไรอย่างต่อเนื่อง Weber ยังเสนอว่า การพัฒนาของจิตวิญญาณแบบทุนนิยมทำให้เกิดลัทธิความมีเหตุผล (Rationalism) ซึ่งภายใต้สังคมที่ใช้ความมีเหตุผลจะทำให้บุคคลมีความน่าเชื่อถือ ชื่อสัตย์สุจริต ยอมรับสิ่งใหม่และสามารถเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สภาวะแวดล้อมใหม่ ๆ Weber เชื่อว่า อิทธิพลของความคิด ความเชื่อ และบุคลิกภาพของคนในสังคมภายใต้สภาวะดังกล่าวมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมตามมา

อีเวอร์เรต (Everett E. Hagen, 1996) มีแนวความคิดสอดคล้องกับ Weber ที่ว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีการเริ่มต้นมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจและเสนอว่าการเปลี่ยนจากสังคมดั้งเดิม (Traditional) ไปสู่สังคมสมัยใหม่ (Modern) จะมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในบุคลิกภาพของบุคคล (Personality) โดยเสนอว่าบุคลิกภาพของคนในสังคมดั้งเดิมมีลักษณะตายตัวที่ถูกกำหนดโดยกลุ่มสังคมต้องมีการสั่งการด้วยการบังคับบัญชาไม่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และการประดิษฐ์คิดค้น เพราะคนเหล่านั้นมองโลกตามยถากรรมมากกว่าที่จะมองโลกแบบวิเคราะห์และต้องการควบคุมให้เป็นไปตามที่คิดซึ่งเป็นผลทำให้สังคมแบบดั้งเดิมไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก ส่วนบุคลิกภาพของคนในสังคมใหม่มีความสร้างสรรค์อย่างกว้างขวางเห็นเปิดรับประสบการณ์ใหม่ ๆ มองโลกที่อยู่รอบตัวเขาอย่างมีเหตุมีผลเป็นปัจจัยที่สนับสนุนให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพของคนในสังคมดั้งเดิมสามารถที่จะเปลี่ยนไปสู่บุคลิกภาพของคนในสังคมใหม่ได้โดยใช้วิธีการถดถอยสถานภาพ (Status withdrawal) ด้วยการนำเอาปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม และ เศรษฐกิจจากสังคมสมัยใหม่เข้าไปแทรกหรือแทนที่ในสังคมดั้งเดิมและยังได้เสนอว่า การเปลี่ยนแปลงของสังคมอาจทำได้จากการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพของคนในสังคมโดยเริ่มจากการพัฒนาบุคลิกภาพตั้งแต่วัยเด็ก

เดวิด ซี. แมคเคลแลนด์ (David C. McClelland, 1973) มีแนวความคิดว่า การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเป็นผลมาจากการพัฒนาด้านเศรษฐกิจเน้นศึกษาที่ตัวแปรด้านแรงจูงใจในความสำเร็จ (Achievement Motivation) ซึ่งหมายถึงความสำเร็จทางเศรษฐกิจของปัจเจกบุคคล และเสนอแนวความคิดว่า ในการพัฒนาทางเศรษฐกิจของสังคมในอดีตและปัจจุบันเป็นผลมาจากแรงจูงใจในความสำเร็จของบุคคลหากคนในสังคมมีแรงจูงใจในความสำเร็จมากการพัฒนาทางเศรษฐกิจก็จะมีผลก้าวหน้าตามไปด้วยและเสนอวิธีการสร้างแรงจูงใจในความสำเร็จด้วยการเรียนรู้ (Learning) โดยสร้างแรงกระตุ้นทั้งภายในและภายนอก ดังนั้นในการจัดการศึกษาและการเลี้ยงดูเด็กสังคมควรมีการปูพื้นฐานเพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจในความสำเร็จของบุคคลด้วยการใช้ปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

- แบบอย่างของความสำเร็จจากผู้ปกครอง
- การสร้างความอบอุ่น
- การให้กำลังใจและแรงเสริม
- หลีกเลี่ยงการครอบงำและใช้อำนาจของบิดา

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change) หมายถึง การที่ระบบสังคมกระบวนการแบบอย่างหรือรูปแบบทางสังคม เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณีระบบครอบครัว ระบบการปกครอง ได้เปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะเป็นด้านใดก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้อาจจะเป็นไปในทางก้าวหน้าหรือถดถอย เป็นไปได้อย่างถาวรหรือชั่วคราวโดยการวางแผนให้เป็นไปหรือเป็นไปเอง และที่เป็นประโยชน์หรือให้โทษก็ได้ทั้งสิ้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2524)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน, แผนพัฒนา, ความทันสมัย, การพัฒนาสังคม, ผลกระทบต่อสังคม, การเปลี่ยนแปลง, การพัฒนา, สังคมเปลี่ยนแปลง, การพัฒนาสังคมของชุมชน

องค์ประกอบของโครงสร้างทางสังคม

1. ความสัมพันธ์ทางสังคม
2. ค่านิยม
3. ความเชื่อ
4. อัตลักษณ์
5. ระบบความรู้

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน 3 ด้าน

1. ด้านเศรษฐกิจ
2. ด้านสังคม
3. ด้านวัฒนธรรม

ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

1. สภาพแวดล้อม ธรรมชาติ และประชากร
2. การพัฒนาเศรษฐกิจ
3. ทักษะคติ/ความเชื่อของคนในสังคม
4. การเคลื่อนไหวทางสังคม
5. กระบวนการทางวัฒนธรรม
6. การประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ

รูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

1. การเปลี่ยนแปลงแบบเส้นตรง เป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคม จากสังคมที่มีความเจริญอารยธรรมขั้นต่ำไปสู่สังคมที่มีความเจริญของอารยธรรมระดับสูงขึ้นไป
2. การเปลี่ยนแปลงแบบวัฏจักร เป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ไม่มีความสม่ำเสมอ ค่อย ๆ เจริญก้าวหน้าไปเรื่อย ๆ จนถึงที่สุดก็จะเสื่อมสลายไป

แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ยุค Thailand 4.0

ในอดีตที่ผ่านมา ประเทศไทยมีการปรับเปลี่ยนโมเดลเศรษฐกิจมาหลายครั้ง โดยเริ่มจาก “Thailand 1.0” ที่เน้นภาคเกษตรกรรมไปสู่ “Thailand 2.0” ที่เน้นอุตสาหกรรมเบา โดยใช้ประโยชน์จากค่าจ้างแรงงานราคาถูก และทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มุ่งเน้นการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าเป็นสำคัญ จากนั้นประเทศไทยได้ก้าวสู่ “Thailand 3.0” ในปัจจุบันที่เน้น

อุตสาหกรรมที่มีความซับซ้อนมากขึ้น โดยดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศเพื่อให้มาใช้ประเทศไทยเป็นฐานการผลิตเพื่อส่งออกไปตลาดโลกอย่างไรก็ดี ภายใต้ “Thailand 3.0” นั้น แม้จะทำให้ประเทศไทยมีเศรษฐกิจที่เติบโตเพิ่มขึ้นแต่ก็ต้องเผชิญกับ “ก้นดักประเทศรายได้ปานกลาง” “ก้นดักความเหลื่อมล้ำของความมั่งคั่ง” และ “ก้นดักความไม่สมดุลในการพัฒนา” ก้นดักเหล่านี้เป็นประเด็นท้าทายของประเทศไทยในปัจจุบันนำไปสู่การปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจเพื่อก้าวข้าม “Thailand 3.0” ไปสู่ “Thailand 4.0”

Thailand 4.0 เป็นโมเดลเศรษฐกิจที่จะนำพาประเทศไทยให้หลุดพ้นจาก 3 ก้นดักดังกล่าวพร้อม ๆ กับเปลี่ยนผ่านประเทศไทยไปสู่ “ประเทศในโลกรุ่นหนึ่ง” ที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ในบริบทของการปฏิวัติอุตสาหกรรมยุคที่ 4 อย่างเป็นรูปธรรม ตามแนวทางที่แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้วางไว้ด้วยการสร้าง ความเข้มแข็งจากภายใน ควบคู่ไปกับการเชื่อมโยงกับประชาคมโลก ตามแนวคิด “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” โดยขับเคลื่อนผ่านกลไก “ประชารัฐ”

Thailand 4.0 กำหนดเป้าหมายครอบคลุมใน 4 มิติ ดังนี้

1. ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ เป็น “ระบบเศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า” ที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม เทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์
2. ความอยู่ดีมีสุขทางสังคม เป็น “สังคมที่เดินหน้าไปด้วยกัน ไม่ทอดทิ้งใครไว้ข้างหลัง” ด้วยการ เติมเต็มศักยภาพของผู้คนในสังคม เพื่อสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจสังคม และพื้นที่ ความสมานฉันท์และความเป็นปึกแผ่นของคนในสังคม ให้กลับคืนมาอีกครั้งหนึ่ง
3. การยกระดับคุณภาพมนุษย์ ด้วยการพัฒนาคนไทยให้เป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์ในศตวรรษที่ 21” ควบคู่ไปกับการเป็น “คนไทย 4.0 ในโลกรุ่นหนึ่ง”
4. การรักษาสีสิ่งแวดล้อม เป็น “สังคมที่น่าอยู่” มี “ระบบเศรษฐกิจที่สามารถปรับสภาพตามภูมิอากาศ” ควบคู่ไปกับการเป็น “สังคมคาร์บอนต่ำ” อย่างเต็มรูปแบบ

เพื่อให้สามารถเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อน Thailand 4.0 อย่างเต็มประสิทธิภาพ จำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องมีการปฏิรูปปรับเปลี่ยนกลไกภาครัฐ ใน 7 มิติสำคัญประกอบไปด้วย 1) การสร้างรัฐที่น่าเชื่อถือ 2) แหล่งที่มาของนโยบายสาธารณะ 3) การปรับเปลี่ยนบทบาทภารกิจ อำนาจหน้าที่ และรูปแบบการปฏิบัติราชการ 4) การสร้างภาคีความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคส่วนต่าง ๆ 5) การยกระดับขีดความสามารถในการตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลง 6) การบริหารจัดการการเงินและทรัพยากร 7) การสร้างระบบราชการแบบไร้รอยต่อ พร้อม ๆ กันนั้น เพื่อแปลง Vision สู่อำนาจ Action จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการบริหารจัดการ ขับเคลื่อน 5 วาระสำคัญของ Thailand 4.0 ใน 3 ระดับด้วยกัน คือ 1) คณะกรรมการกำกับนโยบายและ ยุทธศาสตร์ Thailand 4.0 ในภาพรวม 2) คณะทำงานผลักดัน “วาระขับเคลื่อน” ตามนโยบายและ ยุทธศาสตร์ Thailand 4.0 และ 3) ทีมบริหารจัดการโครงการตามวาระขับเคลื่อน โดยมีการจัดตั้งสำนักงาน ประสานการขับเคลื่อน Thailand 4.0 เป็นตัวกลางในการสนับสนุนการดำเนินงานของทั้ง 3 ระดับให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในที่สุด ณ ขณะนี้ประเทศไทยอยู่ในระยะ “เปลี่ยนผ่าน” วิถีทางเศรษฐกิจและการเมืองหลายต่อหลาย ครั้ง ควบคู่กับการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของโลกในศตวรรษที่ 21 หากประเทศไทยไม่มีการกำหนด วิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ตลอดจนไม่ดำเนินการเพื่อขับเคลื่อนประเทศผ่านการปฏิรูปและ การปรับเปลี่ยนอย่างจริงจัง ประเทศไทยอาจจะประสบกับ

สภาวะเสื่อมถอยจาก “ประเทศในโลกที่สอง” ใน ปัจจุบันเป็น “ประเทศในโลกที่สาม” ในอนาคตก็
 เป็นได้ แต่หากดำเนินการปฏิรูปสำเร็จจะทำให้ประเทศไทยสามารถก้าวไปสู่ “ประเทศในโลกที่หนึ่ง”
 นั้นเป็นดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานไว้ว่า “เราจำต้อง
 ก้าวไปข้างหน้าเสมอ เราต้องไม่ถอยหลังเป็นอันขาด แม้ว่าหยุดอยู่กับที่ก็ได้ เพราะการหยุดก็เสมอ
 ด้วย การถอยหลัง” โลกมีพลวัตอยู่ตลอดเวลา พอจะจำแนกได้เป็น 4 ยุคด้วยกัน

ยุคที่ 1 เกิดการปฏิวัติในภาคเกษตร หรือที่เรียกกันว่า Green Evolution

ยุคที่ 2 เกิดการปรับเปลี่ยนสู่สังคมอุตสาหกรรม ผ่าน Industrial Revolution ครั้งที่ 1
 และ 2

ยุคที่ 3 เกิด Digital Revolution เป็นระลอก ๆ

ยุคที่ 4 คือ The Fourth Industrial Revolution หรือการปฏิวัติอุตสาหกรรมยุคที่ 4 ใน
 ห้วง ปัจจุบัน อันเกิดการรวมตัวและแตกตัวของเทคโนโลยีและนวัตกรรมใน 3 Domains หลัก ดังนี้

- Bio Domain เช่น Bioprint, Genetic Transformation

- Physical Domain เช่น Autonomous Vehicle (รถที่ขับเองได้) วัสดุศาสตร์ นาโน
 เทคโนโลยี และ 3D/4D Printing

- Digital Domain เช่น Internet of Thing (IoT), Digital Manufacturing

จากนี้ไปนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ จะเกิดจากการรวมตัวและแตกตัวของ 3
 Domains นี้

โลกในระยะเปลี่ยนผ่าน

ในการปฏิวัติอุตสาหกรรมยุคที่ 4 นั้น “ปัญญาประดิษฐ์” หรือ Artificial Intelligence (AI)
 จะมาแทนคน ถ้าเราตามมันทันเราจะทำงานร่วมกับมันได้ แต่ถ้าเราไม่ทันมัน AI จะทำงานแทนเรา
 การรวมตัวและ แตกตัวของเทคโนโลยีทั้ง 3 Domains ข้างต้น ทำให้โลกกำลังอยู่ใน “ยุคของการ
 เปลี่ยนแปลงอย่าง ฉะบับพลัน” หรือ “The Age of Disruption” ดังนั้น ที่มีผู้กล่าวว่า "When
 Patterns are Broken, New Worlds Emerge" ดูเหมือนกำลังจะเกิดขึ้นตอนนี้โลกเหมือนอยู่ใน
 “ระยะเปลี่ยนผ่าน” (Metamorphosis) เปรียบเปรยเหมือนกับเป็นตัวหนอนที่อยู่ดี ๆ ก็กลายเป็น
 ดักแด้ ผู้คนอาจจะรู้สึกอึดอัด รู้สึกหวาดกลัวกับการเปลี่ยนผ่านไปสู่โลกใหม่ (เพราะไม่คุ้นเคยมาก่อน)
 แต่จะรู้สึกดีขึ้น ความเป็นปกติสุข เกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ตอนที่เปลี่ยนผ่านจากดักแด้กลายเป็นผีเสื้อ

ทั้ง 5 กระแสที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของผู้คน

- Globalization ที่เป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดการเคลื่อนไหลของทุน สินค้าและบริการ ผู้คน
 อย่างเสรี จนกลายเป็นโลกที่เชื่อมต่อกันเป็นเครือข่าย เกิดการขยับปรับเปลี่ยนจาก One Country,
 One Destiny เป็น One World, One Destiny

- Digitization การติดต่อสื่อสารมีการเปลี่ยนรูปแบบจากการสื่อสารกับ Someone,
 Somewhere และ Sometime เป็น Anyone, Anywhere และ Anytime เรากำลังดำรงชีวิตอยู่ใน
 2 อารยธรรมไปพร้อม ๆ กัน คืออารยธรรมในโลกจริง และอารยธรรมในโลก เสมือน ในโลกดิจิทัล
 ก่อให้เกิด Network Externalities ดังนั้น รูปแบบการเติบโตในโลกดิจิทัลจะไม่เป็นไปตามหลัก
 เศรษฐศาสตร์เดิมว่าด้วย Diminishing Return to Scale อีกต่อไป แต่รูปแบบการเติบโตจะ
 เปลี่ยนไปเป็นแบบ Exponential Return to Scale มากขึ้น

- Urbanization สัดส่วนของผู้คนในเมืองจะมีมากขึ้น โดยในปี 1995 โลกมีคนในเมืองเพียงร้อยละ 30 และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 54 ในปี 2014 และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 66 ในปี 2050 ดังนั้น วิถีชีวิต พฤติกรรม และปฏิสัมพันธ์ของผู้คนจะเปลี่ยนแปลงไปจากสังคม ชนบทเป็นสังคมเมือง จะเกิดประเด็นท้าทายชุดใหม่ครอบคลุมทั้งในมิติพลังงาน การคมนาคม การศึกษา สาธารณสุข สิ่งแวดล้อม ความปลอดภัย อาชญากรรม ยาเสพติด ฯลฯ ซึ่งหากเตรียมการไว้ได้ไม่ดีพอ เมืองเหล่านี้จะกลายเป็น Mega-Slums แต่หากเตรียมการได้ ดีพอ เมืองเหล่านี้จะถูกปรับเปลี่ยนไปเป็น Smart Cities

- Individualization ผู้คนในศตวรรษที่ 21 จะมีความเป็นปัจเจกมากขึ้น มีความคิดความอ่านเป็นของตัวเองมากขึ้น ต้องการแสดงออกมากขึ้น ความเป็นปัจเจกจะเกิดขึ้นได้ 2 รูปแบบ คือ Collective Individuals และ Contra-Individuals รูปแบบแรกเป็นรูปแบบ ที่สร้างสรรค์ ที่ผู้คนอยากอยู่ร่วมกันเพื่อสร้างสรรค์สังคม เกิดเป็นสังคมที่เข้มแข็ง แต่ในรูปแบบที่สอง เป็นรูปแบบที่ผู้คนต่างคนต่างอยู่ มองแต่ประโยชน์ส่วนตน เกิดสังคมที่เปราะบาง โอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งจะมีอยู่สูง

- Commonization ในโลกที่ยังเชื่อมต่อกันมากขึ้นเท่าไร ผู้คนก็ยังต้องพึ่งพิงอิงอาศัยกันมากยิ่งขึ้นเท่านั้น ความเสี่ยงและภัยคุกคามมิได้ส่งผลกระทบต่อประเทศใดประเทศหนึ่งเป็น การเฉพาะ หากแต่ส่งผลกระทบต่อโลกโดยรวม เป็นปัญหาที่ทุกประเทศต้องเผชิญที่เรียกกัน ว่า “Global Commons” อาทิ วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ โรคระบาด การก่อการร้าย ภาวะโลกร้อน เป็นต้น นั้นหมายความว่า จากนี้ไป เวลาสุขประชาคมโลกจะสุขด้วยกัน และ เวลาทุกข์ประชาคมโลกก็จะทุกข์ด้วยกันด้วย

ทั้ง 5 กระแสดังกล่าวข้างต้น ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน 4 มิติ

- 1) การเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมของการดำรงอยู่
- 2) การเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมของการดำเนินธุรกิจ
- 3) การเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมของการทำงาน
- 4) การเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมของการเรียนรู้

วัฒนธรรมของการดำรงอยู่ชุดใหม่ การดำรงชีวิตให้อยู่รอดในศตวรรษที่ 21 จะเกิดจาก Power of Shared Knowledge ไม่ใช่ Power of Knowledge ดังเช่นในศตวรรษที่ผ่านมา โดยในยุคศตวรรษที่ 21 การได้มาซึ่งความรู้ (Producing Knowledge) นั้นไม่เพียงพอ สิ่งที่สำคัญควบคู่กันไปก็คือ การสร้าง ความหมายและนัยในองค์ความรู้ (Producing Meaning) นั่นด้วย ในโลกศตวรรษที่ 20 เรามองเห็น “ข้อเสียในสิ่งที่ดี” (Negative Side of the Good) โลกใน ศตวรรษที่ 21 เราต้องเรียนรู้และค้นหา “ข้อดีในสิ่งที่ไม่พึงประสงค์” (Positive Side of the Bad) ตัวอย่างเช่น การปรับตัวให้เข้ากับภาวะโลกร้อน นำมาสู่การปรับเปลี่ยนสู่สังคมคาร์บอนต่ำ และการพัฒนา Green Growth Industries เป็นต้น

วัฒนธรรมของการดำเนินธุรกิจชุดใหม่ ในอดีตการทำธุรกิจยึดหลักการประหยัดอันเนื่องมาจากขนาด (Economies of Scale) กล่าวคือ ยิ่งผลิตมากเท่าไร ต้นทุนถูกลงเท่านั้น ซื้อง่ายมากเท่าไร ได้ราคาถูกลงเท่านั้น ณ วันนี้ โลกได้เปลี่ยนไปแล้ว โลกของดิจิทัลเอื้อบริษัทเล็ก ๆ อย่าง SMEs และ Startups มีโอกาสมากขึ้น จากปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- Open Innovation Economy เกิดกระแสของนวัตกรรมแบบเปิด ผ่านหลักคิดว่าด้วย NEA: N: Nobody owns ไม่มีใครเป็นเจ้าของที่แท้จริง E: Everybody can use it ทุกคนสามารถเข้าถึงและนำไปใช้ได้ A: Anybody can improve it ใคร ๆ ก็สามารถเข้าไปแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นได้

- เกิดธุรกิจภายใต้แนวคิด Sharing Economy อาทิ UBER, Airbnb, Co-Working Space เป็นต้น

- เกิดธุรกิจภายใต้ Do It Yourselves Economy (DIY) จากนั้นไป Maker และ Buyer เริ่มแยกออกจากกันไม่ได้เด็ดขาดเหมือนในอดีต จึงเกิดคำว่า Prosumer กล่าวคือ ผู้บริโภคสามารถเป็นทั้ง Producer และ Consumer ด้วยในเวลาเดียวกัน

ดังนั้น การทำธุรกิจในศตวรรษที่ 21 เริ่มจากการคิดค้นนวัตกรรมเพื่อสร้างมูลค่า ผ่านนวัตกรรมในผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมในกระบวนการผลิต และนวัตกรรมเชิงธุรกิจ เป็นสำคัญกระบวนการทัศน์ในการทำธุรกิจ มีการปรับเปลี่ยนจาก “Make & Sell” Paradigm ในยุค Industrial Revolution เป็น “Sense & Respond” Paradigm ในยุค Digital Revolution และเปลี่ยนจาก “Sense & Respond” Paradigm ในยุค Digital Revolution เป็น “Care & Share” Paradigm ในการปฏิวัติอุตสาหกรรมยุคที่ 4 ดังเช่นในปัจจุบัน

วัฒนธรรมของการทำงานชุดใหม่การใช้ชีวิตสมัยก่อนมนุษย์เรามี 4 กิจกรรมหลักคือ ทำงาน พักผ่อน จับจ่ายซื้อของ และ ท่องเที่ยว ผู้คนจะใช้เวลาแต่ละช่วงเป็นเรื่อง ๆ ไป แต่ปัจจุบันนี้ ดิจิทัลเทคโนโลยี ทำให้เราสามารถทำกิจกรรมหลายอย่างได้ในเวลาเดียวกัน (Multiplexing) การเชื่อมโยงต่อกันเป็นเครือข่ายจะมีมากขึ้น ดังนั้น จะทำงานกันบนแพลตฟอร์มในระบบเปิดมากขึ้น ในลักษณะงานที่ต้องมีการประสานและร่วมมือกันมากขึ้น และมีลักษณะของการแชร์หรือแลกเปลี่ยนแบ่งปันกันมากขึ้น กระบวนการผลิตในอนาคตอันใกล้จะเข้าสู่ยุค Industry 4.0 ซึ่งเป็นเป็นการสื่อสารระหว่าง Machine กับ Machine ใน Cyber Physical System ดังนั้น งานในลักษณะ Routine / Repetitive Jobs จะค่อยๆลดน้อยถอยลง และจะค่อยๆถูกแทนที่ด้วยหุ่นยนต์และ Automation ในการเปลี่ยนผ่านสู่ Industry 4.0 งานในลักษณะ Non-Routine / Non-Repetitive Jobs จะทวีความสำคัญมากขึ้น

วัฒนธรรมของการเรียนรู้ชุดใหม่ โลกในศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงใน 3 กระแสหลักคือ 1) เกิด Demopolization of Knowledge ไม่มีการผูกขาดความรู้ 2) เกิด Democratization of Information ไม่มีการผูกขาดข้อมูล และ 3) เกิด Disruption of Technology & Innovation เทคโนโลยีและนวัตกรรมเกิดขึ้นใหม่ ๆ จากการรวมตัวและแตกตัวของเทคโนโลยีและนวัตกรรมเดิมตลอดเวลา เพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับกระแสดังกล่าว วัฒนธรรมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้องประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบสำคัญคือ Learn, Unlearn และ Relearn “Unlearn” คือการไม่ยึดติดกับสิ่งที่เรารู้มา ต้องปรับตัวให้ทันตลอดเวลา ส่วน “Relearn” นั้นคือ สิ่งที่เรารู้มามันเปลี่ยนไปในบริบทใหม่ ๆ ดังนั้น ต้องเรียนรู้สถานการณ์หรือเหตุการณ์จากมุมมองใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม สำหรับ “Learn” นั้น โจทย์ที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 คือ จะเรียนรู้อย่างไรให้มีความสามารถในการ รั้งสรรค่นวัตกรรม หลายประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่พัฒนาแล้ว เริ่มมีการปรับเปลี่ยนโมเดลเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับพลวัตของโลกในศตวรรษที่ 21 ยกตัวอย่างเช่น

- A Nation of Makers ของสหรัฐอเมริกา

- Design in Innovation ของสหราชอาณาจักร
- Made in China 2025 ของสาธารณรัฐประชาชนจีน
- Make in India ของอินเดีย
- Smart Nation ของสิงคโปร์
- Creative Economy ของเกาหลีใต้

การเคลื่อนจากโลกในศตวรรษที่ 20 มาสู่โลกในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง ที่ก่อให้เกิดชุดของโอกาส ภัยคุกคาม เงื่อนไข และข้อจำกัดชุดใหม่ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาชุด ของระบบนิเวศน์ และขีดความสามารถชุดใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง

นโยบายที่เกี่ยวข้องกับชาวนาไทยตั้งแต่รัฐบาลทักษิณ (พ.ศ. 2544) จนถึงรัฐบาลปัจจุบัน

นโยบายและทิศทางในการแก้ปัญหา "ราคาข้าวตกต่ำ" โครงการรับจำนำข้าวปี 2544 ของรัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร

นับแต่รัฐบาลพรรคไทยรักไทยได้เข้ามาบริหารประเทศในเดือนกุมภาพันธ์ 2544 โครงการรับจำนำที่เคยปฏิบัติกันมานานเกือบสองทศวรรษนับแต่ ธ.ก.ส. เริ่มดำเนินการรับจำนำข้าวเปลือกอย่างเป็นทางการในปีการผลิต 2524/25 ก็มีการเปลี่ยนแปลงสำคัญโดยการ ปรับเพิ่มราคาเป้าหมายให้เท่ากับราคาตลาดในฤดูการผลิต 2544/45 และต่อมาก็เพิ่ม ราคาให้สูงกว่าราคาตลาด หลังจากที่ บริษัท เพรสซิเดนท์ อะกรี เทรดิง จำกัด ชนะการประมูลข้าวในสต็อกของรัฐบาลจำนวน 1.68 ล้านตันในราคาประมูลที่สูงกว่าราคาตลาด ในการเปลี่ยนแปลงหลักการช่วยเหลือจาก การรับจำนำ ในราคาต่ำกว่าตลาดมาเป็น การพยุงราคาขั้นต่ำ (price support) นั้น รัฐบาลพรรคไทยรักไทยได้ปรับให้ ธ.ก.ส.รับจำนำใบประทวนสินค้าที่องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร (อตก.) และองค์การคลังสินค้า (อคส.) ออกให้แก่เกษตรกรที่นำข้าวเปลือกไปฝากไว้ กำหนดเป้าหมายการรับจำนำ 2.5 ล้านตัน ระยะเวลาไม่เกิน 5 เดือน และขยายวงเงินรับจำนำ เป็นไม่เกินรายละ 350,000 บาท พร้อมกับกำหนดเงื่อนไขให้สามารถนำข้าวเปลือกนาปรังที่ อตก.และ อคส. ฝากไว้ไปสีแปรสภาพเป็นข้าวสารและเก็บไว้ในคลังสินค้ากลางได้ด้วยโดย อตก.และ อคส.จะตกลงกับโรงสีไม่ให้คิดค่า ฝากข้าวเปลือกกับเกษตรกรในช่วง 3 เดือนแรก โดยมีคณะกรรมการพิจารณาระบายข้าวตาม โครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปรังที่ก่อปรด้วย อธิบดีกรมการค้าภายในเป็นประธาน และ ผู้แทน อตก. อคส. กรมการค้าต่างประเทศ และ กรมการค้าภายในเป็นคณะกรรมการบริหารจัดการข้าวเปลือกที่ฝากไว้ไม่ให้เกิน 3 เดือน ทั้งนี้โครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปรังปี 2544 ถือเป็นต้นแบบโครงการรับจำนำใบประทวนต่อเนื่องมาถึงปีการผลิต 2551/52 ก่อน จะถูกเปลี่ยนเป็นโครงการประกันรายได้เกษตรกรหลังเปลี่ยนการบริหารของรัฐบาล โดยช่วงนั้น รัฐบาลพรรคไทยรักไทยได้เพิ่มราคาเป้าหมายของการรับจำนำให้สูงกว่าระดับราคาตลาด ควบคู่กับเพิ่มปริมาณเป้าหมายของการรับจำนำพร้อม ๆ กันนั้นก็กำหนดมาตรการให้โรงสีเอกชนเข้ามาเป็นกลไกสำคัญในกระบวนการรับ จำนำข้าวเปลือกเพิ่มเติมจาก ธ.ก.ส. และสถาบันสหกรณ์ รวมถึงกำหนดให้มีการรับจำนำใบประทวนสินค้าโดยให้เกษตรกรนำข้าวเปลือกมา จำนำกับโรงสีและให้โรงสีโดยมี อตก. และ อคส. เป็นผู้ออกใบประทวนสินค้าให้กับเกษตรกร เมื่อเกษตรกรได้รับใบประทวนแล้วก็นำใบประทวน มาขึ้นเงินกับ ธ.ก.ส. ตามราคาประกาศรับจำนำ

คณะรัฐมนตรีมีมติ (12 พฤศจิกายน 2544) คณะรัฐมนตรีเห็นว่า มาตรการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ฤดูการผลิต 2544/2545 ของกระทรวงพาณิชย์ ซึ่งได้กำหนดราคารับจำนำข้าวเปลือกนาปี เป็นช่วงราคา (Range) นั้น เป็นการเปิดโอกาสให้ใช้ดุลพินิจในการกำหนดราคา ซึ่งจะ เป็นปัญหาในทางปฏิบัติและอาจเป็นช่องทางให้เกิดการทุจริตและไม่เป็นธรรม สมควรกำหนดให้เป็น ราคาคงที่ (Fixed Price) เพียงราคาเดียว ซึ่งจะมีความเหมาะสมและสะดวกในทางปฏิบัติ จึงมอบให้ กระทรวงพาณิชย์รับไปพิจารณาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดราคารับจำนำให้มีความ ชัดเจนและเหมาะสมโดยกำหนดราคาเริ่มต้นเป็นราคาคงที่ และความขึ้น แล้วดำเนินการต่อไปได้ คณะรัฐมนตรีมีมติ (8 มกราคม 2545) เห็นชอบตามที่นายกรัฐมนตรีเสนอเกี่ยวกับพืชเกษตรหลาย ชนิดยังคงมีปัญหาการค้าตกต่ำ สำหรับในเรื่องข้าวให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์รับไป พิจารณาแก้ไขปัญหาร่วมกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ กรณีปัญหาการค้าและการดำเนินโครงการ รับจำนำข้าว ที่อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีโรงสีเข้าร่วมโครงการเพียงแห่งเดียว และ เกษตรกรไม่สามารถจำนำข้าวเปลือกได้ ทั้งนี้ ในการแก้ไขปัญหาพืชเกษตรต่าง ๆ ข้างต้น ควรจัดตั้ง ศูนย์ประสาน และสั่งการ (War Room) และกำหนดผู้รับผิดชอบในการดำเนินการแก้ไขปัญหาพืชแต่ ละชนิดให้ชัดเจนและต่อเนื่องด้วย

มาตรการช่วยเพื่อเกษตรกร

คณะรัฐมนตรีมีมติ (24 ตุลาคม 2548) เกษตรกรส่วนใหญ่มีความเข้าใจหลักเกณฑ์ และ ข้อมูลของโครงการเป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตามการดำเนินงานโครงการรับจำนำข้าวเปลือกฯ ยังมี ความล่าช้า เนื่องจากต้องรอการประกาศราคารับจำนำจากคณะกรรมการนโยบายข้าว ทำให้การ ประชาสัมพันธ์และการปฏิบัติงานไม่ทันต่อความต้องการของเกษตรกร สำหรับผลการดำเนินการรับ จำนำข้าวเปลือกของ ธ.ก.ส. ในภาพรวมทั้งประเทศยังไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด เนื่องจากมี เกษตรกรนำข้าวเปลือกมาจำนำกับ ธ.ก.ส. ค่อนข้างน้อยต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้มาก สาเหตุที่ เป็นเช่นนี้เพราะว่าราคาข้าวเปลือกในท้องตลาดมีราคาสูงกว่าราคารับจำนำ เกษตรกรจึงพอใจที่จะ ขายข้าวเปลือกให้กับพ่อค้ามากกว่าการจำนำกับ ธ.ก.ส. ประกอบกับปัญหาข้าวเปลือกมีความขึ้นสูง เกิน 15% และเกษตรกรมามีฐานะเป็นของตนเอง และขาดแคลนโรงอบหรือลานตากข้าว เพื่อลด ความชื้นของข้าวซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญที่ทำให้เกษตรกรไม่สามารถนำข้าวเปลือกมาจำนำกับ ธ.ก.ส. และอนุมัติให้จัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. 2549 งบกลางรายการเงินสำรองจ่ายเพื่อกรณี ฉุกเฉินหรือจำเป็น สำหรับดำเนินโครงการช่วยเหลือเกษตรกรในปี 2548 จำนวน 3 โครงการ ที่ได้รับ อนุมัติจากคณะกรรมการนโยบายและมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรแล้ว จำนวน 1,081,770,000 บาท (โครงการแทรกแซงตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปี 2548/49 จำนวน 617 ล้านบาท โครงการรับจำนำ ข้าวเปลือกนาปี ปี 2548/49 จำนวน 430.78 ล้านบาท และโครงการแก้ปัญหา ลองกอง 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ ปี 2548 จำนวน 33.99 ล้านบาท) โดยอนุมัติให้อุดหนุนเป็นรายโครงการ และอนุมัติ จัดสรรงบประมาณให้หน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการโดยตรง ส่วนโครงการตามแผนการช่วยเหลือ เกษตรกรปีงบประมาณ พ.ศ. 2549 ให้คณะกรรมการนโยบายและมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร บริหารจัดการโครงการช่วยเหลือเกษตรกรโดยใช้เงินงบประมาณที่ได้รับจัดสรรในปีงบประมาณ พ.ศ. 2549 จำนวน 2,500 ล้านบาทและจากเงินชำระหนี้คืนจากลูกหนี้กองทุนรวม เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร

และเงินจากการจำหน่ายสินค้าคงเหลือดำเนินการไปก่อน ตามความเห็นของสำนักงบประมาณ (สำนักงานเลขาธิการสำนักนายกรัฐมนตรี, 2548)

โดยสรุป นโยบายโครงการรับจำนำข้าวปี 2544 ของรัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร ได้ดำเนินโครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปีไปพร้อมกับโครงการรับจำนำข้าวสารซึ่งไม่ได้กำหนดราคาเป้าหมาย แต่จะใช้กำหนดราคาจำนำแทน เกษตรกรสามารถนำข้าวเปลือกมาจำนำ โดยให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เป็นผู้รับจำนำข้าวเปลือกในกลุ่มของเกษตรกรนโยบายรับจำนำข้าวเปลือกของรัฐบาลยังมีปรับเพิ่มระดับราคาจำนำให้สูงกว่าระดับราคาในตลาด ส่งผลให้เกษตรกรนำข้าวเปลือกที่ผลิตได้มาเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ

นโยบาย พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี แลลงนโยบายการบริหารราชการแผ่นดินต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ แสดงเจตนารมณ์และนโยบายของรัฐบาล เมื่อวันที่ 3 พ.ย. 2549

นโยบายเศรษฐกิจ รัฐบาลจะดำเนินนโยบายเศรษฐกิจ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้กรอบความยั่งยืนและความพอดี ดังนี้ ภาคเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจไทยจะสนับสนุนให้การพัฒนาการเกษตรตามแนวทางทฤษฎีใหม่เป็นทางเลือกสำคัญสำหรับเกษตรกรรายย่อย ในขณะที่ขยายโอกาสการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และยกระดับคุณภาพของผลผลิต โดยอาศัยเทคโนโลยี การจัดการ และการเชื่อมโยงกับระบบตลาดสนับสนุนผลิตภัณฑ์ชุมชน และท้องถิ่นให้มีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค ตามศักยภาพทางการตลาดในระดับต่าง ๆ โดยจัดระบบการบริหารจัดการโครงการในรูปแบบของการบูรณาการ เพื่อเสริมสร้างเทคโนโลยีและการจัดการ ควบคู่ไปกับการสนับสนุนด้านการตลาดเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างภาคแรงงาน ภาคเอกชน และภาครัฐ ให้ครอบคลุมถึงการพัฒนาคุณภาพและฝีมือของแรงงานในระดับต่าง ๆ เพื่อให้สามารถมีผลผลิตและรายได้สูงขึ้น ตามมาตรฐานฝีมือแรงงาน ตลอดจนส่งเสริมให้แรงงานทุกกลุ่มมีงานทำ มีอาชีพเสริม ได้รับการคุ้มครอง และดูแลด้านสุขอนามัย ความปลอดภัยในการทำงาน ตลอดจนมีหลักประกันความมั่นคง รวมทั้งสวัสดิการแรงงานอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ดูแลผู้ที่ไม่พร้อมหรือยังไม่สามารถปรับตัวได้ โดยการจัดสวัสดิการสงเคราะห์ และบริการทางสังคมที่จำเป็นอย่างทั่วถึง ดูแลโอกาสในการเรียนรู้ การศึกษา ตลอดจนการฝึกอาชีพสำหรับคนเหล่านี้และลูกหลาน การเติบโตทางเศรษฐกิจจะต้องได้รับการดูแล ไม่ให้เกิดผลกระทบทางลบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการนี้ จะปรับปรุงบทบาทของผู้ว่าราชการจังหวัด และหน่วยงานภูมิภาค โดยปรับปรุงระบบความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาค ท้องถิ่น ชุมชน และภาคประชาสังคมอย่างเหมาะสม เพื่อร่วมกันรับผิดชอบดูแลผู้ด้อยโอกาส ตลอดจนรักษาและดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเลขาธิการสำนักนายกรัฐมนตรี, 2549)

โดยสรุป นโยบาย พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี แลลงนโยบายการบริหารราชการแผ่นดินต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้มีการสนับสนุนในการพัฒนาการเกษตรตามแนวทางทฤษฎีใหม่เป็นทางเลือกสำคัญสำหรับเกษตรกรรายย่อย ในการขยายโอกาสการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และยกระดับคุณภาพของผลผลิต โดยอาศัยเทคโนโลยี การจัดการ และการเชื่อมโยงกับระบบตลาดสนับสนุนผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่นให้มีคุณภาพ โดยจะเน้นในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้กรอบความยั่งยืนและความพอดี

**นโยบายของคณะรัฐมนตรี นายสมัคร สุนทรเวช นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา
วันจันทร์ที่ 18 กุมภาพันธ์ 2551 แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ**

รัฐบาลได้กำหนดนโยบายการบริหารราชการแผ่นดินที่สำคัญ โดยแบ่งการดำเนินการเป็น 2 ระยะ คือ ระยะเร่งด่วนที่ต้องเริ่มดำเนินการในปีแรก และระยะการบริหารราชการ 4 ปีของรัฐบาล คือ นโยบายระยะเร่งด่วนที่เกี่ยวกับเกษตร ได้แก่ พักหนี้ของเกษตรกรรายย่อยและยากจน ที่ผ่านกระบวนการจัดทำแผนฟื้นฟูอาชีพ เพื่อสร้างโอกาสให้เกษตรกรสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตด้วยการสร้างรายได้และ อาชีพที่มั่นคง และการสร้างระบบประกันความเสี่ยงให้เกษตรกร เพื่อลดความเสี่ยงอันเนื่องมาจากผลกระทบความเสียหายจากภัยธรรมชาติ และสร้างกลไกในการสร้างเสถียรภาพราคาของสินค้าเกษตรที่เป็นธรรม ในส่วนของระยะการบริหารราชการ 4 ปีของรัฐบาล ที่เกี่ยวข้องกัภาคเกษตร มีดังนี้

1. เร่งปรับโครงสร้างการผลิตทางการเกษตรให้สอดคล้องกับโอกาสทางการตลาดและการเปลี่ยนแปลงรสนิยมของผู้บริโภค ทั้งที่เป็นตลาดเดิมและตลาดใหม่ โดยกำหนดยุทธศาสตร์ให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการผลิตอาหารของโลก เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของการทำประมง ปศุสัตว์ และพืชเศรษฐกิจหลักของประเทศให้ครบวงจร รวมทั้งสนับสนุนการผลิตพืชพลังงาน เช่น ปาล์มน้ำมัน อ้อย มันสำปะหลัง เพื่อสนับสนุนนโยบายพลังงานทดแทน และสนับสนุนการผลิตสินค้าใหม่ที่มีโอกาสทางการตลาด เช่น พืชเส้นใย และสมุนไพร เป็นต้น

2. ส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้าเกษตร โดยการแปรรูปที่ได้คุณภาพและมาตรฐานสากลเพื่อเชื่อมโยงสู่อุตสาหกรรมการ เกษตร โดยการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาด้านมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรและอาหาร ความปลอดภัยอาหารตามมาตรฐานสากล รวมทั้งให้มีระบบป้องกันและควบคุมการระบาดของโรค ตลอดจนสนับสนุนการแปรรูปสินค้าเกษตรในชุมชน

3. เร่งรัดการเจรจาข้อตกลงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกัมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร เพื่อป้องกันมาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี และพัฒนาโครงข่ายระบบการขนส่งสินค้าเกษตรทั้งในพื้นที่ชนบทและเมือง เพื่อขยายตลาดของสินค้าเกษตรและอาหารสู่ตลาดโลก

4. ส่งเสริมการทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ในระดับชุมชนตามแนวพระราชดำริ เพื่อให้ครัวเรือนเกษตรกรมีความมั่นคงทางด้านอาหาร ส่งเสริมการขยายกระบวนการเรียนรู้ระบบเกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน วนเกษตร โครงการอาหารกลางวัน และธนาคารโคกระบือตามแนวพระราชดำริ โดยเกษตรกรและชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทางและแนวทางด้วยตนเอง

5. ส่งเสริมและสนับสนุนสถาบันเกษตรกรทั้งในด้านการรวมกลุ่มสหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน ตลอดจนสภาเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการวางแผนทางการเกษตรและพัฒนาความสามารถใน การแข่งขันด้วยตนเอง (สำนักงานเลขาธิการสำนักนายกรัฐมนตรี, 2551ก)

โดยสรุป นโยบายนายสมัคร สุนทรเวช นายกรัฐมนตรี แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้มีนโยบายระยะเร่งด่วนที่เกี่ยวกับเกษตร พักหนี้ของเกษตรกรรายย่อยและยากจน ที่ผ่านกระบวนการจัดทำแผนฟื้นฟูอาชีพ และการสร้างระบบประกันความเสี่ยงให้เกษตรกร เพื่อลดความเสี่ยงอันเนื่องมาจากผลกระทบความเสียหายจากภัยธรรมชาติ ยังได้มีการส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้าเกษตร โดยการแปรรูปที่ได้คุณภาพและมาตรฐานสากลเพื่อเชื่อมโยงสู่อุตสาหกรรมการเกษตรและเน้นการทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ในระดับชุมชนตามแนวพระราชดำริ

นโยบายของคณะรัฐมนตรี นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันอังคารที่ 7 ตุลาคม 2551

นโยบายของรัฐบาลที่มุ่งมั่นจะสร้างความสามัคคี ประองตอง ให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ซึ่งจะนำไปสู่ความร่วมมือกันในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครองของประเทศให้ก้าวหน้า เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนชาวไทยทุกคน โดยมีนโยบายเร่งด่วนที่จะเริ่มดำเนินการในปีแรกที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือเกษตรกร คือมีการจัดตั้งสภาเกษตรกร และสร้างระบบประกันความเสี่ยงให้เกษตรกร เพื่อให้สภาเกษตรกรเป็นกลไกแทนเกษตรกรในการสื่อสารกับรัฐบาลและร่วมกันพัฒนาเกษตรกรด้วยตนเอง และให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุนอย่างทั่วถึงและมีระบบประกันความเสี่ยงที่ช่วยลดความเสี่ยงอันเนื่องมาจากผลกระทบความเสียหายจากภัยธรรมชาติ รวมถึงดูแลราคาสินค้าเกษตรให้มีเสถียรภาพภายใต้การผันแปรอย่างรุนแรงของตลาด โลกและสร้างผลตอบแทนที่เป็นธรรมต่อเกษตรกร สนับสนุนการเข้าถึงแหล่งทุนของชุมชน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อสร้างโอกาสทางอาชีพ การดูแลและจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นและสงเคราะห์ดูแลสังคมในชุมชน โดยจะเร่งรัดดำเนินโครงการเพิ่มศักยภาพของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้มีการบริหารจัดการที่ดี ผลักดันให้มีการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลและการจัดสรรงบประมาณตามขนาดประชากร ให้ทั่วถึงทุกหมู่บ้านและทุกชุมชนอย่างมีความต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนในระยะยาว นอกจากนี้ยังได้มีการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ โดยสนับสนุนให้ชุมชนเข้าถึงองค์ความรู้สมัยใหม่ แหล่งเงินทุน และพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการ คุณภาพมาตรฐานสินค้าและการตลาด เพื่อเชื่อมโยงสินค้าจากชุมชนสู่ตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ สร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการผลิตระหว่างชุมชน และเชื่อมโยงภาคเอกชนให้มี ส่วนร่วมสนับสนุนผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ชุมชน นโยบายปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ ภาคเกษตร มีดังนี้

1. พัฒนาการสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการเกษตรอย่างครบวงจร โดยเร่งรัดการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของพืชเศรษฐกิจที่สำคัญให้เหมาะสมกับ สภาพพื้นที่ ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาพันธุ์ การฟื้นฟูสภาพแวดล้อมดินและน้ำ รวมทั้งจัดพื้นที่การผลิตพืชอาหารและพืชพลังงานให้เหมาะสม และเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืชพลังงาน เช่น ปาล์มน้ำมัน อ้อย มันสำปะหลัง เพื่อผลิตพลังงานทดแทนและอุตสาหกรรมต่อเนื่องเพื่อรองรับวิกฤตอาหารและ พลังงานโลก

2. พัฒนาการประมง โดยบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของการประมง พัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทั้งประมงชายฝั่งและประมงน้ำจืดในระดับพื้นบ้าน ส่งเสริมความร่วมมือด้านการประมงกับต่างประเทศในน่านน้ำสากล และพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมสัตว์น้ำ

3. เพิ่มศักยภาพการผลิตและการตลาดด้านปศุสัตว์ โดยการพัฒนาการผลิตทุกขั้นตอนให้มีความปลอดภัยและมาตรฐานสากล ปรับปรุงพันธุ์ปศุสัตว์ เช่น โค กระบือ สุกร และอื่น ๆ พัฒนาศักยภาพระบบการเฝ้าระวังป้องกัน ควบคุมโรคสัตว์ พัฒนาศักยภาพการตรวจสอบและรับรองมาตรฐานสินค้าปศุสัตว์ และเปิดตลาดสินค้าปศุสัตว์สู่ตลาดโลก

4. ส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้าเกษตร โดยการแปรรูปที่ได้คุณภาพและมาตรฐานสากล เพื่อเชื่อมโยงสู่อุตสาหกรรมเกษตร และส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาด้านมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรและอาหาร ความปลอดภัยด้านอาหารตามมาตรฐานสากล เร่งรัดการเจรจาข้อตกลงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร เพื่อป้องกันมาตรการกีดกันทาง

การค้าที่ไม่ใช่ภาษี รวมทั้งให้มีระบบป้องกันและควบคุมการระบาดของโรค ตลอดจนสนับสนุนการแปรรูปสินค้าเกษตรในชุมชน

5. ส่งเสริมการทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ในระดับชุมชนตามแนวพระราชดำริ เพื่อให้ครัวเรือนเกษตรกรมีความมั่นคงทางด้านอาหาร ส่งเสริมการขยายกระบวนการเรียนรู้ระบบเกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน วนเกษตร โครงการอาหารกลางวัน และธนาคารโคกระบือตามแนวพระราชดำริ โดยเกษตรกรและชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทางและแนวทางด้วยตนเอง

6. ปรับโครงสร้างการผลิตภาคการเกษตร โดยสร้างระบบนิคมการเกษตร และเร่งรัดการกำหนดเขตการใช้ที่ดิน เพื่อการผลิตและการจัดการสินค้าเกษตรทุกประเภทอย่างมีประสิทธิภาพและครบวงจร รวมทั้งมีความเหมาะสมและสมดุลทั้งด้านอาหารและพลังงานทดแทน ด้วยการบูรณาการหน่วยงานและภาคีความร่วมมือต่าง ๆ เพื่อเพิ่มรายได้เกษตรกร ผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร ตลอดจนสงวนและคุ้มครองพื้นที่การเกษตรจำนวน 130 ล้านไร่ สำหรับการทำการเกษตรอย่างยั่งยืน

7. สร้างความเข้มแข็งให้ภาคการเกษตรทั้งระบบ โดยเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพเกษตรกรรุ่นใหม่ทุกระดับวัย ทั้งในด้านการผลิต การบริหารจัดการผลผลิต การบริหารองค์กร เกษตรกรรูปแบบต่าง ๆ ด้วยองค์ความรู้จากนวัตกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยีที่เหมาะสม รวมทั้งส่งเสริมและพัฒนาระบบการเรียนรู้ทั้งในและนอกระบบการศึกษา เพื่อเพิ่มศักยภาพของภาคเกษตรให้เป็นฐานรากที่มั่นคงของระบบเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (สำนักงานเลขาธิการสำนักนายกรัฐมนตรี, 2551ข)

โดยสรุป นโยบายของคณะรัฐมนตรี นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา ได้มีการจัดตั้งสภาเกษตรกร และสร้างระบบประกันความเสี่ยงให้เกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรใช้ในการสื่อสารกับรัฐบาลและร่วมกันพัฒนา เกษตรกรด้วยกันเอง และให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุนอย่างทั่วถึง ยังได้มีการส่งเสริมการทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ในระดับชุมชนตามแนวพระราชดำริ เพื่อให้ครัวเรือนเกษตรกรมีความมั่นคงทางด้านอาหาร ส่งเสริมการขยายกระบวนการเรียนรู้ระบบเกษตรอินทรีย์ ตลอดจนสนับสนุนการแปรรูปสินค้าเกษตรในชุมชน

นโยบายประกันรายได้เกษตรกร รัฐบาลของพรรคประชาธิปัตย์ภายใต้การบริหารของนายกรัฐมนตรี อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ปีการผลิต 2552/53

คณะรัฐมนตรีเห็นชอบหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการประกันรายได้ (ประกันราคาข้าวเปลือก) เกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปี ปีการผลิต 2552/53 เพิ่มเติม และการจำหน่ายข้าวสารในสต็อกของรัฐบาล โดยอิงกลไกตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ตามมติคณะกรรมการนโยบายข้าวแห่งชาติ (กขช.) เมื่อวันที่ 16 กันยายน 2552 ตามที่กระทรวงพาณิชย์เสนอ ดังนี้

1. การดำเนินโครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปี ปีการผลิต 2552/53 เห็นชอบหลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปี ปีการผลิต 2552/53 เพิ่มเติม (โดยให้ปรับเปลี่ยนถ้อยคำจากการประกันราคาข้าวเปลือก เป็นการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าว เพื่อให้ตรงตามความมุ่งหมายของรัฐบาลที่จะประกันรายได้ให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวทุกสาย) ดังนี้

1.1 เป้าหมายและพื้นที่ดำเนินการ ประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวเปลือกหอมมะลิ (รวมข้าวเปลือกพันธุ์ กข. 15) ข้าวเปลือกหอมจังหวัด ข้าวเปลือกเจ้า ข้าวเปลือกปทุมธานี และข้าวเปลือกเหนียว ในพื้นที่เพาะปลูกข้าวทั่วประเทศ

1.2 ราคาและปริมาณประกันรายได้เกษตรกร กำหนดปริมาณและราคาประกันรายได้เกษตรกรต่อครัวเรือน ณ ความชื้นไม่เกิน 15% ทั้งนี้ ในพื้นที่ที่สามารถปลูกข้าวได้มากกว่าปีละ 1 ครั้ง ให้เกษตรกรได้รับการประกันรายได้ปีละไม่เกิน 2 ครั้ง เท่านั้น

1.3 ระยะเวลาการขึ้นทะเบียนเกษตรกร โดยกรมส่งเสริมการเกษตร และจัดประชุมประชาคมเพื่อรับรองการผลิต ตั้งแต่ กรกฎาคม - ตุลาคม 2552 ยกเว้นภาคใต้ กรกฎาคม 2552 - กุมภาพันธ์ 2553

1.4 การคำนวณปริมาณผลผลิตของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ โดยใช้ปริมาณผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ รายจังหวัด แยกตามชนิดข้าวและพื้นที่ในและนอกเขตชลประทานเป็นเกณฑ์ โดยให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์รับไปดำเนินการ และนำเสนอประธาน กชช. พิจารณาให้ความเห็นชอบต่อไป

1.5 มอบหมายให้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์หารือร่วมกับกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกำหนดแนวทางการรับรองเกษตรกรที่ไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดินทำกินและนำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาในการประชุมวันที่ 22 กันยายน 2552

1.6 แนวทางปฏิบัติ

(1) กรณีเกษตรกรได้ขึ้นทะเบียนการปลูกข้าวกับกรมส่งเสริมการเกษตรและผ่านประชาคมรับรองการผลิตแล้ว หรือขึ้นทะเบียนเกษตรกรแล้ว แต่ยังไม่ผ่านประชาคมรับรองการผลิตต่อมามีการขายผลผลิตไป จะไม่ได้รับสิทธิในการทำสัญญาประกันรายได้กับ ธ.ก.ส.

(2) กรณีเกษตรกรได้ทำสัญญาประกันรายได้กับ ธ.ก.ส. แล้ว ต่อมาภายหลังเก็บเกี่ยวผลผลิตได้น้อยกว่าปริมาณที่ทำสัญญาประกันรายได้ไว้ หรือไม่ได้รับผลผลิตเลยเนื่องจากประสบภัยพิบัติหรือภัยธรรมชาติ สามารถได้รับเงินชดเชยตามเกณฑ์กลางอ้างอิงตามปริมาณผลผลิตที่ได้ทำสัญญาประกันรายได้ไว้แล้ว

2. การจำหน่ายข้าวสารในสต็อกของรัฐบาลโดยอิงกลไกตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า

2.1 อนุมัติให้นำข้าวขาวหอมมะลิ 100% ชั้น 2 ที่คงเหลือทั้งหมด ประมาณ 44,000 ตัน จากโครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี 2551/52 และข้าวขาว 5% จำนวน 200,000 ตัน จากโครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปี 2551 ที่คงเหลือในสต็อกของรัฐบาล มาจำหน่ายโดยใช้กลไกตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย (AFET) โดยให้ อคส. นำวงเงินค่าขายข้าวสาร โครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปี 2551/52 และโครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี 2551 รวมทั้งเงินจ่ายขาดจากเงินงบบกลางที่ได้อนุมัติไว้แล้ว มาเป็นหลักประกันการซื้อขยล่วงหน้าในตลาด AFET เพื่อป้องกันการบิดพลิ้วสัญญาของผู้ซื้อและผู้ขายในการขาย รวมทั้งค่าตอบแทนนายหน้าซื้อขายล่วงหน้า และค่าจ้างผู้จัดการการซื้อขายล่วงหน้า สำหรับข้าวหอมมะลิ 100% ชั้น 2 และข้าวขาว 5% ที่เพิ่มเติมในครั้งนี้อย่าง หากวงเงินที่ได้รับอนุมัติไว้ไม่เพียงพอ ให้ อคส. นำเสนอขออนุมัติวงเงินเพิ่มเติมจากคณะรัฐมนตรีเพื่อให้ดำเนินการได้ต่อไป

2.2 อนุมัติให้ขยายระยะเวลาการจำหน่ายข้าวสารในสต็อกรัฐบาลโดยใช้กลไกตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย (AFET) จากเดิมสิ้นสุด “เดือนธันวาคม 2552” เป็นสิ้นสุด “เดือนมีนาคม 2553” (สำนักงานเลขาธิการสำนักนายกรัฐมนตรี, 2553)

โดยสรุป นโยบายประกันรายได้เกษตรกร รัฐบาลของพรรคประชาธิปัตย์ภายใต้การบริหารของนายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ได้เสนอปรับเปลี่ยนนโยบายจากโครงการรับจำนำข้าวเปลือกมาเป็นโครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าว นโยบายประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีฐานแนวคิดมาจากหลักประกันความเสี่ยงเนื่องจากเกิดจากการผันผวนของราคา ในหลักการดังกล่าวเป็นการประกันว่าชาวนาจะลดความเสียหายจากราคาข้าวในตลาดที่ต่ำกว่าที่ควร การปรับรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวเป็นการจัดทำสัญญาระหว่างรัฐบาล โดยมีธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเป็นตัวแทนรัฐบาลกับเกษตรกรผู้ปลูกข้าว โดยรัฐบาลประกาศให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวมาแจ้งจำนวนพื้นที่และปริมาณผลผลิตพร้อมทั้งยังมีการจำกัดปริมาณผลผลิตสูงสุดของเกษตรกรในแต่ละรายที่ได้รับประกันราคา

นโยบายของ คณะรัฐมนตรีพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี

ไทยแลนด์ 4.0 (Thailand 4.0) เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย หรือ โมเดลพัฒนา เศรษฐกิจของรัฐบาล ภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี และหัวหน้าคณะรักษาความสงบ แห่งชาติ (คสช.) ที่เข้ามาบริหารประเทศบนวิสัยทัศน์ที่ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ที่มีภารกิจสำคัญในการ ขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศด้านต่าง ๆ เพื่อปรับแก้ จัดระบบ ปรับทิศทาง และสร้างหนทางพัฒนาประเทศให้เจริญ สามารถรับมือกับโอกาสและภัยคุกคามแบบใหม่ ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รุนแรงในศตวรรษที่ 21 ได้

ก่อนจะมาถึงประเทศไทย 4.0 ประเทศไทยก็ผ่านการพัฒนามาเป็น ลำดับชั้นอย่างต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่ “ประเทศไทย 1.0” การดำรงอยู่และพัฒนาประเทศเน้นการเกษตรเป็นหลัก เช่น ผลิตและขาย พืชไร่ พืชสวน หมู หมา กา ไก่ เป็นต้น

“ประเทศไทย 2.0” นอกจากเกษตรกรรมแล้วก็เน้นไปทางอุตสาหกรรมแต่เป็น อุตสาหกรรมเบา เช่น การผลิตและขายรองเท้า เครื่องหนัง เครื่องตีมี เครื่องประดับ เครื่องเขียน กระเป๋า เครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น “ประเทศไทย 3.0” ซึ่งเป็นยุคปัจจุบัน เน้นหนักไปทางอุตสาหกรรมหนักและการส่งออก เช่น การผลิต และขาย ส่งออกเหล็กกล้า รถยนต์ กลั่นน้ำมัน แยกก๊าซธรรมชาติ ปูนซีเมนต์ เป็นต้น ประเทศไทยในยุค 1.0 2.0 และ 3.0 รายได้ประเทศยังอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งประเทศจะอยู่อย่างนี้ได้ ต้องรีบพัฒนาเศรษฐกิจ สร้างประเทศ เพราะ Thailand 3.0 ที่เราเป็นกัน มาตลอดจนถึงทุกวันนี้มันทำให้รายได้ประเทศอยู่ในระดับ ปานกลางเท่านั้น เราไม่สามารถขยับหนีไป จากจุดนี้ได้สักที เมื่อ 50 ปีก่อน ช่วง พ.ศ. 2500 - 2536 เศรษฐกิจ ของไทยเรามีการเติบโตอย่างมาก ถึงระดับ 7 - 8% ต่อปี แต่หลังจาก พ.ศ. 2537 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน เศรษฐกิจ ไทยเติบโตขึ้นเพียง 3 - 4% ต่อปีเท่านั้น นอกจากนั้นยังมีเรื่องของ ความเหลื่อมล้ำด้านความร่ำรวย อีกต่างหาก และสุดท้ายก็เรื่องของ ความไม่สมดุลในการพัฒนา ซึ่งเรื่องพวกนี้แหละที่ทำให้รัฐบาลต้องหันมาใส่ใจเร่ง พัฒนาปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจกันยกใหญ่เพื่อให้เราก้าวข้ามจาก Thailand 3.0 ไปสู่ Thailand 4.0 ให้ได้ใน 3 - 5 ปีนี้

จึงเป็นเหตุให้นำไปสู่ยุคที่สี่ เรียกว่า “ประเทศไทย 4.0” กำหนดแนวทางพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศเศรษฐกิจใหม่ (New Engines of Growth) ประเทศและประชากรมีรายได้สูง โดยวางเป้าหมายให้เกิดผลการพัฒนา ภายใน 5 - 6 ปีนี้คล้าย ๆ กับการวางภาพอนาคตทางเศรษฐกิจที่ชัดเจนของประเทศที่พัฒนา เช่น สหรัฐอเมริกา “A Nation of Makers” อังกฤษ “Design of Innovation” อินเดีย “Made in India” หรือประเทศเกาหลีใต้ ที่วางโมเดลเศรษฐกิจในชื่อ “Creative Economy”

“ประเทศไทย 4.0” เป็นความมุ่งมั่นของนายกรัฐมนตรี ที่ต้องการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจ ไปสู่ “Value-Based Economy” หรือ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” โดยมีฐานคิดหลัก คือ เปลี่ยนจาก การผลิตสินค้า “โภคภัณฑ์” ไปสู่สินค้าเชิง “นวัตกรรม” เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรม ไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม เปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้าไปสู่การเน้นภาคบริการมากขึ้น จึงควรมีการเปลี่ยนวิธีการทำที่มีลักษณะสำคัญ คือ เปลี่ยนจากการเกษตร แบบดั้งเดิมในปัจจุบันไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ที่เน้นการบริหารจัดการและเทคโนโลยี (Smart Farming) โดยเกษตรกรต้องร่ำรวยขึ้น และเป็นเกษตรกรแบบเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur) เปลี่ยนจาก Traditional SMEs หรือ SMEs ที่มีอยู่และรัฐต้องให้ความช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลาไปสู่การเป็น Smart Enterprises และ Startups บริษัทเกิดใหม่ที่มีศักยภาพสูง เปลี่ยนจาก Traditional Services ซึ่งมีการสร้างมูลค่าค่อนข้างต่ำไปสู่ High Value Services และเปลี่ยนจากแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงานที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และทักษะสูง

ไทยแลนด์ 4.0 จะพัฒนาเพื่อให้เกิดผลจริงต้องมีการพัฒนาวิชาการ ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการวิจัยและพัฒนา แล้วต่อยอดในกลุ่มเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมเป้าหมาย ดังนี้

1. กลุ่มอาหาร เกษตร และเทคโนโลยีชีวภาพ เช่น สร้างเส้นทางธุรกิจใหม่ (New Startups) ด้านเทคโนโลยีการเกษตร เทคโนโลยีอาหาร เป็นต้น
2. กลุ่มสาธารณสุข สุขภาพ และเทคโนโลยีทางการแพทย์ เช่น พัฒนาเทคโนโลยีสุขภาพ เทคโนโลยี การแพทย์ สปา เป็นต้น
3. กลุ่มเครื่องมือ อุปกรณ์อัจฉริยะ หุ่นยนต์ และระบบเครื่องกลที่ใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ควบคุม เช่น เทคโนโลยีหุ่นยนต์ เป็นต้น
4. กลุ่มดิจิทัล เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตที่เชื่อมต่อและบังคับอุปกรณ์ต่าง ๆ ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยี สมรรถนะสูง เช่น เทคโนโลยีด้านการเงิน อุปกรณ์เชื่อมต่อออนไลน์โดยไม่ต้องใช้คน เทคโนโลยีการศึกษา อี-มาร์เก็ตเพลส อี-คอมเมิร์ซ เป็นต้น
5. กลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ วัฒนธรรม และบริการที่มีมูลค่าสูง เช่น เทคโนโลยีการออกแบบ ธุรกิจ โลฟส์สไตล์ เทคโนโลยีการท่องเที่ยว การเพิ่มประสิทธิภาพการบริการ เป็นต้น

โดยสรุป กระบวนทัศน์ในการพัฒนาประเทศไทยภายใต้ “ประเทศไทย 4.0” เป็นอีกนโยบายหนึ่งที่เป็นการ วางรากฐานการพัฒนาประเทศในระยะยาว เป็นจุดเริ่มต้นในการขับเคลื่อนไปสู่การเป็นประเทศที่มั่งคั่ง มั่นคง และ ยั่งยืน ตามวิสัยทัศน์รัฐบาลเป็นรูปแบบที่มีการผลักดันการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจ การปฏิรูปการวิจัยและ การพัฒนา และการปฏิรูปการศึกษาไปพร้อม ๆ กัน เป็น

การผนึกกำลังของทุกภาคส่วนภายใต้แนวคิด “ประชารัฐ” ที่ผนึกกำลังกับเครือข่ายพันธมิตรทางธุรกิจ การวิจัยพัฒนา และบุคลากรทั้งในประเทศและระดับโลก

นโยบายที่แสดงต่อรัฐสภา วันพฤหัสบดี ที่ 25 กรกฎาคม 2562 นโยบายปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ ภาคเกษตร มีดังนี้

1. รักษาเสถียรภาพราคาสินค้าเกษตรและรายได้ให้กับ เกษตรกรในสินค้าเกษตรสำคัญ อาทิ ข้าว ยางพารา มันสำปะหลัง ปาล์ม อ้อย และข้าวโพด โดยผ่านเครื่องมือและมาตรการที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพ ไม่เป็นภาระกับงบประมาณแผ่นดิน เกินสมควร จัดให้มีระบบประกันภัยสินค้าเกษตร การพัฒนาระบบตลาดที่เชื่อมโยงผลผลิต ของเกษตรกรถึงผู้ประกอบการแปรรูปและผู้บริโภคอย่างเป็นธรรม การใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือ ในการขยายและเข้าถึงตลาดในรูปแบบต่าง ๆ การอำนวยความสะดวกทางการค้า และการพัฒนา ระบบโลจิสติกส์การเกษตรที่มีประสิทธิภาพ

2. ลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตที่เหมาะสม และไม่ก่อให้เกิดภาระทางการเงิน การคลังของภาครัฐ โดยจัดให้มีมาตรการที่เกี่ยวข้องกับ การเพิ่มรายได้และลดต้นทุนการเกษตรครบวงจร ตั้งแต่การปรับโครงสร้างต้นทุนการผลิต อาทิ เมล็ดพันธุ์พื้นที่เพาะปลูก ปุ๋ย เครื่องจักรกลและอุปกรณ์การเกษตร แหล่งน้ำ และระบบไฟฟ้า เพื่อการเกษตร การลดภาระหนี้สินโดยให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบที่มีต้นทุนต่ำ การลดความเสี่ยงจากราคาพืชผลทางการเกษตร การพัฒนาทักษะอาชีพเสริมรายได้รวมทั้ง การวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรเพื่อเพิ่มผลผลิต และการปรับเปลี่ยนการผลิตให้เหมาะสม กับฐานทรัพยากรในพื้นที่และความต้องการของตลาด นำระบบข้อมูลสารสนเทศการเกษตร ระบบ แผนที่เกษตรเพื่อการจัดเขตพื้นที่เกษตรกรรม (zoning) และส่งเสริมกลไกอาสาสมัครเกษตร หมู่บ้าน รวมทั้งระบบการบริหารจัดการเชิงรุกมาใช้ในการบริหารจัดการการผลิตสินค้าเกษตร ให้เหมาะสมกับพื้นที่

3. พัฒนาองค์กรเกษตรกรและเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยเพิ่ม ทักษะการประกอบการและพัฒนาความเชื่อมโยงของกลุ่มเกษตรกร วิสาหกิจชุมชน และสหกรณ์ ในทุกระดับ โดยเฉพาะด้านการตลาด การค้าออนไลน์ระบบบัญชีเพื่อขยายฐานการผลิตและ ฐานการตลาดของสถาบันเกษตรกร ให้เข้มแข็ง มีความสามารถในการแข่งขัน รวมทั้งการพัฒนา เกษตรกรรุ่นใหม่ไปสู่เกษตรกรอัจฉริยะ เพื่อการพัฒนาภาคเกษตรได้อย่างมั่นคงต่อไปในอนาคต

4. ส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับ สินค้าเกษตร เพื่อยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตให้กับเกษตรกร โดยใช้ประโยชน์จากฐานความหลากหลาย ทางชีวภาพ การลด ละ เลิกใช้ยาปราบศัตรูพืชโดยเร็ว โดยต้องจัดหาสารทดแทนที่มีประสิทธิภาพ เพียงพอและเป็นที่ยอมรับของเกษตรกร การส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรที่มีมูลค่าเพิ่มและโอกาสทางเศรษฐกิจ อาทิ เกษตรอินทรีย์ เกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น เกษตรปลอดภัย เกษตรชีวภาพ และ เกษตรแปรรูป เพื่อต่อยอดไปสู่เกษตรอุตสาหกรรม ส่งเสริมการวิจัยพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี ในการพัฒนาสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ รวมทั้งส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรให้ได้คุณภาพ มาตรฐานและความปลอดภัย

5. ดูแลเกษตรกรผู้มีรายได้น้อยให้สามารถเข้าถึงและ ใช้ประโยชน์ที่ดินทำกิน แหล่งเงินทุน โครงสร้างพื้นฐาน และปัจจัยการผลิตต่าง ๆ รวมทั้ง ดูแลและลดความเสียหายจากการทำการเกษตรในพื้นที่ประสบภัยทางธรรมชาติซ้ำซาก โดยกำหนดเขตพื้นที่เกษตรกรรม (zoning)

6. ส่งเสริมการปลูกไม้มีค่าเป็นพืชเศรษฐกิจโดยการสนับสนุน พันธุ์กล้าไม้และให้ความรู้ในการบริหารจัดการเชิงพาณิชย์อย่างเหมาะสม ทั้งในด้านการปลูก บำรุงรักษา ดูแล และการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ซึ่งจะช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรอีกทางหนึ่ง

7. ส่งเสริมการทำปศุสัตว์ให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยส่งเสริมการตลาด วิจัยและพัฒนาพันธุ์สัตว์เศรษฐกิจ และสัตว์พื้นบ้าน อาทิ โคเนื้อ แพะ และแกะ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม พัฒนามาตรฐานการผลิตและคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ยอมรับ ในระดับสากลและสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งสนับสนุนการส่งออกผลิตภัณฑ์ดังกล่าวไปสู่ตลาดโลก

8. พื้นฟูและสนับสนุนอาชีพการทำประมงให้เกิดความยั่งยืน บนพื้นฐานของการรักษาทรัพยากรทางการประมงและทรัพยากรทางทะเลให้มีความสมบูรณ์ อย่างต่อเนื่อง โดยเพิ่มขีดความสามารถการทำประมงอย่างถูกต้องในกลุ่มประมงพื้นบ้าน และเชิงพาณิชย์การเข้าถึงแหล่งทุนเพื่อเพิ่มศักยภาพในการสร้างรายได้และลดต้นทุนการทำประมง ลดอุปสรรคในการประกอบอาชีพส่งเสริมการรวมกลุ่มประมงชายฝั่งและประมงพื้นบ้าน เพื่อสร้างพลังในการประกอบอาชีพควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ในพื้นที่ และเร่งพัฒนาการเพาะเลี้ยง ในทะเลที่สอดคล้องกับแผนการใช้ประโยชน์เชิงพื้นที่ รวมถึงการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรม จากภูมิปัญญาในการแปรรูปมาเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์และสินค้าประมง

การพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกอย่างต่อเนื่อง โดยพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานที่ทันสมัยให้เป็นไปตามเป้าหมาย พัฒนาพื้นที่โดยรอบให้เป็น เมืองมหานครการบิน ศูนย์กลางทางการแพทย์ของเอเชีย และเมืองอัจฉริยะที่มีความน่าอยู่ และทันสมัยระดับนานาชาติยกระดับภาคการเกษตรให้เชื่อมโยงกับอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม คมนาคม ดิจิทัล วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และเร่งพัฒนาบุคลากร รวมทั้งทบทวนกฎระเบียบ เพื่อรองรับและส่งเสริมอุตสาหกรรมเป้าหมายที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงอย่างโปร่งใสและเป็นธรรม

จากสถานการณ์และปัญหา ที่ประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่ในขณะนี้ไม่ว่าจะเป็นปัญหาปากท้องของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ สถานการณ์เศรษฐกิจโลกและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจภายในประเทศ รัฐบาลได้กำหนดเรื่องเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการ เพื่อบรรเทาปัญหาและลดผลกระทบกับประชาชน และระบบเศรษฐกิจ ในด้านของเกษตรกร การให้ความช่วยเหลือเกษตรกร และพัฒนานวัตกรรม โดยจัดพื้นที่ การเกษตรให้สอดคล้องกับระบบบริหารจัดการน้ำและคุณภาพของดินตาม Agri-Map กำหนด เป้าหมายรายได้เกษตรกรให้สามารถมีรายได้จากผลผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพในสินค้าเกษตร สำคัญ อาทิ ข้าว ยางพารา มันสำปะหลัง ปาล์ม อ้อย และข้าวโพด ด้วยการชดเชย การประกัน รายได้ส่งเสริมระบบประกันภัยสินค้าเกษตร หรือเครื่องมือทางการเงินสมัยใหม่ที่ไม่ก่อให้เกิด ผลกระทบทางวินัยการเงินการคลังของภาครัฐในระยะยาว ส่งเสริมเกษตรพันธสัญญา และศึกษา รูปแบบระบบแบ่งปันผลกำไรสินค้าเกษตรที่เป็นธรรมให้แก่เกษตรกร แก้ไขปัญหาข้าวครบวงจร ส่งเสริมการใช้ยางพาราในภาคอุตสาหกรรมและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ ส่งเสริม การใช้ผลผลิตทางการเกษตรในอุตสาหกรรมพลังงาน สร้างนวัตกรรมและเครื่องมือทางการเกษตร ในราคาที่เข้าถึงได้เพื่อลดต้นทุนการผลิต ควบคุมมาตรฐานการใช้สารเคมีหรือปุ๋ยเคมี ในการเกษตรเพื่อนำไปสู่การลด ละ เลิกการใช้สารเคมีหรือปุ๋ยเคมีโดยจัดหาสิ่งทดแทนที่มี ประสิทธิภาพ

และเป็นที่ยอมรับของเกษตรกร ต่อยอดภูมิปัญญาและความรู้ของปราชญ์ชาวบ้าน ในการสร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูป รวมทั้งเร่งศึกษาวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการใช้ กัญชา กัญชง และพืชสมุนไพรในทางการแพทย์อุตสาหกรรมทางการแพทย์และผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและการสร้างรายได้ของประชาชน โดยกำหนดกลไกการดำเนินงาน ที่รัดกุม เพื่อมิให้เกิดผลกระทบทางสังคมตามที่กฎหมายบัญญัติไว้อย่างเคร่งครัด (สำนักงานเลขาธิการสำนักนายกรัฐมนตรื, 2562)

โดยสรุป นโยบายของประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ที่ได้รับการแถลงต่อรัฐสภา วันพฤหัสบดีที่ 25 กรกฎาคม 2562 นโยบายภาคเกษตร จะเน้นในเรื่องของการเกษตรกรรมและพัฒนา นวัตกรรม โดยจัดพื้นที่การเกษตรให้สอดคล้องกับระบบบริหารจัดการน้ำและคุณภาพของดินตาม พื้นที่ที่เรียกว่า zoning และยังได้มีการควบคุมมาตรฐานการใช้สารเคมีหรือปุ๋ยเคมี ในการเกษตร นอกจากนี้ยังได้มีการสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมและเครื่องมือทางการเกษตรในการสร้าง นวัตกรรมผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูป

ข้อมูลทั่วไป ตำบลลุดงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี

ตำบลลุดงเหล็กตั้งอยู่ด้านทิศตะวันตกของอำเภอโคกสำโรง และห่างจากตัวอำเภอประมาณ 4 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลอื่น ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับ วังจั่น อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี
ทิศใต้	ติดกับ ตำบลวังขอนขว้าง อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี
ทิศตะวันออก	ติดกับ ตำบลโคกสำโรง อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี
ทิศตะวันตก	ติดกับ ตำบลดงพลับ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

ภาพ 1 แผนที่อาณาเขต

ที่มา: (สำนักงานเกษตรอำเภอโคกสำโรง, 2564)

สภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ

ตำบลลุดงเหล็กมีสภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมขัง ดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วนและดินเหนียวเหมาะแก่การทำนา และเลี้ยงสัตว์ และมีสภาพภูมิอากาศทั่วไป 3 ฤดู ฤดูหนาวตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน - เดือนกุมภาพันธ์ ฤดูร้อนตั้งแต่เดือนมีนาคม-เดือนมิถุนายน ฤดูฝนตั้งแต่เดือนกรกฎาคม - เดือนตุลาคม

อาชีพ

อาชีพหลัก เกษตรกรรมทำนา

อาชีพเสริม เลี้ยงระโนแร่มกกะไซด์ นำไปประกอบเป็นเครื่องประดับ

เขตการปกครอง

ตำบลลุดงเหล็กมีจำนวน 8 หมู่บ้าน ได้แก่

หมู่ที่ 1 บ้านหนองบัวหึ่ง (ด้านทิศเหนือ)

หมู่ที่ 2 บ้านหัวสระ

หมู่ที่ 3 บ้านใหม่หรือบ้านไต้วัด (ด้านทิศเหนือ)

หมู่ที่ 4 บ้านใหม่หรือบ้านไต้วัด (ด้านทิศใต้)

หมู่ที่ 5 บ้านกลางและบ้านหนองผักแว่น

หมู่ที่ 6 บ้านเก่า (ด้านทิศตะวันออก)

หมู่ที่ 7 บ้านเก่า (ด้านทิศตะวันตก)

หมู่ที่ 8 บ้านหนองบัวหึ่ง (ด้านทิศใต้)

ประชากร

จำนวนประชากรและครัวเรือนตำบลลุดงเหล็กมีประชากรทั้งสิ้น 3,903 คน แยกเป็นชาย 1,952 คน หญิง 1,951 คน และมีครัวเรือนทั้งสิ้น 650 ครัวเรือน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 315 คนต่อตารางกิโลเมตร แยกเป็นเพศและช่วงอายุได้ดังนี้

ช่วงอายุ หมู่ที่	ครัวเรือน	เพศ	น้อยกว่า 1 ปี	1-4 ปี	5-14 ปี	15-19 ปี	20-29 ปี	30-39 ปี	40-49 ปี	50-59 ปี	มากกว่า 60 ปี	รวม	รวมทั้ง หมู่
หมู่ที่ 1	93	ช	1	7	52	21	49	48	46	36	23	283	567
		ญ	2	12	50	16	36	54	39	30	19	253	
หมู่ที่ 2	110	ช	4	10	59	21	45	67	48	39	28	321	679
		ญ	1	12	50	25	38	65	42	43	23	299	
หมู่ที่ 3	94	ช	4	6	26	15	42	26	36	24	10	189	465
		ญ	1	12	33	12	36	42	37	29	22	224	
หมู่ที่ 4	75	ช	2	11	31	15	30	54	34	15	20	212	446
		ญ	1	12	38	17	32	43	28	18	19	208	
หมู่ที่ 5	103	ช	0	12	34	21	38	56	53	34	16	264	580
		ญ	4	3	42	25	46	57	47	28	19	271	
หมู่ที่ 6	42	ช	1	5	32	14	27	29	32	22	5	167	332
		ญ	3	9	17	8	23	29	24	15	14	142	
หมู่ที่ 7	70	ช	1	14	32	9	49	41	36	14	20	216	452
		ญ	1	12	30	13	39	42	32	18	26	213	
หมู่ที่ 8	63	ช	0	12	25	12	29	31	33	19	18	179	382
		ญ	1	6	32	16	26	33	29	17	18	178	
ทั้งตำบล	650		27	155	514	260	585	717	596	401	300	3,624	3,903

ภาพ 2 รูปภาพแยกจำนวนประชากรตามหมู่ที่ 1 – 8
ที่มา: (สำนักงานเกษตรอำเภอโคกสำโรง, 2564)

หน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี มีส่วนราชการ
หน่วยงานของรัฐ

1. โรงเรียนบ้านลุงเหล็ก เปิดสอนระดับชั้นอนุบาลถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3
2. องค์การบริหารส่วนตำบลลุงเหล็ก
3. ศูนย์วิจัยข้าวลพบุรี

ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม อิทธิพลทางความคิด (ค่านิยม)

เกษตรกรตำบลลุงเหล็กยังคงยึดขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมอยู่ให้ความเคารพผู้อาวุโส มีการทำบุญตามวันสำคัญทางศาสนา และประกอบพิธีต่าง ๆ ตามที่ทางราชการกำหนด

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตำบลลุงเหล็กมีภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการจักรสานรูปแบบใหม่ ๆ หมู่ที่ 5 ตำบลลุงเหล็ก และที่สำคัญตอนนี้นักทำปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพใช้ในนาข้าว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อลิสสา เลิศเดชเดชา (2560) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชาวนาไทยไปสู่ไทยแลนด์ 4.0 ผลการศึกษา พบว่า ชาวนาในปัจจุบันมีการพัฒนาตนเองโดยศึกษาหาความรู้เพิ่มมากขึ้น ทั้งด้านการใช้เทคโนโลยีและเครื่องจักรกลเพื่อการเกษตร การตลาด การลดต้นทุนด้วยการทำปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง มีการใช้สารชีวภัณฑ์แทนสารเคมี ผลผลิตข้าวเปลือกที่เก็บเกี่ยวได้จะขายทันทีผ่านสหกรณ์หรือโรงสี มีการตรวจสอบบาราคาร์บซื้อข้าวเปลือกก่อนขายทางโทรศัพท์ ปัจจุบันไม่มีการตากข้าวหลังการเก็บเกี่ยวเนื่องจากไม่มีลานตากข้าว มีการบริหารจัดการที่ดินเพื่อสร้างรายได้ และมีรายได้เสริมจากการขายฟาง การปลูกพืชหลังนา และทำปุ๋ยคอก ส่วนใหญ่มีการจัดทำบัญชีครัวเรือน เพราะจะทำให้รู้จักประหยัดและลดค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือยลงได้ ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่พบ คือ ราคาข้าวตกต่ำ ต้นทุนการทำเกษตร สูงขึ้น ปริมาณน้ำไม่เพียงพอ ชาวนาไทยส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยมีฐานะยากจน ไม่มีสวัสดิการ ขาดความมั่นคงทางอาชีพ และไม่สามารถเรียกร้องให้เกิดการแก้ไขได้จริงจัง ซึ่งเป็นปัญหาที่ชาวนามี ความเห็นว่าภาครัฐแก้ปัญหาไม่ตรงจุด ปัญหาอีกประการ คือ การขัดแย้งทางความคิดของเกษตรกรรุ่น เดิมกับเกษตรกรรุ่นใหม่ที่นำความคิดและนวัตกรรมมาใช้ในการทำเกษตร ซึ่งอาจไม่ตรงกับ แนวทางเดิมที่ทำสืบต่อกันมา และหากจะพัฒนาชาวนาไทยไปสู่ไทยแลนด์ 4.0 ชาวนาต้องมีความ เข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งงบประมาณจากรัฐ มีรายได้จริงมากขึ้น และมีรายจ่ายไม่เกิน ครึ่งหนึ่งของรายได้ มีต้นทุนการผลิตลดลง ขยันศึกษาหาความรู้ รู้จักการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการ ทำการเกษตร ที่สำคัญ คือ ชาวนาต้องมีความพร้อมอย่างแท้จริง และควรให้ความสำคัญต่อการจัดการ ตนเองอย่างมั่นคงก่อนเข้าสู่ยุค 4.0 ทั้งนี้ ภาครัฐมีส่วนสำคัญ โดยสนับสนุนด้านปัจจัยพื้นฐาน ส่งเสริม ความรู้ และพัฒนาแหล่งน้ำที่ใช้เพื่อการเกษตร การดูแลราคาข้าว และสนับสนุนเงินทุนให้ชาวนาใช้ เทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อให้เกิดการผลิตข้าวแบบครบวงจร

ชมภูษ หนูนาค (2560) ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตชาวนาไทย ศึกษากรณีจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการศึกษา พบว่า 1) ชาวนาในจังหวัดสุพรรณบุรีส่วนใหญ่ ยังขาดการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การศึกษา สุขภาพอนามัย สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ข้อมูลข่าวสาร ประชาสังคม และครอบครัว รวมถึงสวัสดิการและความมั่นคงของชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องหนี้สิน ต้นทุนการผลิตสูง

นิยมจ้างแรงงาน เสียค่าเช่านา และการใช้สารเคมีในปริมาณมาก 2) แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน ได้แก่ (1) การกำหนดเขตพื้นที่การเพาะปลูก เพื่อไม่ให้ข้าวออกสู่ตลาดพร้อมกัน (2) พัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตรให้มีความหลากหลาย ทันสมัย และเหมาะสมต่อบริบทของพื้นที่ (3) บูรณาการเครือข่ายความร่วมมือหลากหลายภาคส่วน เพื่อแก้ไขปัญหา และจัดการทั้งกระบวนการ รวมถึง (4) สนับสนุนให้ชุมชนรวมกลุ่มในรูปวิสาหกิจชุมชน หรือสหกรณ์ เพื่อเพิ่มความสามารถในการจัดการตนเองอย่างยั่งยืน

สมวงศ์ ทิพย์ประจักษ์ (2560) การศึกษาเรื่อง ความสมดุลของระบบการผลิตข้าวและวิถีชาวนาในพื้นที่เป้าหมายภาคเหนือตอนบน: จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และพะเยา ผลการวิจัยพบว่า ระบบการผลิตข้าวในอดีตจะใช้แรงงานในครัวเรือนและแรงงาน แลกเปลี่ยนเป็นหลัก เน้นการผลิตข้าวแบบนาดำ มากกว่านาหว่าน มีรูปแบบการผลิตเป็นเกษตรอินทรีย์ เป้าหมายของการผลิตคือสร้างความมั่นคงด้านอาหาร มีความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจและทรัพย์สิน สำหรับวิถีชีวิตของชาวนามีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพราะก่อให้เกิดความสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เมื่อรัฐบาลส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาทางการเกษตรทำให้เกษตรอินทรีย์ถูกลดบทบาทลง มีการใช้เครื่องจักรทุ่นแรงและใช้การจ้างแรงงานเป็นส่วนใหญ่ เกษตรกรใช้วิธีนาหว่านเป็นหลักเพราะช่วยให้เกิดความรวดเร็วในการผลิต รูปแบบการผลิตเน้นการใช้ปุ๋ยและ สารเคมี แม้ว่าต้นทุนการเพาะปลูกต่ำลง แต่การใช้สารเคมีสูงขึ้นทำให้ต้นทุนเพิ่ม ทำให้มีปัญหา สุขภาพตามมาและยังก่อให้เกิดต้นทุนทางอ้อมอีกด้วย ดังนั้น แนวทางการผลิตข้าวของชาวนาในอนาคตจึงควรเน้นเกษตรอินทรีย์ ใช้วิธีดำนา ชาวนาต้องลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง พื้นที่ในเขตชลประทานควรปลูกข้าวเหนียวในฤดูนาปีและปลูกพืชผักอายุสั้นและใช้น้ำน้อยหมุนเวียนในฤดูนาปรัง ส่วนพื้นที่นอกเขตชลประทานสามารถทำการเกษตรได้เพียงครั้งเดียวจึงต้องปลูกข้าวหอมมะลิ ซึ่งมีมูลค่าทางการตลาดสูงกว่าข้าวชนิดอื่นเพื่อเป็นการสร้างรายได้ อีกทั้งยังมีผลตอบแทนเป็นผลพลอยได้ เช่น มีชีวอินทรีย์ (Biopesticides) โดยใช้เปิด เพื่อการกำจัดหอยและแมลง รายได้จากการ ขายไข่เปิด ปุ๋ยจากมูลเปิด เป็นต้น หากเกษตรกรเลือกผลิตตามแนวทางดังกล่าวนอกจากจะช่วยให้เกษตรกรมีความมั่นคงทางอาหารและทางเศรษฐกิจแล้วยังช่วยก่อให้เกิดความสมดุลต่อสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

วีระ หวังสัจจะโชค (2560) บทความนี้นำเสนอบทสำรวจกรอบการศึกษาการปรับตัวของชาวนาไทยทางเศรษฐกิจการเมือง และโจทย์สำหรับการศึกษาในอนาคต สำหรับการทำความเข้าใจการปรับตัวของชาวนาในชุดคำอธิบายที่หลากหลาย จากกรอบสถาบันนิยมใหม่ในทางสากลทั้งระดับโครงสร้าง วัฒนธรรม และทางเลือกของตัวแสดง จนนำมาสู่กรอบการศึกษาการปรับตัวของชาวนาไทยที่ถูกพัฒนาขึ้นตั้งแต่จากยุคการมองสังคมเกษตรว่าเป็นระบบอุปถัมภ์ มาสู่การใช้กรอบแบบ Marxism วัฒนธรรมชุมชน การมองชาวนาการเมืองในยุคโลกาภิวัตน์และหลังสังคมเกษตรกรรม และการปรับตัวของชาวนาในฐานะตัวแสดงทางนโยบายและการเมืองในนโยบายข้าวปัจจุบันที่ใกล้ชิดกับกลไกตลาดและรัฐ งานนี้ได้เสนอว่าอนาคตควรมีการศึกษาโจทย์เรื่องการปรับตัวของชาวนาใน 5 ด้านสำคัญประกอบด้วยเรื่องนิเวศเกษตรกรรม กลไกตลาดโลกและภูมิภาค

วสันต์ ลิ้มรัตนภัทรกุล, และ มะลิวัลย์ แซ่ฮ้อย (2561) การศึกษาเรื่อง การเมืองเรื่อง “ข้าว” บทสะท้อนรูปแบบการเมืองภาคพลเมืองเพื่อแก้ไขปัญหาของ ชาวนาในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ ผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการของเกษตรกรชาวนาในจังหวัดอำนาจเจริญถูกแบ่งออกเป็น 3 ช่วง

หลัก ๆ คือ ในช่วงปรากฏการณ์ของอดีต “ชาวนา” ซึ่งเป็นประชากรที่มีอยู่เป็นจำนวนมากที่สุดเพราะคนไทย บริโภคข้าวมาหลายชั่วอายุคน “ข้าว” กลายเป็นยุทธปัจจัยสำคัญที่กองทัพใช้เป็นเสบียงในการทำสงครามกับประเทศเพื่อนบ้านทำให้บทบาทของชาวนาในอดีตค่อนข้างชัด คือเป็นแรงงานผู้ผลิตข้าวให้กับรัฐ จนเปลี่ยนไปสู่ยุคของการค้าขายระหว่างประเทศมากขึ้น “ข้าว” กลายเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญโดยรัฐก็ยังเป็นคนเข้ามา ควบคุมการขายแบบผูกขาด ชาวนาก็ยังคงมีบทบาทแบบเดิมคือ ยังคงเป็นแรงงานโดยไม่มีสิทธิเรียกร้องหรือ ค่าขายข้าวเอง จนเข้าสู่ยุคเปลี่ยนผ่านที่รัฐเริ่มลดบทบาทตนเองโดยเปิดโอกาสให้เอกชนหรือกลุ่มทุนเข้ามาเป็นตัวแทนในการค้าขาย “ข้าว” มากขึ้น แต่บทบาทของชาวนาก็ยังคงเป็นแค่แรงงานเหมือนเดิม แต่กลุ่มทุนเริ่มเข้ามามีบทบาทกับเกษตรกรชาวนามากขึ้น และการนำสารเคมีเข้ามาใช้ในการเพาะปลูกเพิ่มมากขึ้นเพื่อ เร่งปริมาณของผลผลิต จนเกษตรกรชาวนาได้รับผลกระทบจากสารเคมี เช่น ปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาด้านต้นทุนการผลิต ปัญหาด้านภาระหนี้สิน ปัญหาการเสื่อมสภาพของสิ่งแวดล้อม จนถึงยุคที่เกิดกลุ่มข้าว สัจธรรม ที่ทำให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มต่าง ๆ เป็นกลุ่มเครือข่ายข้าวสัจธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของตนเอง มีอำนาจในการต่อรอง จนเกิดเป็นปรากฏการณ์ของรูปแบบการเมืองภาคพลเมืองของชาวนาจังหวัดอำนาจเจริญขึ้น

ธีรภัทร สุตะบุตร (2564) การศึกษาเรื่อง การปรับตัวและคุณภาพชีวิตของชาวนาในสังคมไทยปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า (1) การปรับตัวของชาวนาเศรษฐกิจทุนนิยม มีการปรับวงจรการทำนา นิยมจ้างเครื่องจักรขนาดใหญ่และจ้างแรงงานเกือบทุกขั้นตอน ใช้ปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืชแบบเคมีอย่างเดี่ยวและปริมาณมาก ส่วนมากจะทำข้าวปลูกเนื่องจากมีปัจจัยเอื้ออำนวยและเป็นคู่ค้ากับผู้ประกอบการ และยังปลูกพืชชนิดอื่นหลายชนิด (2) คุณภาพชีวิตของชาวนาเศรษฐกิจทุนนิยมด้านสภาพการเงินมีรายได้สูงพอสมควร เงินหมุนเวียนระดับดี แต่มีการกู้หนี้สินหลายรอบ ใช้จ่ายเงินกู้ยืมในหลายวัตถุประสงค์ ด้านสุขภาพพบว่าชาวนามีกิจกรรมทางกายน้อย มีพฤติกรรมการกินอาหารที่เสี่ยงต่อความเจ็บป่วย และ (3) ผลกระทบจากนโยบายข้าวของรัฐบาลต่อชาวนาเศรษฐกิจทุนนิยมชาวนามีความตั้งใจทำนามากขึ้น ใช้ทุนการทำนามากขึ้น ละเลยการควบคุมต้นทุน มีเงินสะสมจำนวนมาก การซื้อทรัพย์สินทำให้มีหนี้สินเพิ่ม ไม่ค่อยควบคุมค่าใช้จ่ายและไม่ได้เก็บไว้เป็นเงินออม

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่อง วิธีชีวิตชาวนาในยุคไทยแลนด์ 4.0 ตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี โดยวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการณ์ชาวนาดำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี และศึกษาพัฒนาการวิถีชีวิตชาวนา ตั้งแต่รัฐบาลทักษิณ (พ.ศ. 2544) จนถึงรัฐบาลปัจจุบันตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี ผู้วิจัยเลือกใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อเก็บข้อมูลนำมาวิเคราะห์ในการอธิบายถึงสภาพการณ์และพัฒนาการวิถีชีวิตชาวนา ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี ประกอบด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือ
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรกลุ่มเป้าหมายไว้ คือ เกษตรอำเภอ นักวิชาการเกษตร และ เกษตรกรชาวนา ในตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ โดยใช้วิธีการเจาะจง จำนวน 18 คน ประกอบด้วย

กลุ่มที่ 1 ตัวแทนชาวนา จำนวน 16 ท่าน ได้แก่

1. นายบุญมา ตะละ	ตัวแทนชาวนาดำบลลุงเหล็ก
2. นายประยูร ต้นสกุล	ตัวแทนชาวนาดำบลลุงเหล็ก
3. นายปรีชา ตะละ	ตัวแทนชาวนาดำบลลุงเหล็ก
4. นางพัน แสงกำ	ตัวแทนชาวนาดำบลลุงเหล็ก
5. นายไพศาล จันรา	ตัวแทนชาวนาดำบลลุงเหล็ก
6. นายเรียง บุญนำพา	ตัวแทนชาวนาดำบลลุงเหล็ก
7. นางสมพร เหล็กดี	ตัวแทนชาวนาดำบลลุงเหล็ก
8. นายสำรวย ชัยงาม	ตัวแทนชาวนาดำบลลุงเหล็ก
9. นายจรรย์ มามั่งคั่ง	ตัวแทนชาวนาดำบลลุงเหล็ก
10. นายเกษม ดงน้อย	ตัวแทนชาวนาดำบลลุงเหล็ก
11. นายมนตรี มามั่งคั่ง	ตัวแทนชาวนาดำบลลุงเหล็ก
12. นายพงษ์ศักดิ์ ภูมิพลับ	ตัวแทนชาวนาดำบลลุงเหล็ก
13. นายบุญมี ดีสุภาพ	ตัวแทนชาวนาดำบลลุงเหล็ก
14. นายสมศักดิ์ พิมพ์ทองงาม	ตัวแทนชาวนาดำบลลุงเหล็ก

15. นายกู้เกียรติ เรืองชัยภูมิ	ตัวแทนชานาตำบลถลุงเหล็ก
16. นายประวุฒิ เหล็กดี	ตัวแทนชานาตำบลถลุงเหล็ก
- กลุ่มที่ 2 ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 2 ท่าน ได้แก่
1. นางสาวกาญจนา มาล้อม	นักวิชาการเกษตรชำนาญการ
2. นายปวัตร จันทร์หอม	นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยกำหนดประเด็นข้อคำถามแบบปลายเปิดในการซักถาม โดยมีแนวคำถามไว้เป็นแนวทางสัมภาษณ์เพื่อเปิดช่องว่างให้ผู้ให้ข้อมูลหลักตอบได้อย่างอิสระ (สุภางค์ จันทวานิช, 2561) โดยมีการสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบ ตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ศึกษา ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสร้างแบบสัมภาษณ์ตามทฤษฎีและกรอบแนวคิดของงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิถีชีวิตชาวนาในยุคไทยแลนด์ 4.0 ตั้งแต่รัฐบาลทักษิณ (พ.ศ. 2544) จนถึงรัฐบาลปัจจุบัน
2. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นมาเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอแนะนำและดำเนินการปรับปรุงแก้ไข
3. ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิและทดลองนำไปใช้กับผู้ให้ข้อมูลที่ไม่ใช่ผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อพิจารณาความเข้าใจของภาษาและประโยคสัมภาษณ์ ก่อนนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล

การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือ

สำหรับกระบวนการในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนั้นเนื่องจากระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย (methodology) ครั้งนี้ ได้กำหนดให้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยกระบวนการสัมภาษณ์ที่มีคำถามที่มีความยืดหยุ่นและเปิดกว้าง

ส่วนการกำหนดกระบวนการและขั้นตอนในการออกแบบการวิจัย (research design) หรือการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัยนั้น ผู้ศึกษาวิจัยได้กำหนดกระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย อันมีสาระสำคัญโดยสรุป ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและผลงานที่เกี่ยวข้องวิถีชีวิตชาวนา
2. การดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและผลงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการความรู้วิถีชีวิตชาวนา ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ตั้งแต่รัฐบาลทักษิณ (พ.ศ. 2544) จนถึงรัฐบาลปัจจุบัน
3. การดำเนินการเพื่อกำหนดกระบวนการขั้นตอนและแนวทางในการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยหรือผู้ให้สัมภาษณ์อันประกอบไปด้วย เกษตรอำเภอ นักวิชาการเกษตร และเกษตรกรชาวนาในตำบลถลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ วารสาร เอกสารทางวิชาการ งานวิจัย เอกสารของทางราชการ เช่น นโยบาย แผนยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. รวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกซึ่งได้จัดเตรียมคำถามแบบกว้าง ๆ แล้วให้ผู้ให้ข้อมูลหลักตอบคำถามหรือเล่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างอิสระเกี่ยวกับการจัดการความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการนำไปพัฒนาชุมชนจากประสบการณ์ที่ได้ดำเนินงานและผู้วิจัยจะคอยซักถามในกรณีที่คำตอบไม่ชัดเจนหรือผู้วิจัยต้องการรายละเอียดมากกว่านี้ และขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการจัดบันทึกการสนทนาและบันทึกเสียงทุกครั้ง รวมทั้งผู้วิจัยได้สังเกตการณ์พฤติกรรมของผู้ให้ข้อมูลหลักร่วมด้วย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังนี้

1. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการจัดระเบียบของข้อมูล และแยกประเด็นตามข้อความ จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละประเด็นโดยใช้วิธีการ ตีความ ตามหลักการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อสรุปผลการวิจัยโดยเรียงลำดับตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ เพื่อศึกษาความเป็นมาวิถีชีวิตชาวนาตั้งแต่รัฐบาลทักษิณ (พ.ศ. 2544) จนถึงรัฐบาลปัจจุบัน

2. นำผลการวิจัยมาเปรียบเทียบกับข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อจะได้ทราบถึงลักษณะที่มีความคล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกันของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างกับข้อมูลเอกสาร เพื่อสรุปผลการวิจัย โดยใช้การนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนา

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษาวิจัย เรื่อง วิถีชีวิตชาวนาในยุค Thailand 4.0 ของกลุ่มชาวนา ตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี วิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาสภาพการณ์ชาวนาตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี และศึกษานโยบายข้าวของรัฐ ตั้งแต่รัฐบาล พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ถึง รัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่ส่งผลต่อวิถีชาวนา ตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี ในครั้งนี้ประกอบด้วย

1. บริบทตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี
2. นา และข้าว กับสภาพการณ์ชาวนา ตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี
3. นโยบายข้าวของรัฐบาล ตั้งแต่รัฐบาล พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ถึงรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่ส่งผลต่อวิถีชาวนาตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี

บริบทตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี

ตำบลลุงเหล็ก มีที่มาจากชาวบ้านได้พากันย้ายถิ่นฐานบ้านเรือนมาจากภาคอีสาน และมาจากเวียงจันทน์ ได้รวมกันมาตั้งบ้านเรือนขึ้นเป็นครั้งแรกอยู่ริมฝั่งของคลองห้วยใหญ่ (คลองสนามแจง ในปัจจุบัน) อยู่ระหว่างหมู่บ้านดงพลับ อำเภอบ้านหมี่ กับหมู่บ้านวังจั่น ตำบลวังจั่น อำเภอโคกสำโรง ต่อมาชาวบ้านกลุ่มนี้ได้มาพบป่าดงโนนมะกอก (พื้นที่ปัจจุบันคือ ตำบลลุงเหล็ก)เป็นพื้นที่ที่มีบริเวณเป็นที่ราบและบางแห่งก็มีเนินดินกองเป็นโนนสูงและยังได้พบเศษก้อนดินเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือกากก้อนหินคล้ายกับถูกเผาไฟกองกระจายเป็นกองสูงอยู่บริเวณบ้านโนนมะกอกชาวบ้านก็ได้สันนิษฐานว่าป่าโนนดงมะกอกแห่งนี้เคยเป็นเตาหลอมเหล็กของบ้านคนในสมัยโบราณเป็นเวลานานมาแล้วประมาณหลายร้อยปีหรือเป็นพันปีผ่านมาแล้ว บริเวณพื้นที่รอบด้านนอกของป่าโนนมะกอกโดยทั่วไปนั้นมีพื้นที่กว้างขวางเหมาะแก่การตั้งบ้านเรือน ทำมาหากิน ทำไร่ ทำนา ได้เป็นอย่างดี มีทั้งห้วย หนองน้ำ ลำคลองน้อยใหญ่อยู่ทั่วไป ชาวบ้านวังจั่นก็ได้ย้ายออกจากหมู่บ้านเดิมมาตั้งหมู่บ้านขึ้นใหม่อยู่ทางทิศตะวันออกของป่าโนนมะกอกเป็นบ้านลุงเหล็ก ตำบลลุงเหล็ก อยู่ห่างจากอำเภอโคกสำโรงไปทางทิศตะวันตก ถนนสายอำเภอโคกสำโรง - บ้านหมี่ ประมาณ 4 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดลพบุรีประมาณ 36 กิโลเมตร แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 8 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งสิ้น 3,568 คน แยกเป็นหญิง 1,844 คน ชาย 1,724 คน และมี 1,025 ครัวเรือน โดยทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลวังจั่น อำเภอโคกสำโรง ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลวังขอนขว้าง อำเภอโคกสำโรง ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลโคกสำโรง อำเภอโคกสำโรง ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลดงพลับ อำเภอบ้านหมี่ ลักษณะภูมิประเทศของตำบลลุงเหล็กเป็นพื้นที่ราบลุ่มน้ำท่วมขัง ดินเป็นดินร่วนและดินเหนียวเหมาะสำหรับการเกษตรเป็นพื้นที่ร่อนน้ำฝนจากธรรมชาติ สำหรับภูมิปัญญาท้องถิ่นประชาชนในตำบลลุงเหล็กได้อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ การทำเครื่องจักสานจากไม้ไผ่สำหรับใช้ในครัวเรือน วิธีการปลูกข้าวหอมมะลิพื้นบ้าน ส่วนมากร้อยละ 90 พูดภาษาท้องถิ่น คือ ภาษาลาวเวียงจันทน์ ตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี มีจำนวนครัวเรือนเกษตร จำนวน 437

ราย มีพื้นที่ทำการเกษตร จำนวน 8,839 ไร่ แบ่งออกเป็นปลูกข้าวมะลิ จำนวน 437 ครัวเรือน จำนวน 7,913 ไร่ ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จำนวน 1 ครัวเรือน เนื้อที่ 34 ไร่ และปลูกอ้อย จำนวน 3 ไร่

ภาพ 3 แผนที่อาณาเขต

ที่มา: (สำนักงานเกษตรอำเภอโคกสำโรง, 2564)

นา และข้าว กับสภาพการณ์ชาวนา ตำบลคลองเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี

หากจะพูดถึงตำบลคลองเหล็ก เป็นพื้นที่ราบลุ่มน้ำท่วมขัง ดินเป็นดินร่วนและดินเหนียว เหมาะสำหรับการเกษตรโดยเฉพาะการเป็นพื้นที่สำหรับการทำนา แต่เนื่องจากด้วยสภาพที่เป็นที่ราบน้ำท่วมขังรอน้ำฝนจากธรรมชาติที่และยังเป็นที่อยู่นอกเขตชลประทาน ทำให้สภาพของพื้นที่ตำบลแห่งนี้จึงมีการทำนาของชาวนาเพียงปีละ 1 ครั้งเท่านั้น (ส่วนใหญ่ถ้าพื้นที่ใดที่อยู่ในเขตชลประทาน จะสามารถทำนาปรังได้มากกว่าปีละ 2 - 3 ครั้งต่อปี) จะเห็นได้ว่าเมื่อสภาพพื้นที่ตำบลคลองเหล็กมีข้อจำกัดของการทำนาได้ปีละครั้ง ดังนั้นในช่วงการทำนาจึงเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคมและจะเก็บเกี่ยวไม่เกินเดือนธันวาคม

ในอดีตเกษตรกรจะเน้นการใช้แรงงานในครอบครัว และเชิงความสัมพันธ์กับชาวนาในชุมชนซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่าย และยังคงความเป็นพี่น้องในการช่วยกันทำนา หรือที่เรียกว่า “เอามื้อ” ในการลงแขกเกี่ยวข้าว ดังนั้นการลงมือร่วมแรงในการทำนาจึงเป็นส่วนหนึ่งของการลดต้นทุนการผลิต ยิ่งหากมองกลับในอดีตเครื่องจักรในการทำนาอย่างไม่มี ยังจะเห็นการใช้กระบือ หรือที่เรียกว่า “ควาย” มาเป็นเครื่องทุ่นแรงสำหรับการไถนา การเตรียมดิน และการเก็บเกี่ยว สำหรับข้าวที่ปลูกในอดีตคือ “ข้าวขาว” เป็นสายพันธุ์หลักในการปลูกข้าว ผลผลิตของข้าวจะได้ผลผลิตมากหรือ

น้อยขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศ หากปีไหนที่มีน้ำแล้ง หรือน้ำท่วมจะส่งผลต่อปริมาณข้าวที่เพาะปลูกได้ สภาพเช่นนี้สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตชาวนาของพื้นที่ตำบลสูงเหล็ก

อย่างไรก็ตามหากจะมองย้อนกลับไปถึงวิธีการทำนาในอดีตของชาวนานั้นจะพบว่า มีความยุ่งยาก เริ่มตั้งแต่การถางป่าเพื่อหาพื้นที่ในการทำนาไม่มีการซื้อขายที่ดินอย่างปัจจุบัน จะใช้แรงงานของตนในการหาพื้นที่ ทำให้เกิดการหวงเหนงที่ดิน อีกทั้งพันธุ์ข้าวยังใช้พันธุ์ข้าวที่ยังไม่มีการพัฒนาพันธุ์ ไม่มีเครื่องมือทางการเกษตรที่ทันสมัยใช้กระบือ วัว ในการไถนา ทำให้การทำนาแต่ละครั้งใช้เวลานาน จึงทำได้เฉพาะนาปีอย่างเดียวเท่านั้น แรงงานที่ใช้จะใช้แรงงานภายในครัวเรือนและการขอแรงงานช่วยเหลือกันภายในหมู่บ้าน ที่เรียกว่า “การลงแขก” เป็นการใช้แรงงานชาวนากันทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเริ่มไถจนไปถึงการเก็บเกี่ยวไม่มีการใช้เงินในการจ้างแรงงาน ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของ นายพงษ์ศักดิ์ ภูมิพลับ เกษตรชาวนาตำบลสูงเหล็ก ได้ให้ข้อมูลว่า

“ปัจจุบันเกษตรกรตำบลสูงเหล็กไม่มีการร่วมแรงร่วมใจร่วมกันลงแขก ดำนา เกี่ยวข้าว เพราะการทำเกษตรของชาวนาในตำบลสูงเหล็ก ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยทุกขั้นตอน ใครไม่มีเครื่องมือหรืออุปกรณ์ในการประกอบอาชีพต้องมีการจ้างอุปกรณ์เครื่องมือทำการเกษตรที่ทันสมัยในการทำเกษตรกรรม” (นายพงษ์ศักดิ์ ภูมิพลับ, 2564)

นอกจากนี้ยังไม่มีการใช้ปุ๋ยจะใช้มูลสัตว์จาก วัว กระบือ เป็นปุ๋ยแทนทำให้ต้นทุนในการผลิตไม่สูง การทำนาในอดีตจะทำการปรุไถในครีวเรือนเหลือจากครีวเรือนแล้วถึงจะนำไปขาย จึงได้กล่าวว่า การทำนาในอดีตแตกต่างจากปัจจุบันมากไม่ว่าจะเป็นเรื่องของราคาข้าว ที่ดินที่ปัจจุบันหาง่าย โดยการเช่าที่ดิน นอกจากนี้ยังมีนวัตกรรมทางการเกษตรที่ทันสมัย อาทิเช่น รถไถ เครื่องฉีดยา และรถเก็บเกี่ยว ที่อำนวยความสะดวกให้แก่ชาวนาได้ประหยัดเวลา รวดเร็วและง่ายขึ้น แต่ชาวนาก็ต้องเพิ่มต้นทุนในการทำนา เพราะว่ามีพันธุ์ข้าวมีราคาแพงขึ้น ปุ๋ยเคมีมีราคาแพง อีกทั้งต้องมีการจ้างแรงงานในทุกขั้นตอน โดยมูลนิธิข้าวไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ฯ ได้อธิบายไว้ว่า

“วิธีการทำนาของคนไทยมีพัฒนาการมาตามลำดับ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ปรากฏว่ามีการทำนาหลากหลายวิธี และบางวิธีก็ยังคงใช้กันอยู่จนถึงปัจจุบันนี้การทำนาไร่เป็นวิธีการปลูกข้าวแบบดั้งเดิมบนเขา หรือตามป่าดงโดยอาศัยน้ำฝนมีขั้นตอนเหมือนการปลูกข้าวไร่ในปัจจุบัน ตั้งแต่การเลือกพื้นที่ตามลาดเชิงเขา หรือป่าดงพื้นดินมีอินทรีย์วัตถุที่เกิดจากการทับถมของใบไม้และซากพืช จึงทำหลุมและหยอดเมล็ดข้าวลงในดินก่อนที่จะฤดูฝนมาถึง ใช้พันธุ์ข้าวที่มีอายุเก็บเกี่ยวได้พอดีกับสิ้นฤดู ชาวไร่จะเก็บรักษาข้าวที่ได้ไว้บริโภคในครัวเรือน เมื่อปลูกต่อเนื่องจะทำให้ดินจืดข้าวไร่ส่วนมากจึงใช้พื้นที่ปลูกข้าวเพียง 2 - 3 ปี และหาพื้นที่ปลูกใหม่ ซึ่งเป็นวิธีการทำไร่เลื่อนลอยในปัจจุบัน” (มูลนิธิข้าวไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2564)

ตาราง 1 ปฏิทินการเพาะปลูกเกษตรกรในตำบลลู่เหล็ก มีการปลูกข้าว

ชื่อสินค้า	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ข้าวขาว ดอกมะลิ 105						△					▽	
สัญลักษณ์	←————→ ช่วงฤดูปลูก				△	ปลูกสูงสุด					▽	
	←-----→ ช่วงฤดูเก็บเกี่ยว					▽		เก็บเกี่ยวสูงสุด				

ที่มา: (สำนักงานเกษตรอำเภอโคกสำโรง, 2564)

สำหรับปัจจุบันด้วยสภาพการเปลี่ยนแปลงของชุมชนเปลี่ยนไป การทำนาที่เป็นเหมือนในอดีตอีกแล้ว การทำนาซึ่งเคยเป็นการร่วมแรงร่วมใจในการ “เอามือ” เพื่อลงแขกเกี่ยวข้าวได้เปลี่ยนไป สภาพของการทำนาในวันนี้จึงได้เห็นภาพของการต้อง “จ้าง” แรงงานเข้ามาในการจ้างหว่าน จ้างไถนา จ้างฉีดยา จ้างเก็บเกี่ยว ที่เริ่มปรากฏมากขึ้นเรื่อย ๆ สิ่งนี้จึงเป็นภาพสะท้อนที่เกิดขึ้นจากหลายปัจจัย (ซึ่งจะกล่าวถึงในประเด็น ปัจจัยในด้านราคา ปัจจัยการเปลี่ยนไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม) นอกจากนี้ในการปลูกข้าวได้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงสายพันธุ์ของการปลูกข้าวมาเป็น “ข้าวหอมมะลิ 105” เมื่อประมาณ 2497 โดยเริ่มจากนายสุนทร สีเหนิน พนักงานข้าวจังหวัดฉะเชิงเทรา ได้รวบรวมพันธุ์ข้าวหอมในเขตอำเภอบางคล้า ได้จำนวน 199 รวง และ ดร.ศรยุ บุญสิงห์ (ผู้อำนวยการกองบำรุงพันธุ์ข้าวในขณะนั้น) ได้ส่งไปปลูกคัดพันธุ์บริสุทธิ์และเปรียบเทียบพันธุ์ที่สถานีทดลองข้าวโคกสำโรง (ขณะนี้เปลี่ยนชื่อเป็นสถานีข้าวลพบุรี) ในการดำเนินการคัดพันธุ์โดยนักวิชาการเกษตรชื่อนายมังกร จูมทอง ภายใต้การดูแลของนายโอภาส พลศิลป์ หัวหน้าสถานีทดลองข้าวโคกสำโรง จนกระทั่งปี พ.ศ. 2502 ได้พันธุ์บริสุทธิ์ข้าวขาวดอกมะลิ 4-2-105105 ซึ่งหมายเลข 2 (กรมการข้าว, 2560) เป็นข้าวที่พันธุ์ข้าวที่เก็บในอำเภอโคกสำโรง จะเห็นได้ว่าข้าวหอมมะลิ 105 ได้มีการปลูกทดลองในพื้นที่ ตำบลโคกสำโรง ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของสายพันธุ์หอมมะลิ 105

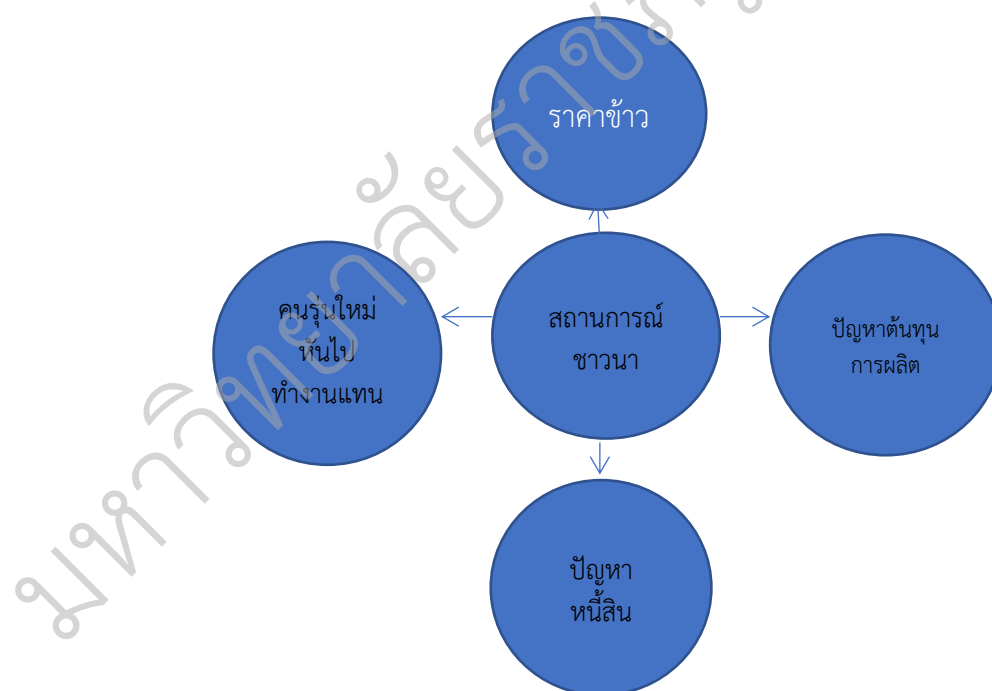
จากประเด็นสำคัญของการปลูกข้าวหอมมะลิ 105ที่ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของสายพันธุ์ดังกล่าว ดังจะเห็นจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่จากศูนย์วิจัยข้าวลพบุรี ได้กล่าวไว้ว่า

“พื้นที่ตำบลลู่เหล็กเป็นพื้นที่ราบลุ่ม อยู่นอกเขตชลประทานชาวนาในตำบลลู่เหล็กจึงสามารถทำนาได้ปีละ 1 ครั้ง ดังนั้นเกษตรกรจึงปลูกข้าวไวต่อช่วงแสงเริ่มฤดูกาลทำนาในช่วงหน้าฝนพันธุ์ข้าวส่วนใหญ่เกษตรกรนิยมปลูกข้าวขาวดอกมะลิ 105 คิดเป็นร้อยละ 50.37 ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นพันธุ์ที่นิยมมากขายได้ราคาดี ทานอร่อย” (นางสาวกาญจนา มาล้อม, 2564)

จากคำพูดของของเจ้าหน้าที่ศูนย์วิจัยข้าวลพบุรี ได้สะท้อนให้เห็นว่าพื้นที่ตำบลลู่เหล็กอำเภอโคกสำโรง แม้จะเป็นแหล่งต้นกำเนิดสายพันธุ์ข้าวหอมมะลิ 105 แต่สภาพของพื้นที่แห่งนี้มีสภาพที่ปลูกข้าวได้เพียงปีละ 1 ครั้ง ซึ่งนั่นหมายถึง พื้นที่แห่งนี้ไม่มีน้ำตลอดปีในการทำนา แต่หาก

พิจารณาให้ลึกลงไปจะเห็นว่าสภาพของพื้นที่ที่แห้งแล้ง ก็น่าจะเป็นกรณีศึกษาในการทดลองการปลูกข้าวหอมมะลิ และได้กลายเป็นการนำไปสู่การปลูกข้าวหอมมะลิที่มีชื่อในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ ที่คนไทยและทั่วโลกรู้จักในคุณภาพข้าวหอมมะลิ

สำหรับวิถีชีวิตจากอดีตจนถึงปัจจุบันจึงมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก หากยังได้วิเคราะห์ให้เห็นว่า จำนวนพื้นที่นาข้าวได้เริ่มมีการลดน้อยลงในการปลูกเพราะมีหลายปัจจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยของสภาพพื้นที่ที่อยู่นอกเขตพื้นที่ชลประทาน สภาพพื้นที่เชิงภูมิศาสตร์ที่มีความเป็นพื้นที่ราบ และน้ำท่วมขังในฤดูฝน องค์ประกอบเช่นนี้จึงเป็นปัจจัยของการทำนาในพื้นที่แห่งนี้ได้เพียงปีละ 1 ครั้ง อีกทั้งยังไม่รวมถึงปัจจัยของราคาข้าวที่ขึ้นอยู่กับตลาด นโยบายของแต่ละรัฐบาล ปัญหาหนี้สิน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนนำไปสู่การเปลี่ยนอาชีพของชาวนา ที่หันไปทำอาชีพอย่างอื่น เช่น การเปลี่ยนไปปลูกพืชชนิดอื่น การไปรับจ้างทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ของชาวนาในตำบลลุดงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี จึงมีสภาพไม่ต่างไปจากชาวนาในประเทศไทยที่เรียกว่ากันว่า “กระดูกสันหลังของชาติ” ที่ต้องประสบปัญหาที่หนีไม่พ้นวงจรของความยากจน ปัญหาสังคมที่มีสภาพของคนหนุ่มสาวหันหลังจากพื้นนาไปและเดินจากชุมชน เข้าไปสู่เมือง หันไปสู่งานรับจ้างต่าง ๆ ดังนั้นสถานการณ์ข้าวได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของชาวนาในตำบลลุดงเหล็ก จึงมีปัจจัยสำคัญของการเปลี่ยนแปลงของในประเด็นสำคัญ ดังนี้

ภาพ 4 ปัจจัยสำคัญของการเปลี่ยนแปลง
ที่มา: (สำนักงานเกษตรอำเภอโคกสำโรง, 2564)

1. ปัญหาราคาข้าวกับการส่งผลต่ออาชีพชาวนา

ราคาข้าว เป็นปัจจัยสำคัญของการทำให้ชาวนาในตำบลลุดงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี ที่ส่งผลต่อวิถีชาวนา ราคาข้าวที่ส่งผลต่ออาชีพของชาวนาอย่างชัดเจน หากปีไหน

ราคาข้าวได้ราคาดีชาวนาจะมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี เพราะการขายข้าวแต่ละครั้งในการผลิตชาวนามักจะข้าวเป็นข้าวเปลือกเป็นจำนวนมาก ชาวนาใดที่มีจำนวนพื้นที่นามากก็จะขายในจำนวนปริมาณที่มาก (การขายข้าวจะเป็นปริมาณที่เรียกว่า “ตัน”) ในบางครั้งเราจะเคยได้ยินคำกล่าวที่ว่า “ชาวนาปลูกข้าว ขายข้าวจนหมด แต่จะซื้อข้าวสารมากินเอง” สภาพเช่นนี้ยังเกิดกับชาวนาในตำบลลุดสูงเหล็กที่มีสภาพไม่ต่างกับชาวนาในประเทศไทย แต่ประเด็นที่แตกต่างและสำคัญคือ ด้วยสภาพบริบทพื้นที่ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ที่เป็นที่ราบ น้ำท่วมขัง และอยู่นอกเขตชลประทาน ที่ทำให้การเพาะปลูกข้าวได้เพียงปีละ 1 ครั้ง เป็นข้อจำกัดของชาวนาในที่แห่งนี้ ย่อมส่งผลต่อรายได้ย่อมได้น้อยไปกว่าชาวนาในพื้นที่แห่งอื่นในบางพื้นที่สามารถปลูกข้าวนาปรัง คือ หนึ่งปีการผลิตสามารถเพาะปลูกได้ 2 - 3 ครั้งต่อปี หากมองความได้เปรียบของสภาพพื้นที่แห่งนี้ แต่ยังคงมีความโชคดีในศักยภาพของพื้นที่แห่งนี้เป็นถิ่นต้นกำเนิด “ข้าวหอมมะลิ” ซึ่งเป็นข้าวสายพันธุ์ที่สามารถสร้างมูลค่าเพราะเป็นข้าวที่ได้รับความนิยมทั้งผู้บริโภคภายในประเทศ และต่างประเทศ อย่างไรก็ตามแท้ที่จริงแล้วชุมชนแห่งนี้ก็ยังคงมีเพียงการทำนาแบบ “ต่างคนต่างปลูก ต่างคนต่างขาย” มิได้มีการรวมกลุ่มในการปลูกข้าวและสร้างพลังในการต่อรองและพัฒนามูลค่าของข้าว ซึ่งนั่นหมายถึงการปลูกที่เน้นขายข้าวเปลือกเป็นหลัก เมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมทำให้ราคาขายที่ได้เกิดจากปัจจัยกลไกราคาภายนอกเป็นผู้กำหนด ไม่ว่าจะเป็นโรงสีข้าว ราคากลางข้าวที่มีการประกาศรับซื้อข้าว และรวมถึงราคาขายข้าวที่เกิดจากต่างประเทศ เป็นต้น

ดังนั้นจะเห็นว่าเมื่อมาพิจารณาราคาข้าวในจังหวัดลพบุรี ของกรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ ตั้งแต่ปี 2561 - 2565 จะเห็นได้ว่าราคาข้าวในพื้นที่จังหวัดลพบุรีอยู่ในระดับที่ไม่แตกต่างมากนัก แต่จะมีช่วงปี 2562 และ ปี 2565 ที่ราคาข้าวอยู่ในระดับที่สูง โดยเฉพาะในปี 2563 ราคาข้าวสูง 9,000 - 9,500 บาท สะท้อนถึงรายได้ของชาวนาที่สูงตามมา แต่ข้อสังเกตคือ ราคาข้าวที่สูงไม่ได้เกิดขึ้นทุกปี แต่ราคาข้าวเปลือกที่ชาวนาขายได้มีหลายปัจจัย และชาวนาไม่สามารถกำหนดราคาได้ นั่นก็คือความเสี่ยงในการผลิตหรือเพาะปลูกข้าวของชาวนาที่ไม่มีความแน่นอน ในขณะที่ดินทุนการผลิต ไม่ว่าจะเป็น การจ้าง ปูย ยาฆ่าแมลง ฯลฯ เป็นต้นทุนที่นับวันจะมีแนวโน้มที่สูงขึ้น ยิ่งส่งผลต่ออาชีพชาวนาที่มีรายได้ที่ไม่แน่นอน นอกจากต้นทุนการผลิตแล้วยังมีปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมได้ อย่างเช่น ดินฟ้าอากาศ บางปีปริมาณฝนน้อย บางปีปริมาณฝนมากจนเกิดน้ำท่วมสร้างความเสียหายต่อผลผลิตภาพเหล่านี้ขึ้นสิ่งสะท้อนถึงอาชีพชาวนาของตำบลลุดสูงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี

ตาราง 2 ราคาข้าวเปลือกจังหวัดลพบุรี

ปี	ราคาข้าว (บาท)/ตัน
2561	7,500 - 7,700
2562	7,500 - 7,600
2563	9,000 - 9,500
2564	7,500 - 7,800
2565	8,900 - 9,400

ที่มา: (กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์, 2564)

ตาราง 3 แสดงจำนวนครัวเรือนชาวนา และพื้นที่ปลูกข้าว ตำบลลุดสูงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี

ปี	ครัวเรือนชาวนา	พื้นที่ปลูกข้าว
2560	337	7,610
2561	359	6,758
2562	440	8,137
2563	465	8,044
2564	317	6,557

ที่มา: (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2564)

นอกจากนี้เมื่อปัจจัยราคาข้าวเป็นประเด็นที่ส่งผลต่ออาชีพชาวนาในพื้นที่ตำบลลุดสูงเหล็ก ย่อมมีผลต่อปริมาณการเพาะปลูกข้าวลดลง จะพบว่า ตั้งแต่ปี 2560 - 2564 ปริมาณการปลูกข้าวลดลงตามสถานการณ์ราคา ซึ่งพบว่า ในปี 2561 มีเนื้อที่ปลูกข้าวจำนวน 6,758 ไร่ ซึ่งถือว่าปริมาณที่ปลูกข้าวน้อยกว่าปี 2563 ที่มีพื้นที่ปลูกข้าว 8,044 ไร่ หากวิเคราะห์พื้นที่เพาะปลูกกับราคาข้าวแต่ละปีจะมีความสัมพันธ์กัน จะเห็นว่าในปีไหนที่มีราคาข้าวสูง พื้นที่การปลูกข้าวจะมีมากขึ้นเพราะชาวนาเห็นว่าราคาข้าวดี อย่างเช่น ในปี 2563 ราคาข้าวสูงถึง 9,000 ถึง 9,500 บาท ปริมาณพื้นที่การปลูกข้าวมีถึง 8 พันไร่ แต่ในขณะที่ปี 2561 ราคาข้าวอยู่ 7,500 - 7,700 บาท ปริมาณการปลูกข้าวจะลดลงไปที่ 7,500 ไร่ อย่างไรก็ตามไม่ได้หมายความว่าราคาข้าวสูง ปริมาณการปลูกข้าวจะเพิ่มขึ้น แต่ในระยะ ปี 2563 - 2565 สถานการณ์ของการเกิดโรคโควิด และนโยบายของรัฐบาลยังเป็นปัจจัยสำคัญต่อราคาข้าวเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ประเด็นสำคัญที่ชาวนาในตำบลลุดสูงเหล็กชี้ให้เห็นปัจจัยราคาข้าวที่ลดลง เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชาวนาลดการผลิตหรือการปลูกข้าวลงเนื่องจาก ต้นทุนการผลิต ไม่ว่าจะเป็นการจ้างทำนา ค่าปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ฯลฯ เป็นปัจจัยสำคัญต่อการปลูก เมื่อผนวกกับราคาข้าวที่ตกต่ำและไม่มีความแน่นอนทำให้พวกเขาลดการผลิตข้าว ดังคำสัมภาษณ์ของนายประยูร ต้นสกุล และนายกู้เกียรติ เรืองชัยภูมิ ได้ให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันว่า

“พื้นที่นาตำบลลุดสูงเหล็กเล็ก ลดลงไปเรื่อย ๆ เพราะต้นทุนการปลูกข้าวมีการปรับตัวที่สูงขึ้น ราคาข้าวตกต่ำ” (นายประยูร ต้นสกุล, 2564)

“ชาวนาบางส่วนในตำบลลุดสูงเหล็กกับราคาข้าวที่ลดลง และแบกรับค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูงไม่ไหว” (นายกู้เกียรติ เรืองชัยภูมิ, 2564)

ดังนั้นจะเห็นว่าชาวนาตำบลลุดสูงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี ตั้งแต่ปี 2560 - 2564 มีการเพาะปลูกข้าวลดลงจากที่ราคาข้าวมีแนวโน้มที่ลดลงเช่นกัน ย่อมให้เห็นว่าปัจจัยราคาข้าวมีผลต่อการเพาะปลูกข้าวของชาวนาในตำบลลุดสูงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี

ประเด็นปัญหาราคาข้าวส่งผลต่ออาชีพชาวนาในตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี ซึ่งแท้จริงแล้วปัญหาราคาสอดคล้องสภาพของชาวนาในประเทศไทย จุดสำคัญคือ ชาวนาใช้ต้นทุนการผลิตที่สูง การจ้างทำนา การใช้สารเคมีในการทำนา และที่สำคัญชาวนาโดยส่วนใหญ่จะทำนาและมักขายข้าวเปลือก ไม่ได้เกิดการรวมกลุ่มในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาในการสีข้าวเองแม้จะเป็นแนวทางหนึ่งที่ผู้วิจัยวิเคราะห์แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าจะสามารถรวมกลุ่มกันได้และมีปัจจัยการผลิตเองอย่างเช่นโรงสีตังนั้นจึงทำให้ชาวนาต้องเป็นผู้ทำนาแบบวิถีการผลิตเดิม แต่ใช้การจ้างแรงงานใช้สารเคมีจนส่งผลต้นทุนการผลิตนอกจากนี้ ราคาข้าวจะมีราคาสูงหรือต่ำเกิดปัจจัยจากภายนอกของประเทศในเรื่องความต้องการซื้อจากต่างประเทศ และการแข่งขันในการขายข้าวของประเทศที่ผลิตข้าวเหมือนประเทศไทยอย่างเช่นประเทศเวียดนาม ดังที่ รังสรรค์ สบายเมือง (2564) นายกสมาคมโรงสีข้าว ได้ชี้ให้เห็นปัญหาราคาข้าวของไทยในการขายข้าวตามกลไกตลาดที่มีการแข่งขัน

“...ดั่งนั้นปัญหาที่ราคาข้าวทำไมมันจึงถูก ขอบอกว่ามันเป็นไปตามกลไกการตลาด ที่น้ำมันซีมีลิก มันถูกสะสมมานานนับหลายเดือนมันเลยดูวิกฤตแต่จริง ๆ แล้วที่ผมดูในฐานะเป็นคนค้าขาย ดูแล้วเป็นเรื่องปกติในภาวะอย่างนี้ เนื่องจากการส่งออกของเราก็น้อยลง คือ ซัพพลายมากกว่าปริมาณเยอะมันก็เลย ต้องปรับราคาด้วยสินค้าข้าว ประเทศไหนเค้าก็มีที่หากเราจะส่งออกเยอะ ๆ จริง ๆ ราคามันต้องต่ำกว่านี้อีก แต่วันนี้ข้าวเราถูกกว่าเวียดนาม แต่ก็ยังแพงกว่าอินเดีย ซึ่งก็ยังไม่สามารถส่งออกได้เท่าที่คิด เท่าที่ควร ซึ่งทางสมาคมผู้ส่งออกตั้งเป้าไว้ประมาณ 6 ล้านตัน ตอนนี้อย่างยังไม่ไปไหนเลย ทำให้การส่งออกตอนนี้อยู่ที่ 3 ล้านตันกว่า ยังไม่ถึง 4 ล้านตัน ดูแล้วสต็อกเราในประเทศก็เลยดูเยอะ...”

นอกจากนี้ รังสรรค์ สบายเมือง (2564) นายกสมาคมโรงสีข้าวไทย ยังมองถึงการแก้ไขปัญหาคาข้าวโดยควรต้องมีการให้ชาวนาต้องลดต้นทุนการผลิต เปลี่ยนวิธีการผลิตโดยใช้ทุนให้น้อยลง ดังคำกล่าวที่ว่า

“...ส่วนปัญหาในการแก้ไขราคาข้าวในระยะยาวระยะสั้นนั้นมันต้องแก้ที่ต้นเหตุ เพราะว่าเราจะทำให้ข้าวเราแพงโดยไม่ได้มีการคำนึงถึงวิธีการผลิต ต้นทุนการผลิต เราจะขายแพงอย่างเดียวไม่ได้จริง ๆ ต้องคำนึงถึงว่าคนทำข้าวนี้แม้ราคาข้าวจะถูก เค้าก็มีกำไร แม้จะแพงเค้าก็ยังมีกำไรใหญ่ บ้างปีมันก็จะถูก บ้างปีมันก็จะแพง มันต้องไปแข่งขันในโลกเพราะว่าเราไม่ได้ทำข้าวประเทศเดียว หากจะให้แก้ปัญหานี้อย่างถาวร คือจะต้องทำให้เกษตรกรชาวนาลดต้นทุนการผลิต ทำนาเหมือนเดิม ในที่แปลงเดิม แต่ใช้ทุนน้อยลง แล้วได้ผลผลิตในจำนวนปริมาณมากขึ้นในแต่ละคราว....”

2. ปัจจัยด้านต้นทุนในการผลิต

ต้นทุนในการผลิตเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ชาวนาตำบลกลุ่เหล็ก อำเภอดงหลวง จังหวัดลพบุรี ประสบปัญหาเนื่องจากราคาต้นทุนสูงขึ้นทุกปีทำให้มีค่าใช้จ่ายในการทำนาข้าวค่อนข้างสูง ไม่ว่าจะเป็นค่าปุ๋ย ค่ายา ค่าฮอร์โมน ค่าแรงงาน ค่าเช่าที่ดิน ค่าเครื่องจักรกล และค่าเมล็ดพันธุ์ เป็นต้น

ตาราง 4 แสดงต้นทุนการผลิตข้าวนาปี ปี 2560 - ปี 2564 ตำบลกลุ่เหล็ก อำเภอดงหลวง จังหวัดลพบุรี

รายการ	ต้นทุนการผลิต (บาท/ไร่)				
	นอกเขตชลประทาน				
	ปี 2560	ปี 2561	ปี 2562	ปี 2563	ปี 2564
ไถดะ	200	200	200	220	220
ไถแปร	150	150	150	200	200
ทำเทือก	-	-	-	200	200
เมล็ดพันธุ์ (อัตรา 25 กก./ไร่)	500	500	550	550	550
ปุ๋ย (2 ครั้ง)	750	780	850	950	1,000
ยากำจัดศัตรูพืช (2 ครั้ง)	200	200	200	200	250
เก็บเกี่ยว	500	500	550	600	800
ค่าเช่าที่	800	800	800	800	1,000
ค่าสูบน้ำ	30/ชั่วโมง	40/ชั่วโมง	50/ชั่วโมง	50/ชั่วโมง	50/ชั่วโมง
รวม	3,130	3,170	3,350	3,770	4,270

ที่มา: (สำนักงานเกษตรอำเภอดงหลวง, 2564)

จากตาราง 4 แสดงให้เห็นว่า ต้นทุนการผลิตข้าวนาปี ปี 2560 - ปี 2564 ตำบลกลุ่เหล็ก อำเภอดงหลวง จังหวัดลพบุรี มีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ ในปี 2560 ต้นทุนการผลิตข้าวนาปีอยู่ที่ 3,130 บาท/ไร่ และปี 2564 ต้นทุนการผลิตข้าวนาปีอยู่ที่ 4,270 บาท/ไร่ โดยมีแนวโน้มที่สูงขึ้นคิดเป็นร้อยละ 73.30 และหากจะวิเคราะห์ถึงรายการต้นทุนการผลิตข้าวนาปีที่ชาวนาดงหลวง มีแนวโน้มค่าใช้จ่ายที่เพิ่มสูงขึ้น ได้แก่ ค่าปุ๋ย (2 ครั้ง) ค่าเก็บเกี่ยว ค่าเช่าที่ดิน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของ นายปรีชา ตะละ ชาวนาดงหลวง และนายเจริญ มามั่งคั่ง ชาวนาดงหลวง ได้ให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันว่า

“การทำนาในสมัยก่อนจะลงแรงช่วยเหลือกันในทุกขั้นตอนการทำนา พอมาถึงปัจจุบันมีการจ้างแรงงานเกิดขึ้นทุกขั้นตอนตั้งแต่การไถ หว่านข้าว ฉีดยาฆ่าแมลง ตลอดจนถึงเก็บเกี่ยว ตนเองจะเป็นคนคอยคุมและ สั่งการทำให้การทำนาสะดวกสบายขึ้นแต่ต้นทุนในการทำนาก็สูงขึ้นเหมือนกัน ประกอบกับ ต้นทุนการทำ

นามีการปรับขึ้นทุกปี เพราะ ค่าปุ๋ย ค่ายา ปรับขึ้นเป็นอย่างมากบ้างที่ปรับขึ้นเกือบเท่าตัว ” (นายปรีชา ตะละ, 2564)

“ค่าเก็บเกี่ยว กับค่าน้ำมัน และค่าเช่าที่ ราคาปรับขึ้นสูงทุกปี ถ้าน้ำมันขึ้น ราคาค่าเก็บเกี่ยวก็เพิ่มขึ้นตามไปด้วย ก็เช่นเดียวกับค่าเช่าที่ ถ้าปีไหนเห็นว่าราคาคาก็ขึ้นตาม” (นายจรัญ มามั่งคั่ง, 2564)

กล่าวโดยสรุปคือต้นทุนในการผลิตข้าวมีผลต่อค่าใช้จ่ายการทำนาของชาวนาดำบลสูงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรีเพิ่มขึ้น ไม่ว่าจะเป็นค่าปุ๋ย ค่าเก็บเกี่ยว ค่าน้ำมันรวมถึงค่าเช่าที่เป็นต้น ประกอบกับปัจจุบันได้มีการใช้แรงงานด้วยวิธีการจ้างค่าตอบแทนในการกระบวนการทำนารวมถึงนวัตกรรมทางการเกษตรเข้ามีส่วนช่วยในการทุ่นแรงและลดระยะเวลาในการทำนามากขึ้น ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นเป็นเงาตามตัว

3. ปัจจัยการย้ายเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม

ชาวนาดำบลสูงเหล็ก มีแนวโน้มที่จะหันหลังให้กับการทำนาเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ สาเหตุเกิดจากปัญหาราคาข้าวที่ก่อให้เกิดรายได้ที่ไม่แน่นอน ซึ่งแต่ละปีราคาข้าวที่สูงและต่ำบางปีราคาข้าวสูง ส่งผลดีต่อชาวนา ในขณะที่บางปีประสบปัญหาสภาพภัยแล้งหรือน้ำท่วมก่อให้เกิดผลผลิตน้อย ย่อมทำให้ราคาอาจจะตกต่ำ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นความไม่แน่นอนของอาชีพชาวนาโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่จะเห็นพ่อแม่ทำนาแล้วยังยากจน จึงเริ่มที่จะไปหางานทำในเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงงานอุตสาหกรรมที่มีค่าตอบแทนที่มั่นคง มีรายได้ประจำทุกเดือนรวมถึงสวัสดิการที่บริษัทหรือโรงงานอุตสาหกรรมมีไว้ให้แก่พนักงาน สะท้อนถึงความมั่นคงมากกว่าอาชีพชาวนา

อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าในพื้นที่ตำบลสูงเหล็ก และเขตอำเภอใกล้เคียงจังหวัดลพบุรี และจังหวัดสระบุรีเริ่มโรงงานอุตสาหกรรมและบริษัทเข้ามาตั้งดำเนินกิจการโดยมีการรับสมัครพนักงานมากขึ้น จะเห็นได้ว่ารายได้เฉลี่ยอยู่ในระดับ 250 - 350 บาทต่อวัน ซึ่งเท่ากับว่าพนักงานบริษัทจะมีรายได้อยู่ 7,500 - 15,000 บาทต่อเดือน ยังไม่รวมค่าล่วงเวลา ซึ่งหากรวมรายได้จากการทำงานล่วงเวลาเท่ากับมีรายได้ประมาณ 20,000 - 25,000 บาทต่อเดือน และถ้าหากเทียบรายได้ทั้งปีถึง 300,000 บาท จะเห็นได้ว่ารายได้และความมั่นคงดีกว่าการทำนาเกือบทั้งปีของชาวนา

ตาราง 5 แสดงโรงงานอุตสาหกรรม ในจังหวัดลพบุรี และรายได้ต่อวัน

ชื่อบริษัท	รายได้/วัน
บริษัทเครือเบทาโกร อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี	300 – 350 บาท/วัน
บริษัท สหฟาร์ม จำกัด อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี	300 – 350 บาท/วัน
บริษัท มิตรภาพอาหารสัตว์ จำกัด ตำบลพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี	300 – 350 บาท/วัน
บริษัท เหล็กทรัพย์ จำกัด อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี	300 – 350 บาท/วัน

ตาราง 5 (ต่อ)

ชื่อบริษัท	รายได้/วัน
บริษัท วิงค์ไวท์พานาเซีย จำกัด (สำนักงานใหญ่) ต.ถลุงเหล็ก อ.โคกสำโรง จ.ลพบุรี	300 – 350 บาท/วัน
บริษัท ลพบุรี โซล่า จำกัด ต.วังขอนขว้าง อ.โคกสำโรง จ.ลพบุรี	300 – 350 บาท/วัน
ไซฮั่วพาณิชย์ (นายจिरศักดิ์ จงพรชัย) อ.โคกสำโรง จ.ลพบุรี	250 - 350 บาท/วัน
โรงงานคัดแยกของเก่า ต.ถลุงเหล็ก อ.โคกสำโรง จ.ลพบุรี	200 – 300 บาท/วัน
บริษัท บี.ฟูตส์โปรดักส์อินเตอร์เนชั่นแนล	300 – 350 บาท/วัน
บริษัท เอ็นเอ็มบี-มินิแบ ไทย จำกัด จังหวัดลพบุรี	300 – 350 บาท/วัน
บริษัท มหพันธ์ไฟเบอร์ซีเมนต์ จำกัด อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี	300 – 350 บาท/วัน

ที่มา: (วิทยาลัยเทคนิคลพบุรี, 2564)

นายบุญมา ตะทะ และนายจรัญ มามั่งคั่ง ชาวนาตำบลถลุงเหล็ก ได้เล่าให้ฟัง คนรุ่นใหม่ทุกวันนี้ส่วนใหญ่หันไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมหรือบริษัท มากกว่าที่จะทำนาเพราะด้วยความที่มีรายได้มั่นคงและที่สำคัญในแต่ละปีโรงงานอุตสาหกรรมหรือบริษัทยังมีโบนัสให้กับพนักงาน ซึ่งพวกเขาสามารถซื้อบ้าน และซื้อรถ ซึ่งดูแล้วมีอนาคตที่มั่นคงดังที่ นายบุญมา ตะทะ กล่าวไว้ว่า

“ทุกวันนี้ได้กรุ่นใหม่ไม่สนใจจะทำนา หันไปทำงานโรงงานดีกว่ามีรายได้ มีเงินแถมได้โบนัสทุกปี เห็นบางครั้งและบางปี ซื้อบ้านซื้อรถ ดูมั่นคงกว่าทำนาแต่ดร้อน เหนื่อย สู้อยู่ที่โรงงานหรือบริษัท เป็นห้องแอร์ แถมมีเงินทุกเดือน”
(นายบุญมา ตะทะ, 2564)

สอดคล้องกับนายจรัญ มามั่งคั่ง ได้เห็นเช่นเดียวกับนายบุญมา ตะทะ ที่มองว่าหลายครอบครัวเลิกอาชีพชาวนาและหันไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งกล่าวว่า

“หลายครอบครัวที่ได้เลิกการทำนาเข้าไปทำงานในโรงงานแทนเพราะมีรายได้ที่แน่นอนกว่าตอนทำนา แล้วยังมีสวัสดิการอีกด้วย” (นายจรัญ มามั่งคั่ง, 2564)

นอกจากนี้สาเหตุมีจำนวนที่นาลดลงมาเกิดจากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมมีการเปลี่ยนที่นาไปปรับใช้เพื่อการสร้างโรงงานในพื้นที่ตำบลถลุงเหล็ก เพราะชาวนาสู้ต้นทุนในการทำนาไม่ไหว ปัญหาราคาข้าวตกต่ำ โดยมีกรซื้อที่ของนายทุน เพื่อนำไปทำโรงงานผลิตอาหารเสริมดังเช่น คำสัมภาษณ์ของ นางสมพร เหล็กดี เกษตรกรชาวนาตำบลถลุงเหล็ก ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า

“จากการทำนาที่ต้องเจอกับอุปสรรคปัญหามากมาย ไม่ว่าจะเป็นภัยแล้ง ราคาตกต่ำ ต้นทุนสูง ส่งผลทำให้ชาวนาส่วนใหญ่หันไปประกอบอาชีพอื่นมากขึ้น เช่น การทำงานโรงงาน การเลี้ยงสัตว์ การปลูกพืชแนวอื่น” (นางสมพร เหล็กดี, 2564)

กล่าวโดยสรุปคือ ชาวนาดำบลดงเหล็ก อำเภอกอสุริยบุรี จังหวัดลพบุรี มีแนวโน้มลดลง ประกอบกับชาวนาสู้กับต้นทุนการทำนาที่สูงขึ้นแต่ข้าวมีราคาตกลง และเกิดจากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมมีการเปลี่ยนที่นาไปปรับใช้เพื่อการสร้างโรงงานในพื้นที่ตำบลดงเหล็ก หลายครัวเรือนได้เลิกการทำนาเข้าไปรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมแทนเพราะมีรายได้ที่มั่นคงกว่าการทำนา

4. ปัญหาหนี้สินของชาวนา

ปัญหาหนี้สินเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ชาวนาในตำบลดงเหล็ก อำเภอกอสุริยบุรี จังหวัดลพบุรี ได้แบกรับปัญหานี้มานานบางครัวเรือนก็ได้รับภาระหนี้มาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่จนมาถึงรุ่นลูก หนี้สินครัวเรือนของชาวนาในตำบลดงเหล็กส่วนใหญ่เกิดจาก ด้านผลผลิตข้าว ปัจจัยราคาข้าว ต้นทุนการผลิตข้าว ปัจจัยเหล่านี้ที่ทำให้ชาวนาในตำบลดงเหล็กต้องประสบกับปัญหาที่มีหนี้สินเพิ่มขึ้น อีกทั้งผลิตข้าวในแต่ละปีชาวนาได้ผลผลิตที่ไม่เท่ากัน ราคาข้าวก็มีการปรับตัวไม่คงที่ในแต่ละปีและที่ชาวนาได้รับผลกระทบมากที่สุดคือต้นทุนในการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้นทุกปี ยังส่งผลกระทบไปถึงรายได้ของชาวนาที่มีรายได้น้อยลง เพราะพื้นที่การทำนาในตำบลดงเหล็กเป็นการทำนาที่อยู่นอกเขตชลประทานทำนาได้ปีละ 1 ครั้งเท่านั้น ทำให้ชาวนามีรายได้ที่เป็นเงินก้อนใหญ่จากการทำนาแค่เพียงปีละครั้งแต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายและยังต้องมีรายจ่ายจากการซื้อยาฆ่าแมลง ค่าปุ๋ย ค่าจ้างแรงงาน ค่าไถ ค่าหว่าน ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งแตกต่างจากพื้นที่อื่นที่อยู่ในเขตชลประทานที่สามารถทำนาได้ปีละ 2 – 3 ครั้ง ทำให้ชาวนาในเขตชลประทานมีรายได้มากกว่าการทำนาในพื้นที่ตำบลดงเหล็ก ที่สามารถทำนาได้เพียงปีละหนึ่งครั้ง เพราะเนื่องจากเป็นพื้นที่อยู่นอกเขตชลประทาน อีกทั้งนี้ยังขึ้นอยู่กับช่วงฤดูฝนว่าปีนั้นมีฝนตกชุกหรือฝนทิ้งช่วงทำให้เกิดภัยตามธรรมชาติ ส่งผลทำให้ชาวนาไม่มีผลผลิตหรือมีผลผลิตที่มีปริมาณลดน้อยลง

ตาราง 6 ผลผลิต ต้นทุน รายได้ข้าวนาปี เฉลี่ยต่อไร่ 2561 – 2564 ตำบลดงเหล็ก อำเภอกอสุริยบุรี จังหวัดลพบุรี

ปี	ผลผลิตข้าว (กิโลกรัม/ไร่)	รายได้จากผลผลิตข้าว (บาท/ไร่)	ต้นทุนการผลิตข้าว (บาท/ไร่)	รวม (บาท/ไร่)
2561	50	3,750	3,170	679
2562	50	3,750	3,330	420
2563	50	4,500	3,770	730
2564	40	3,000	4,270	-1,270

จากข้อมูลในช่วงต้นจะเห็นได้ว่าผลผลิต รายได้จากผลผลิต และต้นทุนการผลิตข้าวในแต่ละปี พบว่า ผลผลิตข้าวของชาวนาในตำบลสูงเหล็ก ของแต่ละปีมีปริมาณอยู่ที่ 40 - 50 ถัง/ไร่ (1 ถัง เท่ากับ 10 กิโลกรัม) ในด้านราคาซื้อขายผลผลิตจะอยู่ที่ประมาณ 3,000 - 4,500 บาท/ไร่ จะตกอยู่ที่ประมาณกิโลละ 7 - 8 บาท/กิโลกรัม และต้นทุนในการทำนาครั้งละประมาณ 3,100 - 4,300 บาท/ไร่ ถ้าเมื่อเทียบกับต้นทุนในการผลิตของแต่ละปี พบว่า รายได้จากการทำนากับต้นทุนจะได้รายได้กำไรน้อยมากและในบางปีรายได้ของชาวนายังติดลบ ทำให้ชาวนาต้องแบกรับภาระหนี้สินนี้ไว้ ประกอบกับชาวนาในตำบลสูงเหล็ก จะทำนาได้แค่ปีละ 1 ครั้ง ทำให้มีรายได้แค่ปีละ 1 ครั้งที่จะได้รับเป็นเงินก้อนนอกจากนี้ยังไม่ได้รวมถึงค่าใช้จ่ายที่ชาวนาได้ลงทุนไประหว่างช่วงที่เริ่มฤดูกาลเพาะปลูก เช่น ค่าไถ ค่าหว่านข้าว ค่าปุ๋ย ค่ายา เป็นต้น ทำให้ชาวนาต้องไปกู้เงินมาลงทุนในการเพิ่มสภาพคล่องให้กับการทำนาในแต่ละครั้ง ซึ่งแตกต่างจากในพื้นที่อื่นที่เข้าอยู่ในเขตชลประทานที่ทำนาได้ปีละ 2 - 3 ครั้ง/ปี ผลผลิตข้าวอยู่ที่ 70 - 80 ถัง/ไร่ ทำให้มีรายได้ที่เพียงพอต่อการหมุนเวียนในการทำนามากกว่า ดังเช่น คำสัมภาษณ์ นายสำรวย ชัยงาม ชาวนาตำบลสูงเหล็ก ได้ให้ข้อมูลว่า

“ราคาขายกับต้นทุนในการผลิตในแต่ละปี มีการเปลี่ยนแปลงทุกปี ทำให้มีค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น แต่ราคาก็บลดน้อยลง ทำให้มีรายได้ไม่พอต่อการใช้จ่าย เช่น ค่าปุ๋ย ค่ายา ค่าจ้างแรงงาน แล้วต้องไปกู้เงินจาก ธ.ก.ส มาเพิ่มสภาพคล่องในการทำนา ชาวนาจึงมีหนี้สินที่ล้นตัวทำนาแล้วก็ไม่ค่อยใช้เงิน จะนำเงินมาหมุนในการทำนาแทน” (นายสำรวย ชัยงาม, 2564)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าชาวนาในตำบลสูงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี ปัญหาหนี้สินของชาวนาก็ไม่มีวันหมดสิ้นเพราะการทำนาในแต่ละปีมีการใช้จ่ายที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงได้ไปกู้ยืมเงินมาลงทุนในเรื่องของการทำนาและใช้จ่ายในครัวเรือน เช่น ซื้อปุ๋ย ยากำจัดศัตรูพืช อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำนา ตลอดจนค่าจ้างแรงงาน แต่ราคาการขายผลผลิตกลับมีแนวโน้มที่ลดลง ทำให้ชาวนาไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าขายได้ราคาเพียงพอกับต้นทุนในการทำนา อีกทั้งยังขึ้นอยู่กับสภาพอากาศของแต่ละปีบางปีเกิดภัยแล้ง บางปีเกิดน้ำท่วมหนักชาวนาก็สูญเสียรายได้ ส่วนใหญ่ชาวนาในตำบลสูงเหล็กจะกู้เงินลงทุนมาจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร กองทุนหมู่บ้าน ห้างร้านที่ปล่อยสินเชื่อให้กับชาวนา และบริษัทสินเชื่อ ชาวนาตำบลสูงเหล็กก็ประสบปัญหาหนี้สินที่เพิ่มขึ้นเหมือนกับชาวนาในทุก ๆ พื้นที่ของประเทศในตอนนี้ ซึ่งเป็นปัญหาที่หาทางออกให้กับชาวนาไม่ได้ ดังคำกล่าวที่ว่า “ยิ่งทำ ยิ่งจน” สะท้อนให้เห็นว่าอาชีพทำนานั้นเป็นอาชีพที่ยากจน ยังตกเป็นลูกหนี้ให้กับนายทุนทั้งทางตรงและทางอ้อม นายทุนยังมีโอกาสได้มีการปล่อยสินเชื่อให้กับชาวนาโดยการให้เครดิตในการนำสินค้า เช่น ยาฆ่าแมลง ปุ๋ยเคมี เครื่องมือทางการเกษตร มาใช้ก่อนพอถึงช่วงเก็บเกี่ยวค่อยมาใช้คืน นอกจากนี้ยังได้มีการรับซื้อข้าวจากชาวนาโดยตรงที่มีการกดราคาในการซื้อ ชาวนาไม่มีสิทธิ์ในการต่อรองราคา ทำให้ชาวนาก็มีรายได้ที่น้อยเมื่อเทียบกับต้นทุนแล้วก็แทบจะไม่พอที่จะนำไปใช้หนี้ให้กับธนาคาร บางทีก็เสียแค่ดอกเบี้ยเท่านั้น ดังเช่น คำสัมภาษณ์ของ นางรัศมี ดีสุภาพ และนายสมศักดิ์ พิมพ์ทองงาม เกษตรกรชาวนาตำบลสูงเหล็ก ได้ให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันว่า

“ปัญหาหนี้สินของชาวนาไม่ว่าจะกี่ปีก็ยังเป็นหนี้เหมือนเดิมราคาข้าวก็ตกต่ำลงถึงแม้จะขายได้ก็ต้องเอาเงินไปใช้หนี้ให้กับ กองทุนหมู่บ้าน บัตรสินเชื่อของ ธ.ก.ส. ที่เราไปเอาของมาใช้ก่อน ไม่ว่าจะป่วย ยา เครื่องฉีดยา แล้วปีต่อไปก็ต้องไปเอาของมาก่อนแบบเดิม ๆ” (นางรัศมี ดีสุภาพ, 2564)

เช่น เดียวนายสมศักดิ์ พิมพ์ทองงาน ได้กล่าวไว้ว่า

“ทำนาได้ก็ต้องเอาไปใช้หนี้ บางทีก็ไม่พอใช้จ่ายภายในครอบครัวก็ต้องไปกู้เงินมาเพิ่ม การทำนาในแต่ละปีมีต้นทุนที่สูงไม่คุ้มค่ากับราคาที่ได้ ทำให้ชาวนาหลายรายที่เลิกการทำนาไปทำงานในโรงงานแทน และหันไปปลูกพืชที่ใช้ต้นทุนน้อย และต้นทุนน้อย” (นายสมศักดิ์ พิมพ์ทองงาน, 2564)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าชาวนาตำบลถลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี มีปัญหาหนี้ที่สะสมที่เพิ่มขึ้นชาวนาจึงหาวิถีทางในการแก้ไขปัญหาที่ไม่ต้องมารับภาระหนี้สิน ชาวนาในตำบลถลุงเหล็กจึงหันเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เลี้ยงสัตว์ และปลูกพืชที่ใช้ต้นทุนน้อยแทนการทำนาทำให้ชาวนาและพื้นที่การเพาะปลูกในพื้นที่มีจำนวนลดลง ปัญหาหนี้สินที่ส่งผลกระทบต่อชาวนาในตำบลถลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี ซึ่งสอดคล้องกับที่ชาวนาส่วนใหญ่ของประเทศกำลังเกิดปัญหาอยู่ในตอนนี้ที่ชาวนาได้ออกมาเรียกร้องให้รัฐบาลช่วยเหลือเยียวยาเนื่องจากชาวนาได้แบกรับภาระหนี้สินมาเป็นเวลานานมาว่าจะเป็นหนี้สินในระบบลชนอกระบบ ประกอบกับสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้ชาวนามีหนี้สินครัวเรือนเพิ่มขึ้นไปอีกเพิ่มขึ้นดังที่ ฉันทานนท์ วรรณเขจร เลขาธิการสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ได้เผยให้เห็นถึงปัญหาหนี้สินของชาวนาในประเทศไทยว่า

“.....จากการประเมินสถานการณ์สินทรัพย์ของเกษตรกร หลังจากสถานการณ์การระบาดของโควิด -19 ในปี 2564 ส่งผลให้หนี้สินเกษตรกรเพิ่มขึ้นตามหนี้ครัวเรือนประเทศ และตัวแปรอื่นๆ โดยเฉพาะ จากนโยบายของภาครัฐ เช่น พักหนี้ และการปล่อยกู้ดอกเบี่ยต่ำ เป็นต้น ขณะที่หนี้สินเกษตรกรปี 2564 มีหนี้สินเฉลี่ยที่ 262,317 บาทต่อครัวเรือน เพิ่มขึ้น 16.54%....”

นโยบายข้าวของรัฐบาล ตั้งแต่รัฐบาล พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ถึง รัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่ส่งผลต่อวิถีชาวนาตำบลถลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี

1. นโยบายรับจำนำข้าวเปลือกนาปี พรรคไทยรักไทย รัฐบาล พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร

ในช่วงปี 2544 สถานการณ์ราคาข้าวเปลือกมีราคาตกต่ำอย่างต่อเนื่อง ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินวิถีชีวิตของชาวนาเป็นอย่างมากรัฐบาลพรรคไทยรักไทย นำโดย พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ได้เข้ามาบริหารประเทศได้ดำเนินโครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปีไปพร้อมกับโครงการรับจำนำข้าว

ซึ่งไม่ได้กำหนดราคาเป้าหมายแต่จะใช้กำหนดราคาปรับจํานำแทน เกษตรกรสามารถนำข้าวเปลือกมาจํานำและกู้เงินได้ร้อยละ 80 ของราคาที่กำหนด โดยให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเป็นผู้รับจํานำข้าวเปลือกในกลุ่มของเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรที่มียุ่งฉางเป็นของตนเอง และให้องค์การคลังสินค้า (อคส) เป็นผู้ออกไปประทวนสินค้าให้กับเกษตรกร และช่วงปี 2546 - 2549 นโยบายรับจํานำข้าวเปลือกของรัฐบาลยังมีปรับเพิ่มระดับราคาปรับจํานำให้สูงกว่าระดับราคาในตลาด ส่งผลให้เกษตรกรนำข้าวเปลือกที่ผลิตได้มาเข้าร่วมโครงการรับจํานำข้าวเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ จาก 2.7 ล้านตันในปีการผลิตปี 2546 - 2547 เป็น 9.4 และ 9.5 ล้านตัน ในปีการผลิต 2547 - 2548 และปีการผลิตที่ 2548 - 2549 ตามลำดับ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2549)

ตาราง 7 ราคาที่รัฐบาลรับจํานำ

พันธุ์ข้าว	ราคา (บาท) ต่อตัน
ข้าวเปลือกเจ้า	6,600
ข้าวเปลือกหอมมะลิ	10,000
ข้าวเปลือกเหนียวนาปี	7,200

ที่มา: (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2554)

ซึ่งสถานการณ์ราคาข้าวเริ่มผันผวนกับนโยบายของรัฐบาลในขณะนั้นส่งผลทำให้ราคาข้าวสูงมากขึ้น ทำให้ชาวนาตำบลถลุงเหล็กเกิดการเปลี่ยนแปลงในการทำงานเป็นอย่างมากชาวนาหันมาใช้สารเคมีในการผลิตมากขึ้นเพื่อที่จะได้ผลผลิตข้าวที่มีปริมาณเพิ่มขึ้นกว่าเดิม มีการลงทุนที่เพิ่มขึ้นเช่น การเช่าที่นา การมีนายทุนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการลงทุนทำนา เนื่องจากราคาข้าวที่เพิ่มสูงขึ้นในช่วงปี 2544 - 2549 เป็นสิ่งจูงใจอย่างมากทำให้เกิดการกู้เงินมาลงทุนเพิ่มเพื่อหวังสร้างรายได้เป็นกอบเป็นกำให้กับตนเองและคนในครอบครัว ทำให้ชาวนาในตำบลถลุงเหล็กมีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ปลอดภัยได้ มีการจ้างแรงงานภายในชุมชนมากขึ้นทำให้เกิดธุรกิจภายในครัวเรือนเกิดการกระจายรายได้ภายในชุมชนเป็นอย่างมาก จากคำสัมภาษณ์ของนายประยูร ต้นสกุล ได้ให้ข้อมูลว่า

“นโยบายของรัฐบาลมีส่วนทำให้อยากทำนามากขึ้น เพราะช่วยในเรื่องราคาข้าวดี ชาวนาสามารถลืมตาอ้าปากได้ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นเป็นอย่างมากกว่าเมื่อก่อนที่จะมีโครงการรับจํานำข้าว เพราะราคาข้าวต่ำมาก ทั้งที่เป็นอาหารหลัก” (นายประยูร ต้นสกุล, 2564)

เช่นเดียวกับ นายมนตรี มามั่งคั่ง ชาวนาตำบลถลุงเหล็ก ได้กล่าวว่า

“จากที่รัฐบาลได้มีนโยบายที่ให้การสนับสนุนชาวนามีมาอย่างต่อเนื่อง ชาวบ้านก็มีการตื่นตัวที่จะทำนาเพิ่มขึ้น จากที่เคยให้คนอื่นเช่าก็จะหันกลับมาทำเอง” (นายมนตรี มามั่งคั่ง, 2564)

ซึ่งการที่ชาวนาถลุงเหล็กได้มีการลงทุนเพิ่มขึ้นนั้น ส่วนใหญ่พบว่าจะมีการกู้ยืมเงินทั้งภาครัฐและเงินนอกระบบเพื่อมาลงทุน ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) และกองทุนหมู่บ้าน แต่ชาวนาบางรายก็กู้เป็นพันธบัตรข้าว ปุ๋ยเคมี จากคำสัมภาษณ์ของ นายบุญมา ตะละ ชวนาในตำบลถลุงเหล็ก กล่าวว่า

“เงินที่ใช้ในการลงทุนในการทำนาในแต่ละปีจะกู้มาจาก ธกส. เพราะเงินที่สำรองไว้บางครั้งก็ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่าย บางทีก็จะกู้เป็นพันธบัตรข้าว ปุ๋ยเคมีเพื่อมาลงทุนทำนา” (นายบุญมา ตะละ, 2564)

กล่าวโดยสรุป จากที่มีนโยบายรับจำนำข้าว ของรัฐบาล พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร จะเห็นได้ว่าชาวนาในตำบลถลุงเหล็ก มีการเปลี่ยนแปลงวิถีการทำนาเริ่มมีการลงทุนที่เพิ่มขึ้นเน้นในด้านการใช้สารเคมี การเช่าที่ดินทำการเกษตรจะได้ปริมาณผลผลิตข้าวที่มาก เพื่อที่จะได้ตอบสนองนโยบายของโครงการรับจำนำข้าว ที่มีราคาสูงเป็นสิ่งจูงใจที่ทำให้ชาวนาในตำบลถลุงเหล็กเกิดการกู้ยืมเงินมาลงทุนเพื่อหวังที่จะสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวได้เป็นกรอบเป็นกำทำให้ชาวนาในตำบลถลุงเหล็กมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าตอนที่ไม่มีนโยบายของทางภาครัฐ

2. นโยบาย พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2549

นโยบายเศรษฐกิจ รัฐบาลจะดำเนินนโยบายเศรษฐกิจ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้กรอบความยั่งยืนและความพอดี ดังนี้ ภาคเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจไทยจะสนับสนุนให้การพัฒนาการเกษตรตามแนวทางทฤษฎีใหม่เป็นทางเลือกสำคัญสำหรับเกษตรกรรายย่อย ในขณะที่ขยายโอกาสการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และยกระดับคุณภาพของผลผลิต โดยอาศัยเทคโนโลยี การจัดการ และการเชื่อมโยงกับระบบตลาดสนับสนุนผลิตภัณฑ์ชุมชน และท้องถิ่นให้มีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค ตามศักยภาพทางการตลาดในระดับต่าง ๆ โดยจัดระบบการบริหารจัดการโครงการในรูปแบบของการบูรณาการ เพื่อเสริมสร้างเทคโนโลยีและการจัดการ ควบคู่ไปกับการสนับสนุนด้านการตลาดเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างภาคแรงงานภาคเอกชน และภาครัฐ ให้ครอบคลุมถึงการพัฒนาคุณภาพและฝีมือของแรงงานในระดับต่าง ๆ เพื่อให้สามารถมีผลผลิตและรายได้สูงขึ้น ตามมาตรฐานฝีมือแรงงาน ตลอดจนส่งเสริมให้แรงงานทุกกลุ่มมีงานทำ มีอาชีพเสริม (สำนักงานเลขาธิการสำนักนายกรัฐมนตรี, 2549)

กล่าวโดยสรุปจากนโยบาย พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ พ.ศ. 2549 จะเห็นได้ว่าไม่ได้มีนโยบายที่ช่วยในเรื่องของการสนับสนุนของชาวนาที่ชัดเจนเหมือนกับรัฐบาลในสมัยที่ผ่านมา เพียงแต่สนับสนุนให้การพัฒนาการเกษตรตามแนวทางทฤษฎีใหม่ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้กรอบความยั่งยืนและความพอดี เฉกเช่นเดียวกับชาวนาในตำบลถลุงเหล็ก ยังไม่ได้รับประโยชน์ในเชิงราคาข้าวเหมือนเช่นรัฐบาลในสมัย พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร

3. นโยบายพักหนี้ของเกษตรกรรายย่อยและยากจน และการสร้างระบบประกันความเสี่ยงให้เกษตรกร ของคณะรัฐมนตรี นายสมัคร สุนทรเวช นายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2551

รัฐบาลได้กำหนดนโยบายพักหนี้ของเกษตรกรรายย่อยและยากจน ที่ผ่านกระบวนการจัดทำแผนฟื้นฟูอาชีพ เพื่อสร้างโอกาสให้เกษตรกรสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตด้วยการสร้างรายได้ และ อาชีพที่มั่นคง และการสร้างระบบประกันความเสี่ยงให้เกษตรกร เพื่อลดความเสี่ยง อันเนื่องมาจากผลกระทบความเสียหายจากภัยธรรมชาติ และสร้างกลไกในการสร้างเสถียรภาพราคาของสินค้าเกษตรที่เป็นธรรม (สำนักงานเลขาธิการสำนักนายกรัฐมนตรี, 2551ก) เป็นนโยบายที่ชาวนาของตำบลลุงเหล็ก ได้รับผลประโยชน์จากนโยบายนี้พอสมควร เพราะทางรัฐบาลได้มีการกำหนดระยะเวลาที่ทำให้ยึดออกไปจากที่ต้องใช้หนี้เงินต้นพร้อมดอกเบี้ยในปีต่อปี หลักจากมีนโยบายขึ้นมา ชาวนาที่จ่ายแค่ดอกเบี้ยอย่างเดียวไม่ต้องเสียเงินต้น จากคำสัมภาษณ์ของ นายสมศักดิ์ พิมพ์ทองงาม และนายบุญมี ดีสุภาพ ชาวนาในตำบลลุงเหล็ก กล่าวว่า

“หลังจากมีการประกาศนโยบายพักชำระหนี้เกษตรกร จากที่ต้องจ่ายเงินต้นพร้อมดอกเบี้ย ปีนั้นก็จ่ายแค่ดอกเบี้ยอย่างเดียวทำให้ชาวนายังพอมีเงินทุนอยู่บ้าง เพราะปีนั้นชาวนาส่วนใหญ่ไม่ได้มีผลผลิตที่จะเก็บเกี่ยวได้เต็มที่ เพราะปัญหาภัยแล้งอย่างหนัก” (นายสมศักดิ์ พิมพ์ทองงาม, 2564)

และนายบุญมี ดีสุภาพ ชาวนาในตำบลลุงเหล็ก ได้กล่าว

“เป็นปีที่ไม่ได้ผลผลิตเพราะไม่มีน้ำทำนา เกิดภัยแล้งรุนแรงข้าวในนาเกิดความเสียหายเกือบทั้งหมด แต่ดีที่รัฐบาลได้มีการพักชำระหนี้ให้กับชาวนา” (นายบุญมี ดีสุภาพ, 2564)

กล่าวโดยสรุป นโยบายการพักชำระหนี้ ของนายสมัคร สุนทรเวช นายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2551 จะเห็นได้ว่าชาวนาตำบลลุงเหล็ก มีความเห็นชอบในนโยบายการพักชำระหนี้ เนื่องจากปีที่มีนโยบายชาวนาในตำบลลุงเหล็กมีการเก็บเกี่ยวผลผลิตที่น้อยมากบางรายไม่มีผลผลิต เพราะเกิดปัญหาภัยแล้งหนักกว่าทุกปีชาวนาขาดรายได้จากการขายข้าวในปี พ.ศ. 2551 ถึงราคาจะสูงแต่ชาวนายังไม่มีผลผลิตที่จะออกไปจำหน่าย ทำให้ชาวนาได้รับประโยชน์จากนโยบายการพักชำระหนี้เป็นอย่างมากโดยไม่ต้องชำระเงินต้นเพียงแต่ชำระแค่ดอกเบี้ยเท่านั้น

4. นโยบายการจัดตั้งสภาเกษตรกร และสร้างระบบประกันความเสี่ยงให้เกษตรกร ของคณะรัฐมนตรี นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายกรัฐมนตรี 2551

มีนโยบายเร่งด่วนที่จะเริ่มดำเนินการในปีแรกที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือเกษตรกร คือมีการจัดตั้งสภาเกษตรกร และสร้างระบบประกันความเสี่ยงให้เกษตรกร เพื่อให้สภาเกษตรกรเป็นกลไกแทนเกษตรกรในการสื่อสารกับรัฐบาลและร่วมกันพัฒนา เกษตรกรด้วยกันเอง และให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุนอย่างทั่วถึงและมีระบบประกันความเสี่ยงที่ช่วยลดความเสี่ยงอันเนื่องมาจากผลกระทบความเสียหายจากภัยธรรมชาติ รวมถึงดูแลราคาสินค้าเกษตรให้มีเสถียรภาพภายใต้การผันแปรอย่าง

รุนแรงของตลาดโลกและสร้างผลตอบแทนที่เป็นธรรมต่อเกษตรกร สนับสนุนการเข้าถึงแหล่งทุนของชุมชน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อสร้างโอกาสทางอาชีพ การดูแลและจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นและสงเคราะห์ดูแลสังคมในชุมชน โดยจะเร่งรัดดำเนินโครงการเพิ่มศักยภาพของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และพัฒนาการสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการเกษตรอย่างครบวงจร โดยเร่งรัดการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของพืชเศรษฐกิจที่สำคัญให้เหมาะสมกับ สภาพพื้นที่ ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาพันธุ์ (สำนักงานเลขาธิการสำนักนายกรัฐมนตรี, 2551) ซึ่งนโยบายการจัดตั้งสภาเกษตรกร และการสร้างระบบประกันความเสี่ยงให้เกษตรกร ชาวนาในตำบลลุดงเหล็กไม่ได้มีการจัดตั้งกลุ่มสภาเกษตรกร ชาวนาในตำบลลุดงเหล็กไม่รู้ว่าการจัดตั้งสภาเกษตรกรเป็นนโยบายการสนับสนุนชาวนาในรูปอย่างไรเพราะชาวนาไม่เคยได้มีการตั้งสภาชาวนาในตำบล จากคำสัมภาษณ์ของ นายกู้เกียรติ เรืองชัยภูมิ ชาวนาในตำบลลุดงเหล็ก กล่าวว่า

“นโยบายการจัดตั้งสภาเกษตรกร จากที่เคยทำนามาหลายปีในตำบลก็ไม่เคยมีการจัดตั้งสภาเกษตรกรในตำบลลุดงเหล็ก มีแต่การประชุมหารือการแก้ไขปัญหาในการทำนามากกว่า” (นายกู้เกียรติ เรืองชัยภูมิ, 2564)

กล่าวโดยสรุป นโยบายการจัดตั้งสภาเกษตรกร และสร้างระบบประกันความเสี่ยงให้เกษตรกร ของคณะรัฐมนตรี นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ จะเห็นได้ว่าชาวนาในตำบลลุดงเหล็กไม่รู้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดตั้งสภาเกษตรกรและระบบประกันความเสี่ยงที่ช่วยลดความเสี่ยงอันเนื่องมาจากผลกระทบความเสียหายจากภัยธรรมชาติ รวมถึงดูแลราคาสินค้าเกษตรให้มีเสถียรภาพภายใต้การผันแปรอย่างรุนแรงของตลาดโลก และสภาเกษตรกรที่เพิ่งเริ่มจัดตั้งยังไม่ส่งผลต่อการช่วยเหลือชาวนาทั้งในเรื่องราคาข้าวหรือแม้แต่นโยบายการเพิ่มผลผลิตให้กับชาวนา

5. นโยบายประกันรายได้เกษตรกร รัฐบาลของพรรคประชาธิปัตย์ภายใต้การบริหารของ นายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ พ.ศ. 2551

รัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งมี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้เสนอปรับเปลี่ยนนโยบายจากโครงการรับจำนำข้าวเปลือกมาเป็นโครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าว นโยบายประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีฐานแนวคิดมาจากหลักประกันความเสี่ยงเนื่องจากเกิดจากการผันผวนของราคา ในหลักการดังกล่าวเป็นการประกันว่าชาวนาจะลดความเสียหายจากราคาข้าวในตลาดที่ต่ำกว่าที่ควร การประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวเป็นการจัดทำสัญญาระหว่างรัฐบาล โดยมีธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเป็นตัวแทนรัฐบาลกับเกษตรกรผู้ปลูกข้าว โดยรัฐบาลประกาศให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวมาแจ้งจำนวนพื้นที่และปริมาณผลผลิตพร้อมทั้งยังมีการจำกัดปริมาณผลผลิตสูงสุดของเกษตรกรในแต่ละรายที่ได้รับประกันราคา เมื่อถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยวถ้าหากราคาอ้างอิงในขณะนั้นต่ำกว่าราคาเป้าหมายรัฐบาลจะจ่ายค่าส่วนต่างเพื่อชดเชยให้กับเกษตรกรในส่วนที่หายไป โดยได้กำหนดปริมาณและราคาประกันรายได้จากการขายข้าวเปลือก ณ ความชื้นไม่เกิน 15% ดังนี้

ตาราง 8 ราคาประกันข้าว ตามนโยบายประกันรายได้เกษตรกร

พันธุ์ข้าว	ราคา ต่อดัน	อัตราการประกันรายได้ต่อครัวเรือน
ข้าวหอมมะลิ	15,300 บาทต่อดัน	ครัวเรือนละไม่เกิน 14 ดัน
ข้าวหอมจังหวัด	10,000 บาทต่อดัน	ครัวเรือนละไม่เกิน 25 ดัน
ข้าวหอมปทุม	10,000 บาทต่อดัน	ครัวเรือนละไม่เกิน 25 ดัน
ข้าวเปลือกเหนียว	9,500 บาทต่อดัน	ครัวเรือนละไม่เกิน 16 ดัน

ที่มา: (กรมการข้าว, 2553)

ตาราง 9 ราคาเป้าหมายและราคาอ้างอิง ในช่วงเดือนตุลาคม ถึง กลางเดือนธันวาคม พ.ศ. 2552

ชนิดข้าวเปลือก	ราคาประกัน (บาท)	ราคาอ้างอิง (บาท)				
		1-15	16-31	1-15	16-30	1-15
		ต.ค. 52	ต.ค. 52	พ.ย. 52	พ.ย. 52	ธ.ค. 52
ข้าวเปลือกหอมมะลิ	15,300	14,986	14,940	14,840	13,002	13,720
ข้าวเปลือกหอมจังหวัด	14,300	13,899	13,860	13,729	12,620	13,380
ข้าวเปลือกเจ้า	10,000	8,806	8,466	8,389	8,914	9,242
ข้าวเปลือกหอมประทุม	10,000	9,896	8,940	9,175	10,501	10,565
ข้าวเปลือกเหนียว	9,500	7,523	7,470	7,680	8,473	9,591

ที่มา: (กรมการข้าว, 2553)

ราคาอ้างอิงที่เกิดจากการใช้ราคาตลาดเฉลี่ยแล้วมีการปรับตัวสูงขึ้นตามราคาท้องตลาดทำให้เกษตรกรชาวนาที่มาใช้สิทธิ์ช่วงต้นเดือนธันวาคม ได้รับชดเชยในส่วนต่าง ของราคาเป้าหมายกับราคาอ้างอิงลดลงจากข้อมูลดังกล่าวเป็นการสะท้อน ได้ว่าการใช้นโยบายประกันรายได้ ได้นำมาซึ่งกลไกการตลาดในระดับไร่นาและตลาดกลางได้กลับมาฟื้นตัวอีกครั้ง แต่รัฐบาลจะต้องพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งของกลไกตลาดให้กระจายไปในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อให้เป็นแหล่งการซื้อขายแลกเปลี่ยนการกระจายสินค้า และการอ้างอิงราคา และเป็นแหล่งในการสร้างอำนาจในการต่อรองระหว่างชาวนากับพ่อค้าคนกลาง จากคำสัมภาษณ์ของ นายสำรวย ชัยงาม ได้ให้ข้อมูลว่า

“โครงการประกันรายได้ เป็นโครงการที่ชาวนาให้ความสนใจเข้าร่วมโครงการเป็นอย่างมากเพราะชาวนาได้รับประโยชน์จากโครงการนี้อย่างแท้จริง เนื่องจากมีส่วนต่างของราคาที่ได้จากการขายหากราคาที่ขายต่ำกว่าที่ราคาประกันกำหนด” (นายสำรวย ชัยงาม, 2564)

สำหรับนายปรีชา ตะเถาะ ชาวนา ตำบลลุดงเหล็ก ได้เห็นสอดคล้องกับ นายสำรวย ชัยงาม โดยเขาได้กล่าวว่า

“เป็นนโยบายที่ชาวนาชอบกับโครงการนี้แต่การทำนาก็เปลี่ยนไปจากเดิม เยอะพอสมควรเพราะต่างคนก็ต่างแรงที่จะทำการปลูกข้าวให้ได้ปริมาณเยอะ ๆ ให้คุ้มค่ากับที่ได้ลงทุนโดยใช้สารเคมีมากมายเข้ามาช่วย นอกจากนี้ยังมีการแย่งกันเช่าที่ดินเพื่อทำนาเพิ่ม โดยการแข่งขันกันในราคาที่สูง” (นายปรีชา ตะเถาะ, 2564)

กล่าวโดยสรุป นโยบายประกันรายได้เกษตรกร รัฐบาลของพรรคประชาธิปัตย์ภายใต้การบริหารของนายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ จะเห็นได้ว่า ชาวนาตำบลลุงเหล็กมีความเห็นชอบกับโครงการนี้เป็นอย่างมากเพราะเกษตรกรได้รับผลประโยชน์จากโครงการนี้แบบโดยตรงถึงแม้ชาวนาจะขายข้าวได้ในราคาที่ต่ำกว่าราคาประกัน ทางโครงการก็จะจ่ายเพื่อให้กับชาวนาเป็นค่าส่วนต่าง นอกจากนี้ชาวนาในตำบลลุงเหล็กได้มีการแย่งกันเช่าที่ดินเพื่อการทำนาที่เพิ่มขึ้นทำให้ค่าเช่าที่มีการปรับราคาที่สูงขึ้นไปกว่าเดิม เพราะต่างคนก็มีความต้องการที่จะได้ปริมาณผลผลิตที่เพิ่มขึ้นเพื่อให้เกิดความคุ้มค่าของการลงทุนในแต่ละครั้ง

6. นโยบายการรับจำนำข้าวเปลือกของรัฐบาล นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร พ.ศ. 2554

นโยบายเร่งด่วนที่จะเริ่มดำเนินการในปีแรก ยกเว้นราคาสินค้าเกษตรและให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุน โดยดูแลราคาสินค้าเกษตรให้มีเสถียรภาพที่เหมาะสม คำนึงถึงกลไกตลาดโลก โดยใช้วิธีบริหารจัดการทางการตลาดและกลไกตลาดซื้อขายล่วงหน้า รวมทั้งผลักดันให้เกษตรกรสามารถขายสินค้าเกษตรได้ในราคาสูงเพียงพอเมื่อเทียบกับต้นทุน และนำระบบรับจำนำสินค้าเกษตรมาใช้ในการสร้างความมั่นคงด้านรายได้ให้แก่เกษตรกร เริ่มต้นจากการรับจำนำข้าวเปลือกเจ้าและข้าวเปลือกหอมมะลิความชื้นไม่เกินร้อยละ 15 ที่ราคาเกี่ยวละ 15,000 บาท และ 20,000 บาทตามลำดับ พร้อมทั้งจัดให้มีการเยียวยาความเสียหายของพืชผลจากภัยธรรมชาติให้แก่เกษตรกร การจัดทำระบบทะเบียนครัวเรือนเกษตรกรให้สมบูรณ์ และการออกบัตรเครดิตสำหรับเกษตรกร ชนิดและราคารับจำนำข้าวเปลือกนาปีปีการผลิต 2554/55 ข้าวเปลือกที่รับจำนำมีเพียง 5 ชนิด ได้แก่ ข้าวเปลือกหอมมะลิ ข้าวเปลือกหอมจังหวัด ข้าวเปลือกปทุมธานี ข้าวเปลือกเหนียว และข้าวเปลือกเจ้า โดยแต่ละชนิดมีราคารับจำนำที่แตกต่างกัน (สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2554) นโยบายของรัฐบาลในการดูแลชาวนาถือว่าเป็นปัจจัยที่ทำให้ชาวนาสามารถมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการควบคุมราคาข้าวให้อยู่ในราคาที่ไม่ตกต่ำจนเกินไป จากการศึกษาพบว่า นโยบายของรัฐบาลมีส่วนกระตุ้นให้ชาวนาตำบลลุงเหล็กต้องการทำนามากขึ้นและอยากทำนาต่อไปในอนาคต จากคำสัมภาษณ์ของ นายเรียน บุญนำพา ได้ให้ข้อมูลว่า

“นโยบายก็ดีพอ ๆ กันแต่ถ้าผลผลิตได้ในปริมาณที่มากคิดว่านโยบายจำนำข้าวจะ ดีกว่านโยบายประกันราคาข้าว เพราะได้ราคาสูงกว่า” (นายเรียน บุญนำพา, 2564)

นายเกษม ดงน้อย ชาวนาตำบลลุงเหล็ก ได้กล่าวว่า

“นโยบายของรัฐมีส่วนทำให้อยากทำนามากขึ้น เพราะช่วยในเรื่องราคาข้าวดี ถือว่าเป็นปัจจัยที่ทำให้ชาวนาสามารถมีรายได้เพิ่มขึ้น” (นายเกษม ดงน้อย, 2564)

จากการศึกษาพบว่า คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวนาในตำบลลุงเหล็กมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นเมื่อเทียบกับรัฐบาลในอดีต กล่าวคือ พอจะมีเงินเก็บไว้ใช้ ในเวลาจำเป็นของชีวิต บางส่วนไม่มีเงินเก็บแต่สามารถลดภาระหนี้สินลงได้จากในอดีตทำให้ไม่ต้องมีความกังวลในเรื่องหนี้สินมากนัก นอกจากนี้ยังสะดวกสบายมากขึ้นเพราะการทำนาในปัจจุบันทำงานง่ายและรวดเร็วกว่าในอดีตที่ผ่านมา ทำให้ได้ผลผลิตที่มากขึ้น ราคาดีขึ้นจากที่รัฐบาลได้สนับสนุนให้มีนโยบายการรับจำนำข้าว ถึงแม้ราคาข้าวจะดีขึ้นแต่ค่าใช้จ่ายก็สูงตามไปด้วยเช่นกัน ซึ่งก็เปลี่ยนไปตามกระแสแนววัตกรรมการพัฒนาที่รวดเร็ว ที่เน้นการผลิตตามกระแสนิยมที่เน้น การปลูกข้าวเพื่อขายเสียมาก จากคำสัมภาษณ์ของ นายไพศาล จันรา ชาวนาตำบลลุงเหล็ก ได้ให้ข้อมูลว่า

“แม้ว่าต้นทุนค่าแรง ค่าจ้างที่ชาวนาจะต้องลงทุน เพื่อความสะดวกสบายนั้นยังงักงันกับรายได้ที่ชาวนาจะได้รับ ทำให้ชาวนาไม่คิดจะเลิกทำนาแน่นอน เพราะไม่ต้องเหนื่อยเองด้วย และถึงแม้ว่าจะได้รายได้ที่คุ้มค่ากับการลงทุนไม่มากเท่าไร” (นายไพศาล จันรา, 2564)

และนายประวุฒิ เหล็กดี ชาวนาตำบลลุงเหล็ก ได้กล่าวไว้ว่า

“การทำนาในปัจจุบันชาวนาแค่ไปดูแลเท่านั้น ส่วนใหญ่จ้างให้เขามาช่วย เพราะทำเยอะดูแลไม่ค่อยทั่วถึง เพราะทำเชิงธุรกิจมากขึ้น ทำให้ได้ผลผลิตเยอะ ๆ ให้ทันต่อนโยบายของรัฐ” (นายประวุฒิ เหล็กดี, 2564)

กล่าวโดยสรุป นโยบายการรับจำนำข้าวเปลือกของรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร จะเห็นได้ว่า นโยบายของรัฐบาลในการดูแลชาวนาถือว่าเป็นปัจจัยที่ทำให้ชาวนาสามารถมีรายได้เพิ่มมากขึ้น จากการควบคุมราคาข้าวให้อยู่ในราคาที่ไม่ตกต่ำ นอกจากนั้นนโยบายของรัฐบาลยังมีส่วนกระตุ้นให้ชาวนาตำบลลุงเหล็กมีความต้องการทำนาเพิ่มมากขึ้น เพราะนโยบายของทางภาครัฐช่วยให้คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวนาในตำบลลุงเหล็กมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีรายได้ที่เพิ่มสูงขึ้นเมื่อเทียบกับในอดีต

7. วิถีชีวิตชาวนาในยุคประเทศไทย 4.0 นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย ภายใต้การนำของ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2557

ไทยแลนด์ 4.0 เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย หรือ โมเดลพัฒนา เศรษฐกิจของรัฐบาล ภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีและหัวหน้าคณะรักษาความสงบ แห่งชาติ (คสช.) ที่เข้ามาบริหารประเทศบนวิสัยทัศน์ที่ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ที่มีภารกิจสำคัญในการ ขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศด้านต่าง ๆ เพื่อปรับแก้จัดระบบปรับ

ทิศทาง และสร้างหนทางพัฒนาประเทศให้เจริญ สามารถรับมือกับโอกาสและภัยคุกคามแบบใหม่ ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ประเทศไทย 4.0 กำหนดแนวทางพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศ เศรษฐกิจใหม่ (New Engines of Growth) เป็นความมุ่งมั่นของนายกรัฐมนตรี ที่ต้องการปรับเปลี่ยนโครงสร้าง เศรษฐกิจ ไปสู่ “Value-Based Economy” หรือ เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม โดยมีฐานคิดหลัก คือ เปลี่ยนจาก การผลิตสินค้า “โภคภัณฑ์” ไปสู่สินค้าเชิง “นวัตกรรม” เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรม ไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม เปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้า ไปสู่การเน้นภาคบริการมากขึ้น จึงควรมีการเปลี่ยนวิธีการทำที่มีลักษณะสำคัญ คือ เปลี่ยนจากการเกษตร แบบดั้งเดิมในปัจจุบันไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ ที่เน้นการบริหารจัดการและเทคโนโลยี Smart Farmer โดย เกษตรกรต้องร่ำรวยขึ้น และเป็นเกษตรกรแบบเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur) เปลี่ยนจาก Traditional SMEs หรือ SMEs ที่มีอยู่และรัฐต้องให้ความช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลาไปสู่การเป็น Smart Enterprises และ Startups เกษตรกรรมของประเทศไทยถูกเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่มาแล้ว จากการเกษตรสมัยก่อนที่ใช้วิธีดั้งเดิม ขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศ แต่เมื่อเข้าสู่ช่วงเกษตรกร 2.0 รัฐบาลได้สนับสนุนการใช้เครื่องจักรเบา (Light Machine) แทนแรงงานคนและใช้ควบคุมระบบน้ำเพื่อให้เพาะปลูกได้ตลอดทั้งปี ไปจนถึงเครื่องจักรหนัก (Heavy Machine) ที่ทำให้สามารถสร้างผลิตภัณฑ์การเกษตรส่งออกได้เต็มรูปแบบ แต่ส่วนที่เกษตร 4.0 จะเข้ามามีส่วนช่วยเกษตรกรอย่างมากในที่นี้คือความแม่นยำ และการควบคุมคุณภาพสินค้า อาจเป็นตั้งแต่ขั้นตอนการเตรียมเมล็ดพันธุ์ หรือขั้นตอนการเตรียมดินเลยก็ได้ เรียกกันง่าย ๆ ว่าการสร้างฟาร์มอัจฉริยะ หรือที่ในแวดวงเกษตรกรรมเรียกกันว่าเกษตรแม่นยำสูงเพราะการเกษตรต้องพึ่งพิงปัจจัยที่ควบคุมไม่ได้หลายอย่าง ตั้งแต่ฟ้า ฝน อากาศ ทำให้การควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์เป็นเรื่องยาก โดยเกษตรแม่นยำสูงใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ มาตรวจสอบสภาพแวดล้อมที่ควบคุมไม่ได้เหล่านี้ เพื่อมาปรับในการเพาะปลูกพืชพรรณในไร่อย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยแบ่งเบาภาระของเกษตรกรไปพร้อม ๆ กัน ทำให้สามารถตั้งรับทุกปัญหา และได้ผลผลิตที่มีคุณภาพรวมถึงปริมาณที่ตรงกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ก่อนเพาะปลูกอย่างแม่นยำ นอกจากนี้เกษตรกรไทยยังต้องมุ่งเน้นพัฒนาการผลิตพืชเศรษฐกิจหลักของประเทศอย่าง ข้าว โดยได้มีนักวิทยาศาสตร์ภาคเกษตรกรรมของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผศ.ดร.ดุสิต อธิณัฐณ์ กำลังพัฒนาระบบที่สามารถพยากรณ์การเกิดโรคในนาข้าว โดยใช้ระบบเซ็นเซอร์เก็บข้อมูลสภาพแวดล้อมและสภาพอากาศ ทั้งเรื่องของอุณหภูมิ ความชื้น ปริมาณน้ำฝน ที่ทำงานโดยอาศัยแบตเตอรี่พลังงานโซลาร์เซลล์ ซึ่งเครื่องสามารถส่งข้อมูลไปในสมาร์ตโฟนเจ้าของนาข้าวได้แบบปัจจุบันทันด่วน (Real Time) ทำให้สามารถใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลงกันไว้ก่อนที่จะเกิดโรคระบาดได้

กรมส่งเสริมการเกษตรได้ดำเนินการตามนโยบายมาอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2557 ทั้งนี้ เพื่อให้เกษตรกรทุกคนได้รับการพัฒนาเป็นเกษตรกรที่มีความพร้อมรับกับสถานการณ์ด้านการเกษตรที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยมุ่งหวังให้เกษตรกรไทยมีความพร้อม มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการประกอบอาชีพ การเกษตร จึงได้กำหนดค่านิยามของเกษตรกรปราดเปรี๊อง (Smart Farmer) หมายถึง ผู้ประกอบการเกษตรที่มีการ ใช้เทคโนโลยี และการบริหารจัดการเพื่อการดำเนินธุรกิจอย่างทันสมัย มีความเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้และถือเป็นเป้าหมายในการพัฒนาเกษตรกร รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่ม มุ่งเน้นให้มีความสามารถในการบริหารจัดการ กลุ่มทั้ง 6

ด้าน ได้แก่ การบริหารจัดการองค์กร ทุนและทรัพยากร ผลประโยชน์ของสมาชิก ความรู้ ความสามารถของสมาชิกและองค์กร และการบริหารเชิงธุรกิจ เพื่อให้เกิดกลุ่มที่เข้มแข็ง นำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ตลอดจน การเชื่อมโยงเครือข่ายเจ้าหน้าที่และเกษตรกรที่ผ่านการพัฒนาศักยภาพของกรมส่งเสริมการเกษตรทั้งในประเทศและ ต่างประเทศเพื่อเพิ่มศักยภาพในการประกอบอาชีพยิ่งขึ้น

จากการศึกษาพบว่า ชาวนาตำบลถลุงเหล็ก อำเภอดงหลวง จังหวัดลพบุรี ยังไม่มีความพร้อมในการพัฒนาด้านการเปลี่ยนแปลงการทำนาในรูปแบบของผู้ประกอบการ ชาวนาในตำบลถลุงเหล็กยังใช้รูปแบบเดิมในการทำนา คือ ทำนาแล้วนำผลผลิตข้าวไปขายให้กับพ่อค้าคนกลางโรงสีเหมือนเดิม ซึ่งชาวนายังขาดความรู้ และไม่มีการจัดตั้งกลุ่มสมาชิกชาวนา เพื่อการสร้างเครือข่ายในการบริหารจัดการในเรื่องของการสร้างกลุ่มในการบริหารจัดการเกี่ยวกับด้านต้นทุนและการรักษาผลประโยชน์ในด้านราคาข้าวจากท้องตลาด ไม่ได้ทำการจัดตั้งกลุ่มผลิตภัณฑ์การแปรรูปจากข้าวออกขายตามท้องตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่า ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของ นางพิน แสงกำ ชาวนาตำบลถลุงเหล็ก ได้ให้ข้อมูลว่า

“ชาวนายังขาดความรู้ ความเข้าใจ ใน นโยบายหรือแนวทางไทยแลนด์ 4.0 ยังไม่เข้าใจในเรื่องของระบบการทำนาแบบการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามามีส่วนร่วม ติดแบบการทำนาแบบเดิมเน้นผลผลิตให้ได้เยอะ ๆ” (นางพิน แสงกำ, 2564)

ในขณะที่นายไพศาล จันลา ชาวนาตำบลถลุงเหล็ก เห็นประเด็นในเรื่องของการใช้เทคโนโลยีเข้ามาใช้กับการทำนาจจะทำให้มีต้นทุนและค่าใช้จ่ายเพิ่มสูงขึ้น

“การทำนาแบบวางระบบ มีต้นทุนค่าใช้จ่ายที่เพิ่มสูงขึ้นพอสมควรทำให้ชาวนายังไม่มีทุนค่าใช้จ่ายและมีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องกับชาวนายังไม่สนใจการทำนาแบบนี้เพราะชาวส่วนใหญ่มีอายุเยอะ” (นายไพศาล จันลา, 2564)

กล่าวโดยสรุป วิถีชีวิตชาวนาในยุคประเทศไทย 4.0 ของชาวนาตำบลถลุงเหล็ก อำเภอดงหลวง จังหวัดลพบุรี จะเห็นได้ว่ายังคงทำนาแบบดั้งเดิมคือ การทำนาเพื่อให้ได้ผลผลิตข้าวในปริมาณที่มาก เพื่อจะได้นำไปขายให้พ่อค้าคนกลาง ยังไม่มีการทำนาแบบเป็นผู้ประกอบการ ซึ่งยังขาดความรู้และยังไม่ได้มีการจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายชาวนาเพื่อการทำมาค้าขายในด้านต้นทุนและผลประโยชน์ในด้านราคาจากท้องตลาดและนำข้าวมาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า ซึ่งเป็นความมุ่งมั่นของนายกรัฐมนตรี ที่ต้องการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจ ไปสู่ “Value-Based Economy” หรือ เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม โดยมีฐานคิดหลักเปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรม ไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี การเปลี่ยนวิธีการทำที่มีลักษณะสำคัญ คือ เปลี่ยนจากการเกษตร แบบดั้งเดิมในปัจจุบันไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ ที่เน้นการบริหารจัดการและเทคโนโลยี เป็นเกษตรกรแบบเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur) ทำให้สามารถสร้างผลิตภัณฑ์

การเกษตรส่งออกได้เต็มรูปแบบเข้ามามีส่วนช่วยเกษตรกรอย่างมากในที่นี่คือความแม่นยำเพราะการเกษตรต้องพึ่งพิงปัจจัยที่ควบคุมไม่ได้หลายอย่าง ตั้งแต่ฟ้า ฝน อากาศ ทำให้การควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์ โดยเกษตรกรแม่นยำสูงใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ มาตรวจสอบสภาพแวดล้อมที่ควบคุมไม่ได้ เพื่อมาปรับในการเพาะปลูกพืชพรรณในไร่อย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยแบ่งเบาภาระของเกษตรกรไปพร้อม ๆ กัน

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย เรื่องวิถีชีวิตชาวนาในยุค Thailand 4.0 ของกลุ่มชาวนา ตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี ในครั้งนี้ เป็นลักษณะงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการณ์ชาวนาดำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี และ 2) เพื่อศึกษานโยบายข้าวของรัฐ ตั้งแต่รัฐบาล พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ถึง รัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่ส่งผลต่อวิถีชาวนา ตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ตัวแทนจาก เกษตรอำเภอ 1 คน นักวิชาการเกษตร 1 คน และตัวแทนจากชาวนาในตำบลลุงเหล็ก 16 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 18 คน โดยวิธีการดำเนินการวิจัย ได้แก่ การค้นคว้าและวิเคราะห์จากเอกสาร (documentary analysis) การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผลการวิเคราะห์ที่ได้จากการสัมภาษณ์มาเปรียบเทียบข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกัน ทั้งแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาอภิปรายผลในการเสนอวิถีชีวิตชาวนา ในยุค Thailand 4.0 ของกลุ่มชาวนา ตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี

1. สรุปผลการวิจัย
2. อภิปรายผล
3. ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวถีชีวิตชาวนาในยุค Thailand 4.0 ของกลุ่มชาวนาดำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี ผลการศึกษาพบว่า

1. สภาพการณ์ชาวนาดำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี

จากสภาพการณ์วิถีชีวิตชาวนาดำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี จะเห็นได้ว่าในอดีต พื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลลุงเหล็กเป็นพื้นที่ที่ใช้ประกอบอาชีพทำนาที่อยู่นอกเขตชลประทานลักษณะการทำนาของชาวนาในพื้นที่จะทำเป็นนาปี 1 ปีจะทำนาได้ 1 ครั้ง พันธุ์ข้าวที่ใช้ในการทำนา คือ ข้าวดอกมะลิ 105 เกษตรกรจะเน้นการใช้แรงงานในครอบครัวเป็นหลักไม่มีเครื่องมือทางการเกษตรที่ทันสมัยใช้เข้ามาใช้นอกจากนี้การทำนายังมีการใช้ปุ๋ยจะใช้มูลสัตว์จาก วัว กระบือ ทำให้ต้นทุนในการผลิตไม่สูง การทำนาในอดีตจะทำเพื่อการบริโภคในครัวเรือนเหลือจากครัวเรือนแล้วถึงจะนำไปขาย ซึ่งต่างจากสภาพปัจจุบันที่มีปัจจัยในหลายด้านเข้ามาเกี่ยวข้องทำให้สถานการณ์ของชาวนาปรับเปลี่ยนไป 1) ปัจจัยปัญหาราคาข้าวกับการส่งผลต่ออาชีพชาวนา พบว่า ต้นทุนการผลิตไม่ว่าจะเป็น การจ้าง ปู ยาฆ่าแมลง ฯลฯ เป็นต้นทุนที่นับวันจะมีแนวโน้มที่สูงขึ้นยังมีปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมได้ อย่างเช่น ดินฟ้าอากาศ บางปีปริมาณฝนน้อย บางปีปริมาณฝนมากจนเกิดน้ำท่วมสร้างความเสียหายต่อผลผลิต และนโยบายการสนับสนุนข้าวของชาวนาแต่ละรัฐบาลยังเป็นปัจจัยสำคัญต่อราคาข้าวเช่นเดียวกัน 2) ปัจจัยด้านต้นทุนในการผลิต พบว่า ต้นทุนในการผลิตข้าวในแต่ละปีปรับสูงขึ้นไม่ว่าจะเป็นค่าปุ๋ย ค่าเก็บเกี่ยว ค่าน้ำมัน ค่าเช่าที่ดิน รวมถึงมีค่าจ้างแรงงานเพิ่มสูงขึ้น 3) ปัจจัยการย้ายเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม พบว่า เกิดจากรายได้ที่ไม่แน่นอนและชาวนาที่

สู่ต่อต้านทุนในการทำนาไม่ไหว ปัญหาราคาข้าวตกต่ำ ชาวนาได้หันเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมแทน เพราะมีรายได้ที่มั่นคง มีรายได้ประจำทุกเดือนและมีสวัสดิการที่มีให้แก่พนักงาน สะท้อนถึงการมีรายได้ที่มั่นคงกว่าอาชีพทำนา 4) ปัจจัยปัญหาหนี้สินของชาวนา พบว่า หนี้สินของชาวนาส่วนใหญ่เกิดจาก ปัจจัยราคาข้าว ต้นทุนการผลิตและผลผลิตข้าว ปัจจัยเหล่านี้มีผลชาวนาที่มีหนี้สินเพิ่มขึ้น เพราะในแต่ละปีผลผลิตข้าวต้นทุนการผลิตและราคาข้าวปรับตัวไม่คงที่ ส่งผลกระทบไปถึงรายได้ของชาวนาไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายชาวนาต้องไปกู้เงินมาหมุนในการทำนาครั้งต่อไป ชาวนาต้องแบกรับหนี้และมีหนี้สะสมทุกปี และปัจจัยปัจจัยเหล่านี้ทำให้วิถีชาวนาในตำบลถลุงเหล็ก เปลี่ยนไปจากเดิม

2. นโยบายข้าวของรัฐ ตั้งแต่รัฐบาล พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ถึง รัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่ส่งผลต่อวิถีชาวนาตำบลถลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี

นโยบายรับจำนำข้าวเปลือกนาปี พรรคไทยรักไทย รัฐบาล พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ในช่วงปี 2544 พบว่า ชาวนาในตำบลถลุงเหล็ก มีการเปลี่ยนแปลงวิถีการทำนาเริ่มมีการลงทุนที่เพิ่มขึ้นเน้นในด้านการใช้สารเคมี การเช่าที่ดินทำการเกษตรจะได้ปริมาณผลผลิตข้าวที่มาก เพื่อที่จะได้ตอบสนองนโยบายของโครงการรับจำนำข้าว ที่มีราคาสูงเป็นสิ่งจูงใจที่ทำให้ชาวนาในตำบลถลุงเหล็กเกิดการกู้ยืมเงินมาลงทุนเพื่อหวังที่จะสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวได้เป็นกรอบเป็นกำ ทำให้ชาวนาในตำบลถลุงเหล็กมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าตอนที่ไม่มีมาตรการสนับสนุนนโยบายของทางภาครัฐ

นโยบาย พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2549 พบว่า ไม่ได้มีนโยบายที่ช่วยในเรื่องของการสนับสนุนของชาวนาที่ชัดเจนเหมือนกับรัฐบาลในสมัยที่ผ่านมา เพียงแต่สนับสนุนให้การพัฒนาการเกษตรตามแนวทางทฤษฎีใหม่ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้กรอบความยั่งยืนและความพอดี เฉกเช่นเดียวกับชาวนาในตำบลถลุงเหล็ก ยังไม่ได้รับประโยชน์ในเชิงราคาข้าวเหมือนเช่นรัฐบาลในสมัย พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร (สำนักงานเลขาธิการสำนักนายกรัฐมนตรี, 2549)

นโยบายพักหนี้ของเกษตรกรรายย่อยและยากจน และการสร้างระบบประกันความเสี่ยงให้เกษตรกร ของคณะรัฐมนตรี นายสมัคร สุนทรเวช นายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2551 พบว่า ชาวนาตำบลถลุงเหล็ก มีความเห็นชอบในนโยบายการพักชำระหนี้ เนื่องจากปีที่มีนโยบายชาวนาในตำบลถลุงเหล็กมีการเก็บเกี่ยวผลผลิตที่น้อยมากบางรายไม่มีผลผลิต เพราะเกิดปัญหาภัยแล้งหนักกว่าทุกปี ชาวนาขาดรายได้จากการขายข้าวในปี พ.ศ. 2551 ถึงราคาจะสูงแต่ชาวนาก็ไม่มีผลผลิตที่จะออกไปจำหน่าย ทำให้ชาวนาได้รับประโยชน์จากนโยบายการพักชำระหนี้เป็นอย่างมากโดยไม่ต้องชำระเงินต้นเพียงแต่ชำระแค่ดอกเบี้ยเท่านั้น (สำนักงานเลขาธิการสำนักนายกรัฐมนตรี, 2551ก)

นโยบายการจัดตั้งสภาเกษตรกร และสร้างระบบประกันความเสี่ยงให้เกษตรกรของคณะรัฐมนตรี นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2551 พบว่า ชาวนาในตำบลถลุงเหล็กไม่รู้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดตั้งสภาเกษตรกรและระบบประกันความเสี่ยงที่ช่วยลดความเสี่ยงอันเนื่องมาจากผลกระทบความเสียหายจากภัยธรรมชาติ รวมถึงดูแลราคาสินค้าเกษตรให้มีเสถียรภาพภายใต้การผันแปรอย่างรุนแรงของตลาดโลก (สำนักงานเลขาธิการสำนักนายกรัฐมนตรี, 2551ข)

นโยบายประกันรายได้เกษตรกร รัฐบาลของพรรคประชาธิปัตย์ภายใต้การบริหารของ นายกรัฐมนตรี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ พ.ศ. 2551 พบว่า ชาวนาตำบลลุงเหล็กมีความเห็นชอบกับ โครงการนี้เป็นอย่างมากเพราะเกษตรกรได้รับผลประโยชน์จากโครงการนี้แบบโดยตรงถึงแม้ชาวนาจะ ขายข้าวได้ในราคาต่ำกว่าราคาประกัน ทางโครงการก็จะจ่ายเพื่อให้กับชาวนาเป็นค่าส่วนต่าง นอกจากนี้ชาวนาในตำบลลุงเหล็กได้มีการแย่งกันเช่าที่ดินเพื่อการทำนาที่เพิ่มขึ้นทำให้ค่าเช่าที่มีการ บริหารราคาที่สูงขึ้นไปกว่าเดิม เพราะต่างคนก็มีความต้องการที่จะได้ปริมาณผลผลิตที่เพิ่มขึ้นเพื่อให้เกิด ความคุ้มค่าของการลงทุนในแต่ละครั้ง (สำนักงานเลขาธิการสำนักนายกรัฐมนตรี, 2553)

นโยบายการรับจำนำข้าวเปลือกของรัฐบาล นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร พ.ศ. 2554 พบว่า นโยบายของรัฐบาลในการดูแลชาวนาถือว่าเป็นปัจจัยที่ทำให้ชาวนาสามารถมีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากการควบคุมราคาข้าวให้อยู่ในราคาที่ไม่ตกต่ำ นอกจากนี้นโยบายของรัฐบาลยังมีส่วนกระตุ้นให้ ชาวนาตำบลลุงเหล็กมีความต้องการทำนาเพิ่มมากขึ้น เพราะนโยบายของทางภาครัฐช่วยให้คุณภาพ ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวนาในตำบลลุงเหล็กมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีรายได้ที่เพิ่มสูงขึ้นเมื่อเทียบกับ ในอดีต (สำนักงานเลขาธิการสำนักนายกรัฐมนตรี, 2554)

วิถีชีวิตชาวนาในยุคประเทศไทย 4.0 นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย ภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2557 พบว่า ชาวนาตำบลลุง เหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี ยังไม่มีความพร้อมในการพัฒนาด้านการเปลี่ยนแปลงการทำนา ในรูปแบบของผู้ประกอบการ ชาวนาในตำบลลุงเหล็กยังใช้รูปแบบเดิมในการทำนา คือ ทำนาแล้ว นำผลผลิตข้าวไปขายให้กับพ่อค้าคนกลางโรงสีเหมือนเดิม ซึ่งชาวนายังขาดความรู้ และไม่มีการจัดตั้ง กลุ่มสมาชิกชาวนา เพื่อการสร้างเครือข่ายในการบริหารจัดการในเรื่องของการสร้างกลุ่มในการบริหาร จัดการเกี่ยวกับการรักษาสภาพประโยชน์ในด้านราคาข้าวจากท้องตลาด ไม่ได้ทำการจัดตั้งกลุ่มผลิตภัณฑ์ การแปรรูปจากข้าวออกขายตามท้องตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่า

อภิปรายผล

1. สภาพการณ์วิถีชีวิตชาวนาตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี ปัจจุบันมี ปัจจัยในหลายด้านเข้ามาเกี่ยวข้องทำให้สถานการณ์ของชาวนาปรับเปลี่ยนไป 1) ปัจจัยปัญหา ราคา ข้าวกับการส่งผลต่ออาชีพชาวนา 2) ปัจจัยด้านต้นทุนในการผลิต 3) ปัจจัยการย้ายเข้าไปทำงานใน โรงงานอุตสาหกรรม 4) ปัจจัยปัญหาหนี้สินของชาวนา ปัจจัยเหล่านี้จะเห็นได้ว่า การเพาะปลูกข้าว ลดลงจากที่ราคาข้าวมีแนวโน้มที่ลดลง ย่อมให้เห็นว่าปัจจัยราคาข้าวมีผลต่อการเพาะปลูกข้าวของ ชาวนา ในด้านของต้นทุนในการผลิตข้าวมีผลต่อค่าใช้จ่ายการทำนาของชาวนา ไม่ว่าจะ เป็นค่าปุ๋ย ค่าเก็บเกี่ยว ค่าน้ำมันรวมถึงค่าเช่าที่ เป็นต้น ประกอบกับปัจจุบันได้มีการใช้แรงงานด้วยวิธีการจ้าง ค่าตอบแทนในการกระบวนการทำงานรวมถึงเครื่องจักรทางการเกษตรเข้ามีส่วนช่วยในการทุนแรงและ ลดระยะเวลาในการทำนามากขึ้น ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นเป็นเงาตามตัวประสบกับปัญหาหนี้สิน ของชาวนาที่ไม่มีวันหมดสิ้นเพราะการทำนาในแต่ละปีมีค่าใช้จ่ายที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ชาวนาได้ ไปกู้ยืมเงินมาลงทุนในเรื่องของการทำนาแต่ราคาการขายผลผลิตกลับมีแนวโน้มที่ลดลงนอกจากนี้ ชาวนาตำบลลุงเหล็ก มีแนวโน้มที่จะหันหลังให้กับการทำนาเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ สาเหตุเกิดจากปัญหา ราคาข้าวที่ก่อให้เกิดรายได้ที่ไม่แน่นอน ซึ่งแต่ละปีราคาข้าวที่สูงและต่ำบางปีราคาข้าวสูง จึงเริ่มที่จะ

ไปทำงานทำในเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงงานอุตสาหกรรมที่มีค่าตอบแทนที่มั่นคง มีรายได้ประจำ ทุกเดือนรวมถึงสวัสดิการที่บริษัทหรือโรงงานอุตสาหกรรมมีไว้ให้แก่พนักงาน จะเห็นได้ว่ารายได้และความมั่นคงดีกว่าการทำนาเกือบทั้งปีของชาวนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ วสันต์ ลิ้มรัตน์ภัทรกุล, และ มะลิวัลย์ แซ่ฮ้อย (2561) ศึกษาเรื่อง การเมืองเรื่อง “ข้าว” บทสะท้อนรูปแบบการเมืองภาคพลเมืองเพื่อแก้ไขปัญหาของชาวนาในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ ผลการวิจัย พบว่า ในช่วงปรากฏการณ์ของอดีต “ชาวนา” ซึ่งเป็นประชากรที่มีอยู่เป็นจำนวนมากที่สุดเพราะคนไทย บริโภคข้าวมาหลายชั่วอายุคนแต่บทบาทของชาวนาก็ยังคงเป็นแค่แรงงานเหมือนเดิม แต่กลุ่มทุน เริ่มเข้ามา มีบทบาทกับเกษตรกรชาวนามากขึ้น และการนำสารเคมีเข้ามาใช้ในการเพาะปลูกเพิ่มมากขึ้นเพื่อเร่งปริมาณของผลผลิตจนเกษตรกรชาวนาได้รับผลกระทบจากสารเคมี เช่น ปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาด้านต้นทุนการผลิต ปัญหาด้านภาระหนี้สิน ปัญหาการเสื่อมสภาพของสิ่งแวดล้อม

2. นโยบายข้าวของรัฐตั้งแต่รัฐบาล พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ถึง รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่ส่งผลต่อวิถีชาวนาตำบลถลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง รัฐบาลมีนโยบายเกี่ยวกับการช่วยเหลือชาวนา 1) นโยบายรับจำนำข้าวเปลือกนาปี พรรคไทยรักไทย รัฐบาล พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร 2) นโยบายพักหนี้ของเกษตรกรรายย่อยและยากจน และการสร้างระบบประกันความเสี่ยงให้เกษตรกร ของคณะรัฐมนตรีนายสมศรี สุนทรเวช นายกรัฐมนตรี 3) นโยบายประกันรายได้เกษตรกร รัฐบาลของพรรคประชาธิปัตย์ภายใต้การบริหารของนายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ 4) นโยบายการรับจำนำข้าวเปลือกของรัฐบาล นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร 5) นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยหรือโมเดลพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาลประเทศไทย 4.0 กำหนดแนวทางพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศเศรษฐกิจใหม่ (New Engines of Growth) เปลี่ยนจากการเกษตรแบบดั้งเดิมในปัจจุบันไปสู่การเกษตรสมัยใหม่โดยเป็นเกษตรกรแบบเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur) สอดคล้องกับงานวิจัยของ วีระ หวังสัจจะโชค (2560) บทความนี้นำเสนอบทสำรวจกรอบการศึกษาการปรับตัวของชาวนาไทยทางเศรษฐกิจการเมือง และโจทย์สำหรับการศึกษาในอนาคต สำหรับการทำความเข้าใจการปรับตัวของชาวนาในชุดคำอธิบายที่หลากหลาย จากกรอบสถาบันนิยมใหม่ในทางสากลทั้งระดับโครงสร้าง วัฒนธรรม และทางเลือกของตัวแสดง จนนำมาสู่กรอบการศึกษาการปรับตัวของชาวนาไทยที่ถูกพัฒนาขึ้นตั้งแต่จากยุคการมองสังคมเกษตรว่าเป็นระบบอุปถัมภ์ มาสู่การใช้กรอบแบบ Marxism วัฒนธรรมชุมชน การมองชาวนาการเมืองในยุคโลกาภิวัตน์และหลังสังคมเกษตรกรรม และการปรับตัวของชาวนาในฐานะตัวแสดงทางนโยบายและการเมืองในนโยบายข้าวปัจจุบันที่ใกล้ชิดกับกลไกตลาดและรัฐ งานนี้ได้เสนอว่าอนาคตควรมีการศึกษาโจทย์เรื่องการปรับตัวของชาวนาใน 5 ด้านสำคัญประกอบด้วยเรื่องนิเวศเกษตรกรรม กลไกตลาดโลกและภูมิภาค

ดังนั้นนโยบายข้าวของแต่ละรัฐบาลมีผลต่อวิถีชีวิตชาวนา หากแต่ละรัฐบาลให้ความสำคัญต่อชาวนาจะส่งผลต่อเรื่องคะแนนเสียงของรัฐบาล อาทิเช่น นโยบายรับจำนำข้าวเปลือกนาปี นโยบายพักหนี้ของเกษตรกรรายย่อยและยากจน นโยบายการรับจำนำข้าวเปลือก เป็นต้น นอกจากนี้ นโยบายราคาข้าวของแต่ละรัฐบาลยังส่งผลต่อวิถีชีวิตชาวนา หากรัฐบาลใดให้ความสำคัญกับราคาข้าวที่สูงชาวนา จะมีรายได้และวิถีชีวิตที่ดีขึ้น แต่หากรัฐบาลใดไม่ได้เน้นเรื่องราคาข้าวชาวนามีวิถีชีวิตค่อนข้างลำบาก เนื่องจากพื้นที่แห่งนี้ปลูกข้าวปีละหนึ่งครั้งไม่สามารถทำนาปรังได้ อีกทั้งยังมีต้นทุนการผลิตข้าวที่สูง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ควรจะมีการส่งเสริมการให้ความรู้ในเรื่องของการแปรรูปให้กับชาวนาเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับข้าวที่เป็นผลผลิตในตำบล

1.2 ควรส่งเสริมให้ชาวนาเกิดการรวมกลุ่มและสนับสนุนการแปรรูปข้าว เช่น การสีข้าวเองของกลุ่มชาวนา การบรรจุข้าวสารขายเอง เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาการรวมของกลุ่มชาวนาในตำบลถลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี

2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการดำรงอยู่ของวิถีชาวนาจากหลายพื้นที่ เพื่อที่จะได้นำข้อมูลไปวางแผนในการพัฒนาอาชีพชาวนาต่อไปได้

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

บรรณานุกรม

- กรมการข้าว. (2553). **องค์ความรู้เรื่องข้าว**. สืบค้น ธันวาคม 13, 2564, จาก http://www.brrd.in.th/rkb/data_004/rice_xx204_manage_tamna-1.htmla02.
- _____. (2560). **องค์ความรู้เรื่องพันธุ์ข้าว**. สืบค้น ธันวาคม 30, 2564, จาก <http://webold.ricethailand.go.th/rkb3/Varieties.htm>
- กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์. (2564). **โครงการจัดทำรูปแบบตลาดกลางสินค้าเกษตรภาครัฐ**. สืบค้น ธันวาคม 14, 2564, จาก <http://macm.dit.go.th/report/part2.pdf>.
- กฤษฎา นาโสภ. (2552). **วิถีชาวนาอีสานตอนล่าง: ศึกษากรณีชุมชนชาวนาบ้านตำแย ตำบลม่วงสามสิบ อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- กฤษฎา พงษ์รินทร์. (2550). **คุณภาพชีวิตการทำงาน กรณีศึกษา: พนักงานขับรถ พนักงานคุ้มกัน และหัวหน้าประจำรถยนต์คุ้มกันทรัพย์สินที่ค่าแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- กฤษณา งามกมล. (2552). **ภาวะสุขภาพและพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของเกษตรกรชาวนา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กันตยา เพิ่มผล, และคนอื่น ๆ. (2550). **รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ด่านตรวจคนเข้าเมืองท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ**. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาทุนมนุษย์.
- กาญจนา มาล้อม. (2564, พฤษภาคม 10). **นักวิชาการเกษตรชำนาญการ ตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี**. สัมภาษณ์.
- กัญเกียรติ เรืองชัยภูมิ. (2564, พฤษภาคม 11). **ตัวแทนชาวนาตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี**. สัมภาษณ์.
- เกษม ดงน้อย. (2564, พฤษภาคม 9). **ตัวแทนชาวนาตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี**. สัมภาษณ์.
- ขวัญชนก อินทะพงษ์. (2552). **ความสัมพันธ์ระหว่างกำลังขวัญในการปฏิบัติงานกับความพึงพอใจในการได้รับสวัสดิการของพนักงานบริษัท การบินไทยจำกัด (มหาชน): กรณีศึกษาสายทรัพยากรบุคคลและบริหารทั่วไป**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- จรัญ มามั่งคั่ง. (2564, พฤษภาคม 11). **ตัวแทนชาวนาตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี**. สัมภาษณ์.
- ชมภูษ หุ่นนาค. (2560). **คุณภาพชีวิตชาวนาไทย ศึกษากรณีจังหวัดสุพรรณบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษภักดิ์บัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.
- ชาติ พานเหล็ก. (2551). **ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกพันธุ์ข้าวเพื่อใช้ในการปลูกของเกษตรกรในจังหวัดแพร่**. การค้นคว้าอิสระปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชูทิพย์ ปานปรีชา. (2538). **จิตวิทยาทั่วไป**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- เดวิท เจ. กรีนวูด. (2554). **เศรษฐกิจการเมืองของชวา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2554). **ราคาพันธบัตรรัฐบาลรับจำนำ**. สืบค้น ธันวาคม 10, 2564, จาก <https://www.bot.or.th/Thai/FinancialInstitutions/FIholiday/Pages/2011.aspx>.
- ธีรภัทร สุตตะบุตร. (2564). **การปรับตัวและคุณภาพชีวิตของชวาในสังคมไทยปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นภดล หงส์ศรีพันธ์. (2552). **การปรับตัวของเกษตรกรสู่การเกษตรกรรมทางเลือกตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษา หมู่บ้านป่าไผ่ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นิภา ตั้งทรงจิตรากุล. (2551). **คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานในส่วนกลาง**. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- บุญมา ตะทะ. (2564, พฤษภาคม, 11). **ตัวแทนชวาตำบลลุดงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี**. สัมภาษณ์.
- บุญมี ดีสุภาพ. (2564, พฤษภาคม, 11). **ตัวแทนชวาตำบลลุดงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี**. สัมภาษณ์.
- ประยูร ต้นสกุล. (2564, พฤษภาคม, 9). **ตัวแทนชวาตำบลลุดงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี**. สัมภาษณ์.
- ประวุฒิ เหล็กดี. (2564, พฤษภาคม, 9). **ตัวแทนชวาตำบลลุดงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี**. สัมภาษณ์.
- ปรีชา ตะทะ. (2564, พฤษภาคม, 11). **ตัวแทนชวาตำบลลุดงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี**. สัมภาษณ์.
- พงษ์ศักดิ์ ภูมิพลับ. (2564, พฤษภาคม, 10). **ตัวแทนชวาตำบลลุดงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี**. สัมภาษณ์.
- พวงเพชร สุรัตน์วิกุล. (2542). **มนุษย์กับสังคม** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พิน แสงกำ. (2564, พฤษภาคม, 9). **ตัวแทนชวาตำบลลุดงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี**. สัมภาษณ์.
- ไพศาล จันรา. (2564, พฤษภาคม, 9). **ตัวแทนชวาตำบลลุดงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี**. สัมภาษณ์.
- มนตรี มามั่งคั่ง. (2564, พฤษภาคม, 11). **ตัวแทนชวาตำบลลุดงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี**. สัมภาษณ์.
- มูลนิธิข้าวไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2564). **รู้เรื่องข้าว**. สืบค้น ธันวาคม 13, 2564, จาก <https://thairice.org/>
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2560). **เกษตรยั่งยืน**. สืบค้น ธันวาคม 13, 2564, จาก <http://www.sathai.org/autopagev4/files/tK6BH7hMon40556.pdf>.
- รังสรรค์ สบายเมือง. (2564). **วิกฤตราคาข้าวตกต่ำ ทุกข์ซ้ำซ้อนชวาไทย**. สืบค้น ธันวาคม 30, 2564, จาก https://www.matichon.co.th/politics/news_3029507.

- รัศมี ดีสุภาพ. (2564, พฤษภาคม, 10). ตัวแทนชาวนาตำบลลุดุง อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี. สัมภาษณ์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2524). **พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ - ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2524**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- เรียง บุญนำพา. (2564, พฤษภาคม, 10). ตัวแทนชาวนาตำบลลุดุง อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี. สัมภาษณ์.
- ละอ อุดมกร. (2535). **หลักพื้นฐานเพื่อการพยาบาล ชีว-จิต-สังคม** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร, และ ทศนา ทองภักดี. (2543). **รายงานการวิจัยสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วันสพงษ์ ใจอินผล. (2553). **แนวทางแก้ไขปัญหามีส่วนร่วมในต้นทุนการผลิตข้าวของกลุ่มเกษตรกรทำนาบ้านใหม่ร่องแกลบและบ้านกอเปา ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วสันต์ ลิ้มรัตนภักทรกุล, และ มะลิวัลย์ แซ่ฮ้อย. (2561). **การเมืองเรื่อง ข้าว บทสะท้อนรูปแบบการเมืองภาคพลเมืองเพื่อแก้ไขปัญหาของชาวนาในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ**. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- วันชนะ หรั่งเจริญ. (2546). **การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชาวนาอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วิษชุดา ไทเจริญ. (2552). **การจัดการความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร: กรณีศึกษาสวนทุเรียนบ้านเขาป้อม อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี**. สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- วิทยาลัยเทคนิคลพบุรี. (2564). **โรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดลพบุรี และรายได้ต่อวัน**. สืบค้น ธันวาคม 30, 2564, จาก <http://www.lbtech.ac.th>.
- วีระ หวังสัจจะโชค. (2560). **สำรวจจรรจบการศึกษาการปรับตัวของชาวนาไทยทางเศรษฐกิจการเมือง และโจทย์สำหรับการศึกษาในอนาคต**. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เวธกา เสวครบุรี. (2554). **แนวทางการฟื้นฟูและสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของชาวกะเหรี่ยงบ้านไร่ป่า ตำบลห้วยเขยง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี**. กาญจนบุรี: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกาญจนบุรี, อ้างถึงใน พวงเพชร สุรัตน์ภักดี. (2542). **มนุษย์กับสังคม** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมพร เหล็กดี. (2564, พฤษภาคม, 9). ตัวแทนชาวนาตำบลลุดุง อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี. สัมภาษณ์.
- สมวงศ์ ทิพย์ประจักษ์. (2560). **ความสมดุลของระบบการผลิตข้าวและวิถีชาวนาในพื้นที่เป้าหมายภาคเหนือตอนบน: จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และพะเยา**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- สมศักดิ์ พิมพ์ทองงาม. (2564, พฤษภาคม, 11). ตัวแทนชาวนาตำบลลุดุง อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี. สัมภาษณ์.

- สำนักงานเกษตรจังหวัดลพบุรี. (2564). **สถิติข้อมูล**. สืบค้น ธันวาคม 13, 2564, จาก <http://www.lopburi.doae.go.th/index1.htm>.
- สำนักงานเกษตรอำเภอโคกสำโรง. (2564). **ข้อมูลสำนักงานเกษตรอำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี**. สืบค้น ธันวาคม 13, 2564, จาก <http://khoksamrong.lopburi.doae.go.th/index1.html>.
- สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน). (2560). **ฐานข้อมูลงานวิจัยข้าว**. สืบค้น ธันวาคม 13, 2564, จาก http://kasetinfo.arda.or.th/arda/rice/?page_id=123a02.
- สำนักงานเลขาธิการสำนักนายกรัฐมนตรี. (2548). **จัดสรรงบประมาณกองทุนรวมเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร (เพิ่มเติม)**. สืบค้น ธันวาคม 30, 2564, จาก http://www.sakonnakhon.go.th/inforcenter/file7/rice_1.pdf.
- _____. (2549). **แถลงนโยบายการบริหารราชการแผ่นดินต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ แสดงเจตนารมณ์และนโยบายของรัฐบาล**. สืบค้น ธันวาคม 30, 2564, จาก <https://www.thaigov.go.th/aboutus/history/policy/10>.
- _____. (2551ก). **นโยบายของคณะรัฐมนตรี นายสมักร สุนทรเวช นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันจันทร์ที่ 18 กุมภาพันธ์ 2551 แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ**. สืบค้น ธันวาคม 30, 2564, จาก <https://www.thaigov.go.th/aboutus/history/policy/9>.
- _____. (2551ข). **นโยบายของคณะรัฐมนตรี นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันอังคารที่ 7 ตุลาคม 2551**. สืบค้น ธันวาคม 30, 2564, จาก <https://www.thaigov.go.th/aboutus/history/policy/8>.
- _____. (2553). **การดำเนินโครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปี ปีการผลิต 2552/53**. สืบค้น ธันวาคม 30, 2564, จาก <https://www.ryt9.com/s/cabt/653917>.
- _____. (2554). **นโยบายการรับจำนำข้าวเปลือกของรัฐบาล นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร พ.ศ. 2554**. สืบค้น ธันวาคม 30, 2564, จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-41410157>.
- _____. (2562). **คำแถลงต่อรัฐสภา วันพฤหัสบดี ที่ 25 กรกฎาคม 2562 นโยบายปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ ภาคเกษตร**. สืบค้น ธันวาคม 30, 2564, จาก https://www.thaigov.go.th/uploads/document/66/2019/07/pdf/Doc_20190725085640000000.pdf.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2564). **ระบบสารสนเทศการผลิตทางการเกษตร และพื้นที่ปลูกข้าว**. สืบค้น ธันวาคม 13, 2564, จาก <https://www.oae.go.th/view/1/%E0%B8%82%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%A1%E0%B8%B9%E0%B8%A5%E0%B9%80%E0%B8%A8%E0%B8%A3%E0%B8%A9%E0%B8%90%E0%B8%81%E0%B8%B4%E0%B8%88%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%80%E0%B8%81%E0%B8%A9%E0%B8%95%E0%B8%A3/TH-TH>

- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2549). **นโยบายรับจำนำข้าวเปลือกของรัฐบาล**. สืบค้น ธันวาคม 10, 2564, จาก <https://www.oae.go.th>.
- _____. (2560). **สถานพลังประชารัฐขับเคลื่อนเศรษฐกิจ**. สืบค้น ธันวาคม 13, 2564, จาก https://www.moac.go.th/ewt_news.php?nid=a&filename=.
- สำรวย ชัยงาม. (2564, พฤษภาคม, 9). **ตัวแทนชาวนาตำบลถลุง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดลพบุรี**. สัมภาษณ์.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2561). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ** (พิมพ์ครั้งที่ 24). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2548). **จิตวิทยาการศึกษา** (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อลิสา เลิศเดชเดชา. (2560). **การพัฒนาชาวนาไทยไปสู่ไทยแลนด์ 4.0**. เอกสารวิจัยปริญญามหาบัณฑิต วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร.
- อาทิตยา สุตา. (2551). **การปนเปื้อนของข้าววัชพืชในเมล็ดพันธุ์ข้าวปลูกของเกษตรกร**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Alfred Reginald, Radcliffe – Brown. (1951). **The Comparative Method in Social Anthropology**. *Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland*, 81(1/2), 22.
- Auguste, Comte. (1973). **The Enlightenment and the Founding of Sociology in France** (2nd ed.). New York: University of Maryland.
- Bernard, W. (1960). **Mental Health in the Classroom**. New York: McGraw-Hill.
- Bronislaw Malinowski. (1961). **Argonauts of the western Pacific: an account of native enterprise and adventure in the archipelagoes of Melanesian New Guinea**. New York: E. P. Dutton.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). **Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity**. *World Development*, 8(3), 213 - 235.
- Coleman, J. S. (1981). **Cognitive Outcomes in Public and Private Schools**. *Sociology of Education*, 55(31), 65 – 76.
- David, C. McClelland. (1973). **Testing for competence rather than intelligence**. *American Psychologist*, 28(1), 1 - 14.
- Emile Durkheim. (1951). **Suicide: A study in sociology**. New York: Free Press.
- Everett E. Hagen. (1996). **Social Change**. *Urban Socio – economics*, 56(3), 244.
- Havighurst, R. J. (1953). **Human development and education**. Oxford: Longmans Green.
- Herbert Spencer. (1986). **The Principles of Sociology**. New York: Appleton.
- Karl Marx. (1967). **The Eighteenth Brumaire of Louis Bonaparte**. New York: International.

- Lewis, H. Morgan. (1964). **Ancient society**. Cambridge, Mass: Belknap Press of Harvard University Press.
- Robert K. Merton. (1964). **Social Theory and Social Structure**. New York: Free Press.
- Rogers, C. R. (1974). **Client-Centered Therapy**. Boston: Houghton Mifflin.
- Roy, & Andrews. (1999). **The Roy's Adaptation Model**. Stamford: Appleton & Lange.
- Webber, Max. (1946). **The Theory of Social and Economic Organization**. London: Oxford University Press.
- Williamson, E. G. (1950). A concept of Counseling. **Occupations: The Vocational Guidance Journal**, 29, 182 – 189.

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง “วิถีชีวิตชาวนาในยุคประเทศไทย 4.0 ของกลุ่มชาวนา ตำบลถลุงเหล็ก
อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี”

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1.1 ชื่อ-สกุล.....

เพศ ชาย หญิง อายุ ปี

1.2 บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ถนน..... ตำบล.....

อำเภอ..... จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์ โทรศัพท์มือถือ

1.3 ระดับการศึกษา ต่ำกว่าประถมศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น

มัธยมศึกษาตอนปลาย อนุปริญญา ปริญญาตรี อื่น ๆ (ระบุ)

1.4 บทบาททางสังคมหรือชุมชน

ผู้นำองค์กรการปกครอง เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต.

ผู้นำกลุ่ม เช่น กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร ฯลฯ

สมาชิกกลุ่ม เช่น กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร ฯลฯ

ไม่มีสถานภาพการเป็นผู้นำทางสังคม หรือไม่ได้เข้าร่วมกลุ่มใด ๆ

1.5 ที่ดินเพื่อใช้ในการเกษตร

ที่ดินของตนเอง พื้นที่ ไร่ งาน

ที่ดินเช่าสำหรับการเกษตร ไร่ งาน

1.6 จำนวนสมาชิกของครอบครัว คน

1.7 กิจกรรมทางการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ทำนาข้าว โปดตระบุงพันธุ์ข้าว

ทำสวน โปดตระบุง.....

ทำไร่ โปดตระบุง.....

เลี้ยงปลา หรือสัตว์น้ำ หรือเลี้ยงสัตว์ โปดตระบุง.....

อื่น ๆ (โปดตระบุง)

1.8 การจัดทำบัญชีครัวเรือน

จัดทำบัญชีครัวเรือน

ไม่ได้จัดทำบัญชีครัวเรือน (ข้ามไปตอบตอนที่ 2)

1.9 รายได้ครัวเรือน (ต่อฤดูกาลผลิต)

- รายได้จากการทำนาข้าว..... บาท
- การเกษตรอื่น ๆ บาท
- รายได้จากประกอบอาชีพเสริมอื่น ๆ ต่อเดือน บาท

1.10 รายจ่ายของครัวเรือนต่อเดือน ประมาณ บาท

ตอนที่ 2 แบบสอบถามข้อมูลทางด้านประกอบอาชีพชาวนาและการทำงานข้าว

2.1 ท่านประกอบอาชีพชาวนามาแล้วกี่ปี ปี และทำไมจึงเลือกประกอบอาชีพชาวนา

.....

.....

.....

.....

2.2 จำนวนแรงงานในการทำนาข้าว..... คน ใช้แรงงานคนในครอบครัวจ้างแรงงาน

2.3 จำนวนครั้งในการทำนา..... ครั้ง/ปี

2.4 ใช้เวลาทำนาข้าวนานเท่าใดจึงจะสามารถเก็บเกี่ยวได้ เดือน

2.5 แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการทำนาข้าว

.....

.....

.....

2.6 จำนวนผลผลิตและรายได้จากการเก็บเกี่ยวผลผลิตต่อครั้ง

จำนวนผลผลิตที่ได้ ถังต่อไร่

จำนวนรายได้ บาท

2.7 ต้นทุนค่าใช้จ่ายในการทำนามีอะไรบ้าง คิดเป็นเงินเท่าไร ต่อไร่ (เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ฮอร์โมน ยา สารเคมีแรงงานทุกแผนก ค่ารถไถ ค่ารถเกี่ยวข้าว ดอกเบี้ย (ถ้ามี))

.....

.....

.....

2.8 มีการลดต้นทุนหรือไม่ ทำอย่างไร เช่น ทำเมล็ดพันธุ์ข้าวปลูกเอง ใช้ปุ๋ยสังคด ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ หรือ อินทรีย์ชีวภาพ ใช้สารชีวภัณฑ์ เช่น ไตรโครเดอมา บีวเวอร์เรีย แทนสารเคมี เป็นต้น

.....

.....

.....

2.9 เครื่องจักรกลการเกษตรที่ใช้ในการทำนาข้าวมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

2.10 เครื่องจักรกลการเกษตรนี้ เป็นของตนเองหรือเช่า (ระบุผู้ให้เช่า)

.....

.....

.....

2.11 ท่านศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับวิธีทำนาข้าวหรือไม่ ด้วยวิธีใด

.....

.....

.....

2.12 ท่านมีการจัดการการตลาด อย่างไร

ด้านผลผลิต

ขายข้าวเปลือก (เกี่ยวแล้วขาย หรือตากก่อนขาย)..... กรณีมีการแปรรูป

ผลผลิตข้าวสาร ท่านมีวิธีการขายอย่างไร ลูกค้าคือใคร

.....

.....

.....

กรณีทำเมล็ดพันธุ์ข้าวขาย ท่านมีวิธีการขายอย่างไร ลูกค้าคือใคร

.....

.....

.....

ด้านราคาขาย (ตกลงราคาขายล่วงหน้า หรือ ตามภาวะตลาด).....

ด้านช่องทางการขาย ผลผลิตข้าวเปลือก ขายที่ไหน เช่น ขายตรงยังโรงสี ขายผ่านท่าข้าว, สหกรณ์ฯ, กลุ่มเกษตรกร เป็นต้น

.....

มีรายได้อื่น ๆ ที่เกิดจากการทำนาหรือไม่.....เช่น ขายฟาง

2.13 ท่านคิดหาวิธีการทำนาในอดีตต่างจากปัจจุบันหรือไม่ มีวิวัฒนาการอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นต่อการประกอบอาชีพชาวนาและการทำงานข้าว

3.1 ท่านรู้สึกอย่างไรในอาชีพชาวนา

.....

.....

.....

.....

.....

3.2 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อสภาพของชาวนาไทยที่ส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ขณะที่ข้าว คืออาหารหลักของคนในประเทศ และเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญ

.....

.....

.....

.....

3.3 ปัจจัยความสำเร็จในการประกอบอาชีพชาวนา มีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

3.4 ปัญหาอุปสรรคที่ท่านพบในอาชีพชาวนาและการปลูกข้าว มีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

3.5 ท่านมีวิธีการจัดการปัญหาและอุปสรรคที่ท่านพบในอาชีพชานาอย่างไร

.....

.....

.....

.....

3.6 ควรทำอย่างไรให้อาชีพชานาไทยดำรงอยู่คู่ประเทศไทยอย่างยั่งยืน

.....

.....

.....

.....

3.7 ควรทำอย่างไรให้คนรุ่นใหม่หันมาสนใจและประกอบอาชีพชานาให้มากขึ้น

.....

.....

.....

.....

3.8 ท่านคิดว่าชานาไทยควรได้รับการพัฒนาหรือการสนับสนุนเรื่องใดบ้างในการก้าวไปสู่ ไทยแลนด์ 4.0

.....

.....

.....

.....

.....

ประวัติผู้ทำการค้นคว้าอิสระ

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวจันทิรา เหล็กดี
วัน เดือน ปีเกิด	วันที่ 8 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2537
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	65 หมู่ที่ 7 ตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2560 - 2561 ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่นักวิเคราะห์นโยบายและแผน องค์การบริหารส่วนตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	เจ้าหน้าที่ธุรการโรงเรียนบ้านวังจั่น
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2560 รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (รป.บ.) สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จังหวัดลพบุรี พ.ศ. 2565 รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รป.ม.) สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จังหวัดลพบุรี